

**R. P. Fr. Ioannis Poncii, Corcagia-Hiberni, Ordinis Ff.
Minorvm, Sacræ Theologiæ Lectoris Ivbilati, Olim in
Collegio Romano S. Isidori Primarij Professoris;
Philosophiæ Ad Mentem Scoti Cvrsvs Integer**

Poncius, Joannes

Lugduni, 1659

Dispvatio VI. De potentia Intellectiua.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95688](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95688)

anima, quam mutatio, aut augmentatio arborum præsupponit.

Ex hac autem doctrina habetur verum esse, quod medici dicunt, quidquid dicat Philosophus, semen matris esse actuum, sicut semen patris; quia utrumque concurrat per modum partis integralis, & consequenter neutrum per modum partis passivæ, seu potentialis. Quod si concurrat actiue semen patris ad producendas effectiue partes illas, quæ de nouo producuntur ad augmentum corporis, pari ratione ad hoc concurrere debet semen matris.

49. *Dices primo:* secundum Philosophum 2. de generatione animalium, omnis anima, præter intellectum produci- tur vi seminis: ergo.

Respondeo negando. Philosophum id dicere, solum enim habet, quod omnis anima, præter intellectum educatur ex potentia seminis: quod si etiam haberet illam ipsam doctrinam, intelligendus esset de productione non immediata, sed mediata, & dispositiua ad educationem.

Dices secundo, si semen non produceret effectiue animam, sequeretur, quod viuientia non producerent sibi similia: sed hoc videtur absurdum.

Respondeo alia viuientia non debere posse producere sibi similia magis, quam homo. Itaque sicut homo dicitur producere sibi simile, quamuis non producat animam hominis sibi similis, per hoc solum, quod producat dispositiones requisitas ad introductionem animæ, ad quæ dispositionem necessarium, connaturaliter loquendo, infunditur anima; ita de aliis viuentibus dicendum est, quod simili modo, & non alio producant sibi similia.

DISPUT. VI.

De Potentia Intellectiua.

DE hac ago primo non quia nobilior est; nam oppositum inferius ostendam contra Thomistas; sed quia prior est in operando, prius enim intellectus debet aliquid intelligere, quam voluntas possit agere, ut experientia patet. Intelligimus autem per potentiam intellectiua illam, qua apprehendimus, iudicamus, & discimus de rebus: qualem potentiam nobis inesse, etiam experientia constat.

QVÆSTIO I.

Quodnam sit obiectum intellectus adæquatum.

1. **C**ertum est, omne illud esse obiectum intellectus, circa quod intellectus potest versari ipsum intelligendo, aut vno verbo, quod potest concipi ab intellectu, siue sit quid rationis, siue reale, siue positium, siue negatiuum. Sed difficultas est ex pluribus obiectis, quæ potest concipere, quodnam sit obiectum adæquatum ipsius, iuxta sensum illum, quo queritur de scientiis totalibus quodnam ex pluribus obiectis, quæ attingunt, sit obiectum adæquatum earum.

Quia vero aliqua sunt obiecta, quæ mouent intellectum ad intellectionem, & terminant eandem; & aliqua alia sunt obiecta, quæ terminant intellectionem, sed non mouent ad ipsam; propterea duplex assignari solet obiectum intellectus, vnum motiuum, & alterum terminatiuum tantum, & non motiuum: & de utroque hoc obiecto est præsens quaestio.

Rursus, quia aliqua obiecta sunt, quæ intellectus potest intelligere in statu separationis, quæ non potest intelligere in statu coniunctionis cum corpore, propterea obiectum adæquatum ipsius in statu separationis magis late patet, quam obiectum adæquatum in statu coniunctionis; vnde etiam hic examinandum est de obiecto adæquato pro utroque statu.

Rursus, quia sunt aliqua obiecta, quæ potest videre per

auxilium supernaturale, quæ non posset videre naturaliter absque tali auxilio, considerari debet hic etiam, quodnam sit obiectum adæquatum naturalis attingentiæ ipsius; hoc est, quod possit naturaliter attingi ab illo; & quodnam supernaturalis attingentiæ, quod scilicet non potest naturaliter, sed potest supernaturaliter cognosci ab ipso.

CONCLUSIO I.

2. *Non potest assignari aliquod vnum obiectum adæquatum terminatiuum intellectus, quod comprehendat sub se omnia obiecta cognoscibilia ab intellectu, sic ut possit prædicari de illis omnibus aut formaliter aut realiter, & sic ut possit explicari alio modo quam per respectum ad intellectum, ut per modum cognoscibilis.* Hæc est extra controuersiam in re ipsa: & patet: quia intellectus potest intelligere entia realia & entia rationis; positia & negatiua. Sed nihil vnum vniucum potest assignari, quod de omnibus his possit formaliter aut realiter prædicari, & quod possit explicari alia explicatione, quam per ordinem ad intellectum, ut patet: ergo.

Non potest assignari aliquod vnum obiectum, quod possit formaliter prædicari de omnibus, quæ intelligit.

CONCLUSIO II.

3. *Potest assignari aliquod vnum obiectum intellectus, explicabile sine ordine ad intellectum, quod comprehendat omnia, quæ possunt vlla ratione in quocumque statu ab intellectu considerari, & illud non est verum formaliter, sed potius ens, & in hoc sensu ens potest vocari obiectum terminatiuum adæquatum intellectus.*

Potest assignari aliquod vnum obiectum, quod comprehendat omnia intelligibilia.

Hæc est cõformis Scoto 1. d. 3. q. 3. & q. 20. de anima, videtur esse contra Thomistas aliquos quoad secundam partem.

*Probat*ur prima pars, quia ens est aliquod vnum subiectum sic explicabile, & comprehendit omnia profus intelligibilia aliqua ratione, vel tanquam species, aut quasi species sui, vel tanquam modos aut differentias, quibus aut ipsum, aut contenta sub ipso contrahuntur & cõstitiuntur siue physice, siue metaphysice, vel tanquam proprietates aut accidentia, vel tanquam aliquid sibi aut suis speciebus oppositum: ergo vera est prima pars.

*Probat*ur secunda pars: tum quia verum non potest explicari nisi per ordinem ad intellectum, ut dicitur in Metaphysica; tum quia cum sit passio entis, potius ens debet dici ipsum comprehendere, quam ab ipso comprehendendi; & hinc patet tertia pars.

Quod si quæras, cur addiderim illam particulam in cõclusionem, *explicabile sine ordine ad intellectum.*

Respondet rationem esse, quia hic agitur de obiecto intellectus, secundum aliquam rationem, secundum quæ posset quis per ordinem ad ipsum explicare intellectum, & ipsum distinguere ab omnibus aliis potentiis cognoscitiuis: sic autem non assignaretur sufficienter quando non assignaretur nisi secundum rationem, secundum quam non posset intelligi, nisi intelligeretur ipsemet intellectus, ut patet.

4. *Obicitur*, communiter distinguitur intellectus & voluntas inter se, per hoc, quod intellectus feratur in obiectum sub ratione veri tantum, voluntas vero sub ratione boni: ergo veritas est obiectum formale saltem adæquatum intellectus, sicut bonitas est obiectum formale voluntatis.

Respondet distinguendo antecedens: ita ut intellectus non consideret vllam rationem in obiecto, quæ non sit vera, concedo antecedens: quæ non consideratur ab ipso sub ratione veri formaliter loquendo, nego antecedens, quia manifestum est, quod intellectus etiam considerat rationem boni in obiecto, alias voluntas non posset ferri in bonum sub ratione boni; neque enim potest ferri in obiectum sub vlla ratione, secundum quam non cognoscitur ab intellectu; manifestum etiam est quod distinguat intellectus rationem veri à ratione boni formaliter, & consequenter quod cognoscat rationem boni formaliter non sub ratione veri formaliter: si enim solû cognosceret ipsum sub ratione veri, non posset distinguere ipsum à ratione boni. Et similiter distinguo consequens: ita ut nihil cognoscatur ab ipso quod non sit verum, concedo: ita ut nihil consideretur ab ipso nisi sub ratione veri formaliter loquendo, nego consequentiam.

Quomodo intellectus, non ferri nisi circa verum.

Yyy Itaque

Itaque quando dicitur quod intellectus non cognoscit aliquid nisi sub ratione veri, sicut voluntas non fertur in aliquid nisi sub ratione boni, sensus huius est, vel quod intellectus non feratur actu iudicatio in aliquam propositionem obiectiuam, quæ propositio non appareat ipsi habere extrema connexa, siue ex vi terminorum, si propositio sit per se nota, siue ex aliquo medio euidenti aut probabili, aut fidei: & si hoc modo explicetur, veritas propositionis, in quam tendit, est connexio illa extremorum sic apparens: nec est necesse ut cognoscat semper formaliter ipsammet apparentiam formaliter loquendo, quia illam non potest cognoscere nisi reflectendo supra actum suum, & comparando propositionem ad ipsam: non est autem necesse ut semper sic reflectat. Quando ergo cognoscit totum esse maius sua parte, non cognoscit aliud tum quam totum esse maius: & licet tum illa propositio sit apparens, & consequenter vera, tamen non cognoscit illam ut apparentem: quando vero cognoscit illam, ut determinatam se ad cognitionem sui, aut ut potentem sic determinare, tum cognoscit illam ut veram formaliter loquendo.

Vel sensus est, quod non cognoscit aliquid, nisi quod habet intelligibilitatem, & in hoc sensu veritas formaliter consistit in intelligibilitate obiecti: & licet nihil possit intelligere, nisi quod est verum, tamen potest multa cognoscere, non cognoscendo ipsorum veritatem formaliter loquendo, quia quando apprehenditur animal ut potens sentire, non apprehenditur ut potens intelligi formaliter: ita ut ipsamet potentia quam habet ad intelligi, cognoscatur, aut apprehendatur in ipso, ut certum est, & valde aduertendum.

Obijciens secundo: si ens ut sic, esset obiectum adæquatum intellectus comprehendens omnia intelligibilia ab ipso, posset intellectus naturaliter intelligere quicquid comprehenderetur sub ente ut sic, & quidem tam distincte quam potest cognoscere ens ut sic: sed hoc est falsum, quia alias posset naturaliter cognoscere Deum cognitione distincta: ergo.

Probatur maior: quia quæcumque potentia potest ferri in quodcumque contentum sub obiecto adæquato suo tam naturaliter quam potest in ipsum obiectum adæquatum.

Respondetur negando maiorem cum sua probatione: licet enim potentia posset ferri in rationem aliquam superiorem, qualis est ratio entis, naturaliter & clare ac distincte, tamen potest aliqua res contenta sub illa ratione superiori esse tantæ perfectionis, ut non possit attingi ab illa potentia, nisi eleuetur per auxilium aliquod supernaturale.

CONCLUSIO III.

Quidditas rei materialis non est obiectum adæquatum terminatum aut motuum intellectus humani, neque ex se, neque in statu separationis, neque in statu coniunctionis cum corpore. Hæc est Doctoris supra n. 10. cum omnibus suis, & videtur esse contra D. Thom. 1. p. q. 12. art. 2.

Probatur quod non sit terminatum adæquatum pro vilo statu; quia si esset pro vilo, maxime pro hoc statu: sed non pro hoc statu, quia experientia constat nos concipere obiecta spiritualia, ut Deum & Angelos, quæ non comprehenduntur sub quidditate materiali aut sensibili.

Probatur etiam quod non sit adæquatum motuum ex natura potentiae, quia alias intellectus separatus non posset moueri ab aliis obiectis, quod est falsum: nulla enim est ratio cur intellectus separatus non posset intelligere directe res spirituales absque dependentia vlla à rebus materialibus: & per hoc patet quod talis quidditas non sit obiectum intellectus pro statu separationis.

Probatur denique quod non sit obiectum adæquatum ipsius pro statu coniunctionis cum corpore; quia alias intellectus beatus Sanctorum post resurrectionem non posset moueri ad intelligenda spiritualia directe absque dependentia à sensibilibus, nec possent videre clare ipsum Deum.

6. *Dices*, aduersarios, quando dicunt talem quidditatem esse obiectum adæquatum motuum intellectus, loqui de intellectu pro statu coniunctionis cum corpore in via.

Contra: quia nulla est ratio cur intellectus non possit pro statu naturæ integræ quamuis esset coniunctus, ac in via intelligere directe spiritualia tam bene quam intellectus Angelicus.

Confirmatur hoc, quia nulla est ratio, ob quam etiam colligatur quod pro hoc ipso statu non possit intelligere spiritualia directe, præter experientiam; ut postea videbimus: sed quamuis sit talis experientia pro hoc statu, non necessario deberet esse pro illo alio statu; & quod intellectus sit pro hoc statu dependens à sensibilibus, posset oriri ex peccato originali, quod non haberetur pro illo alio statu: ergo non est eadem ratio de hoc statu & illo statu quantum ad hoc.

Confirmatur secundo, quia si illud dicatur obiectum motuum simpliciter intellectus coniuncti pro statu viæ, quod de facto mouet, profecto quidditas rei materialis non potest esse obiectum motuum vlla ratione, quia nulla quidditas substantialis materialis de facto mouet intellectum ad cognitionem, sed solum hoc competit quidditati sensibili, aut rebus sensibilibus, ut postea dicitur.

7. *Obijciens:* debet esse proportio inter obiectum motuum, & potentiam: ergo quandoquidem intellectus coniunctus sit in materia, obiectum ipsius debet esse in materia, & consequenter res spiritualis nequit mouere intellectum coniunctum, saltem naturaliter: quod addo ne instetur de intellectu coniuncto beati, quamuis enim intellectus moueri possit à spiritualibus, potest tamen dici id non competere ipsi naturaliter, sed supernaturaliter.

Respondetur, non debere esse proportionem in essendo inter obiectum & potentiam, alias si potentia esset accidens, non posset intelligere substantiam; & si esset substantia, non posset intelligere accidens.

Confirmatur hoc: quia non est de facto talis proportio inter intellectum & obiectum, qualis prætenditur in obiectione; nam obiectum sensibile motuum intellectus non est necessarium in materia vlla, ut patet in speciebus Eucharisticis, quæ extra subiectum possunt mouere intellectum, intellectus autem coniunctus est in materia.

Confirmatur secundo: quia quamuis requireretur huiusmodi proportio in materialitate inter intellectum & obiectum, adhuc sequeretur quod intellectus posset intelligere aliquid spirituale; nam habet proportionem in materialitate cum alio intellectu coniuncto: ergo posset alium illum intellectum intelligere: sed alius intellectus est spiritualis ut patet: ergo. Sufficit ergo proportio in attingendo, qualem habere potest intellectus absque proportionem in essendo.

CONCLUSIO IV.

8. *Quidditas rei materialis non est obiectum adæquatum motuum intellectus pro hoc statu, sed ens sensibile ut sic, comprehendens omnia, quæ apprehendi possunt per sensus externos. Hæc est Scoti supra, & videtur esse contra Thomistas, præsertim Complutenses disp. 17. n. 24.*

Probatur primo: quia experientia patet nos non moueri ab vllis rebus nisi à sensibilibus, & hinc est illud: quod nihil est in intellectu, quod non prius fuit in sensu: sed nec quidditas rei materialis ut sic, nec quidditas substantie materialis est sensibilis: ergo illa non est obiectum adæquatum motuum, ac proportionatum intellectus nostri pro hoc statu, & consequenter ens sensibile erit tale obiectum.

Confirmatur: quia non cognoscimus quidditates rerum materialium substantialium, nisi per discursum, sicut cognoscimus res spirituales, ut Deum & Angelos: ergo illa quidditas non minus erit extra obiectum adæquatum motuum intellectus nostri, quam Angeli, & Deus.

Probatur secundo prima pars, in qua sola est difficultas, impugnando fundamentum præcipuum aduersariorum, quod

Quidditas rei materialis non est obiectum adæquatum motuum intellectus humani.

Quidditas rei materialis non est obiectum adæquatum motuum intellectus pro hoc statu, sed ens sensibile.

quod proponitur à *Complutensibus* hoc modo: Intellectus debet conuenire cum obiecto motiuo in eodem gradu immaterialitatis; sed intellectus pro hoc statu solum conuenit cum quidditate materiali seu sensibili in eodem gradu immaterialitatis: ergo ab ipso solum connaturaliter moueri potest. Maior probatur: quia debet connaturaliter recipere suum obiectum proportionatum, seu connaturale, & illi vniri; ergo prædictum obiectum non debet habere modum essendi per se requisitum ad rationem obiecti cognoscibilis eleuationem, quam sit modus essendi potentia cognoscitiua: alioquin erit supra naturam huius potentia, non vero naturale ipsi: ergo cum modus essendi per se requisitus ad cognoscibilitatem obiecti sit immaterialitas, obiectum & potentia debent esse in eodem gradu immaterialitatis.

Probat etiam minor: quia sicut quidditas rei materialis quodammodo est in materia, quia includit & concernit illam in communi sumptam, & est præterea à parte rei identificata cum indiuiduis materialibus; & quodammodo non est in materia, quia consideratur ut præscindens à materia singulari: ita intellectus est pro hoc statu quodammodo in materia, quia est in anima, quæ est forma corporis; & quodammodo non est in materia, quia non est in organo corporeo, sed in anima, quæ quodammodo non est in corpore, quia non dependet à corpore; ergo intellectus & quidditas rei materialis conuenit in eodem gradu immaterialitatis.

Contra hoc fundamentum multa occurrunt. Primo enim contra maiorem eius facit, quod falsum sit intellectum & obiectum debere conuenire in eodem gradu immaterialitatis: tum quia intellectus intelligit singulare materiale, quod tamen non est vlllo modo extra materiam, intellectus autem est aliquo modo extra materiam: tum quia intellectus etiam eleuatus lumine gloriæ non est in eodem gradu immaterialitatis cum Deo, & tamen intelligit ipsum connaturaliter, clare & directe; tum quia intellectus separatus non conuenit cum materialibus in eodem gradu immaterialitatis, & idem est de intellectu Angelico, & tamen potest intelligere illa, & moueri etiam ab ipsis, ut verior *Scotistarum* sententia tenet: tum quia gratis omnino asseritur, debere esse talis conuenientia; tum denique quia intellectus pro hoc statu non conuenit in eodem gradu immaterialitatis cum quidditate rei materialis, ut statim dicam; cum tamen ipsam intelligat.

Deinde contra minorem facit, quod intellectus non conueniat in eodem gradu immaterialitatis cum quidditate rei materialis; nam intellectus est omnino spiritualis & independens in esse suo à materia prima, sic autem non est quidditas rei materialis, quæ essentialiter dependet à materia prima: & quamuis sit aliquo modo in materia, quatenus mediante anima informat corpus, & aliquo modo extra materiam, quatenus non dependet à corpore; tamen quidditas rei materialis non est hoc modo in materia, neque extra materiam, sed diuersissimo modo, ut patet ex ipsamet explanatione *Complutensium*.

Confirmatur hoc: quia prorsus ridiculum videtur, quod intellectum esse in materia prima informatiue & independens ab ipsa in genere causæ materialis ex qua educeretur, sit proportio sufficiens ad hoc, ut possit quidditatem rei materialis includere essentialiter materiam primam, & abstractam solum à materia singulari intelligere: quid enim potest ad intelligendam talem quidditatem iuuare quod intellectus sit, vel non sit in corpore, & dependeat vel non dependeat à corpore?

Confirmatur secundo, quia quamuis intellectus cum anima dependeret à materia prima, profecto non eo minus intelligeret quicquid intelligit de facto; neque ex intelligentia rerum, quas de facto intelligit, potest colligi quod dependeat, vel non dependeat à corpore: ergo illa pars proportionis, quam assignant *Complutenses*, est omnino impertinens ad propositum.

10. Rursus contra eandem minorem facit, quod intellectus vnus hominis magis sit in eodem gradu immaterialitatis cum intellectu alterius, quam cum quidditate materiali, ut supra dixi, quia prorsus est in eodem omni-

no gradu immaterialitatis absque vlla differentia, & tamen non est quidditas rei materialis: & hinc inferri potest, quod si sufficiat conuenientia in eodem gradu immaterialitatis, ut intellectus possit intelligere obiectum connaturaliter pro hoc statu directe, ab eoque moueri, intellectum vnum posse mouere alium intellectum, quod est absurdum & contra aduersarios.

Ex his respondeo in forma, primo negando maiorem: ad cuius probationem dico primo, quamuis vera esset consequentia, non inde sequi maioris veritatem, quia aliud est quod obiectum non possit habere eleuationem modum essendi quam potentia: aliud quod potentia & obiectum debeant habere eundem modum essendi requisitum ad intelligendum; neque hoc secundum sequitur ex illo primo: nam si obiectum haberet modum essendi minus eleuatū, quam sit modus essendi intellectus, ut si esset magis materiale, sicut reuera quandoque est; tum non haberet eundem modum immaterialitatis cum intellectu, & tamen non haberet eleuationem.

Dico secundo, consequentiam esse falsam: quamuis enim in essendo esset immaterialior, tamen non deberet esse supra naturam intellectus in cognoscibilitate sic, ut non posset mouere intellectum ad cognitionem sui, alias certe Deus non esset connaturaliter cognoscibilis ab intellectu eleuato.

Probat secunda pars, quia illud solum est obiectum motiuum intellectus, sine cuius motione non potest moueri ad intelligendum vllam rem: sed tale est ens sensibile: ergo.

Probat minor: quia ut patet experientia, intellectus pro hoc statu, ita dependet à phantasmatis, ut nisi moueretur ab illis, nihil prorsus intelligere posset: ergo sine eius motione nequit moueri ad intelligendum, sine quo non haberentur phantasmata: sed nisi moueret ens sensibile potentiam aliquam externam, non haberetur vllum phantasma internum, ut patet etiam experientia: ergo ens sensibile ut sic est obiectum adequatum motiuum intellectus pro hoc statu.

Ut autem melius intelligatur hac pars conclusionis, aduertendum, non esse sensum quod solum ens sensibile sensu externo moueat intellectum sic, quin aliquando moueri possit ad intelligendum absque eo, quod actu moueatur sensus vllus externus per sensibile aliquod; hoc enim esset manifestè falsum. Nec sensus est, quod solum ens sensibile sensu externo aut etiam interno, moueat immediate intellectum ad quamcumque cognitionem, quam habeat, quia quando cognoscit se habere cognitionem intellectualem cognitione reflexa, non mouetur immediate ad illam habendam per aliquid sensibile perceptū à sensu externo aut interno. Itaque verus sensus est, quem insinuaui in ipsa probatione: ut ens sensibile sensu externo, ita sit pro hoc statu obiectum adequatum motiuum intellectus, ut possit moueri intellectus ad intelligentias aliquas habendas per quodcumque ens sensibile sensu externo; & quod non possit moueri ad vllam intelligentiam habendam absque motione aliqua vel præfenti, vel præterita entis sensibilis.

CONCLUSIO V.

11. Non bene assignatur pro obiecto adequato naturalis attingentia intellectus pro hoc statu ens finitum non dicens ordinem ad supernaturale increatum, sed potius ens ut sic, quatenus comprehendit omnia, quæ possunt cognosci à nobis pro hoc statu. Hæc videtur esse contra quasdam *Scotistas*.

Probat prima pars: quia si loquamur de cognitione confusa siue simplici, siue iudicativa, certum est, quod possumus cognoscere ipsum Deum & Trinitatem, ac vniionem hypostaticam, quæ dicit ordinem ad quid supernaturale increatum, nempe ad supposititalitatem Verbi, quæ est supernaturalis, si aliquid sit sic supernaturale.

Si vero loquamur de cognitione distincta & propria, qua videretur res intaiuiue aut abstractiue conceptu proprio & non causato ex aliarum rerum conceptibus, non

Quodnam sit obiectum adequatum naturalis attingentia intellectus pro hoc statu.

minus certum est, quod sic non possimus cognoscere Angelos, animas, aut substantias illas: ergo nullo modo potest assignari pro obiecto adequato naturalis attingentiae intellectus ens finitum non, dicens ordinem ad supernaturale.

Dicitur: licet possimus concipere Deum trinum & vnionem hypostaticam, non tamen naturaliter: ergo non sequitur quod illa sint obiectum naturalis attingentiae.

Contra: quia attinguntur cognitione naturali, ut patet in haeceticis, quorum aliqui credunt Deum trinum, & Incarnationem, cum tamen non habeant cognitionem supernaturalem.

Confirmatur per probationem secundae partis.

Probatur secunda pars: quia nihil aliud conuenientius assignari potest pro obiecto adequato naturalis attingentiae, & quia omnia illa potest naturaliter cognoscere.

Dicitur: illa sola naturaliter attingi possunt, quae possunt attingi viribus naturae absque auxilio, supernaturali vilo extrinseco aut intrinseco: sed quamuis aliquis posset concipere Trinitatem & quodcumque aliud intelligibile pro hoc statu absque auxilio supernaturali intrinseco, tamen non potest absque extrinseco, quia non posset cognoscere Trinitatem, aut Incarnationem absque reuelatione particulari Dei, quae est auxilium supernaturale.

Contra, quia potest absque reuelatione cognoscere quaecumque potest pro hoc statu per reuelationem aliquo genere cognitionis: si enim possumus ex speciebus desumptis à rebus materialibus formare nobis conceptus chymerarum & rerum impossibilium, non est mirum quod formemus nobis, quoscumque conceptus possibiles, qui ex illis speciebus formari possunt: sed omnis conceptus, qui pro hoc statu haberi potest per reuelationem est conceptus formabilis ex illis speciebus: neque enim alias species pro hoc statu habemus, & est conceptus possibilis: ergo potest formari ex illis speciebus absque reuelatione.

Dicitur posse quidem formari conceptus de Trinitate & quibuscumque aliis Fidei mysteriis absque reuelatione: sed tamen non posse haberi cognitionem illam de illis absque reuelatione, quae habeat certitudinem aut probabilitatem.

Contra, quia praeterquam quod hoc totum non sit contra conclusionem: adhuc posset quis habere cognitionem tam certam de illis, ac habet de multis aliis rebus: nam posset habere cognitionem fidei humanae prodientem de ipsis, nam si quis vir doctus, & alias bonus, conciperet Deum esse trinum, & proponeret hoc alteri tanquam verum, prudenter crederet alter ipsis, & sic haberet fidem humanam prudentem de illo mysterio absque reuelatione supernaturali.

CONCLUSIO VI.

12. Non solum conceptus vniuersales rerum comprehenduntur sub obiecto intellectus etiam pro hoc statu, sed etiam singularia materialia: non potest tamen de vniuersalibus habere cognitionem distinctam, per quam vnium posset distinguere ab omnibus aliis propositis sibi.

Hac quoad primam partem est communissima ac extra controuersiam.

Probatur, quia concipimus hominem, albedinem, sonum, secundum rationem communem, quae conuenire potest pluribus, ut patet experientia. *Secunda pars est Doctoris in 4. d. 4. cum suis omnibus, quos sequuntur Commbricenses 3. de anima cap. 8. quest. 5. Ruvius ibi c. 4. quest. 5. & communior sententia contra D. Thomam 2. part. q. 86 art. 1. Caiet. ibidem & alios Thomistas. Tertia pars est Doctoris supra, & credo non posse esse in controuersia.*

Probatur secunda pars, quia cognoscimus dari à parte rei accidentia illa, quae per sensus percipimus: & cognoscimus etiam nihil dari à parte rei, quod non sit singulare: ergo cognoscimus accidentia illa, quae videmus per sensus esse singularia: deinde cognoscimus per discursum sub illis accidentibus esse substantiam materialem, & ulterius cognoscimus illam substantiam non posse

esse à parte rei sub illis, nisi esset singularis: ergo cognoscimus illam substantiam esse singularem.

Confirmatur: quia possumus distinguere vniuersale materiale à singulari materiali: ergo vtrumque cognoscimus.

Confirmatur secundo, quia materialitas non impedit, alias non possemus quidditates materiales intelligere; nec etiam singularitas, quia intellectus potest secundum *Adversarios* intelligere singularia spiritualia: nec vtrumque simul, quia id gratis omnino diceretur.

Tertia pars probatur experientia, quia nullum conceptum interiorem habemus de albedine, quam videmus sensu externo, nec de Petro, v. g. aut Paulo, qui quantum ad nostram experientiam non esset omnino similis conceptui, quem haberemus de alia albedine, ac alio individuo humano eiusdem magnitudinis, figurae, intensionis, ac ceterarum conditionum, quae Deus posset facere: unde si proponeretur nobis post visam vniam albedinem singularem, alia omnino similis, non potuissemus cognoscere, an esset illa albedo, quae ante fuit visa à nobis, necne: ergo non possumus habere conceptum distinctum de vilo individuo sub ratione sua propria quo distingui possit ab omnibus aliis indiuiduis modo iam specificato: & sanè fortassis D. Thomas non aliud voluit quam hoc, dum videtur negare secundam partem; & haec ipsa videtur esse ratio cur dicat *Philosophus*, & cum eo *Doctores* communiter quod de singularibus non datur scientia qua ratione sunt, quia scilicet non possunt concipi conceptu vilo tā peculiari sibi, ut possit sufficere ad distinguendum ipsū ab omni alio indiuiduo quod proponeretur potentia: ceterū posse dari cognitionem certissimā de aliqua re quod sit indiuiduum, patet manifeste ex ratione secundae partis.

14. Obiicit contra secundam partem, nullum materiale est actu intelligibile, sed tantum potentia: ergo ut singulare materiale sit actu intelligibile, debet abstrahi à materia, & consequenter debet abstrahi à singularitate, quia à nulla alia materia abstrahi potest.

Respondetur distinguendo primum consequens: debet abstrahi à materia, quatenus debet habere esse intentionale in sensibus externis ac internis, concedo consequentiam: quatenus non debeat concipi ut singulare, nego consequentiam primam & secundam. Itaque abstractio à materia, quae debet fieri circa rem materialem pro hoc statu est, quod ponatur in sensibus intentionaliter; & haec ipsa abstractio non est necessaria pro statu separationis, nec pro statu beatitudinis, aut etiam naturae integræ, ut supra dixi, & multo minus pro intellectu Angelico.

Obiicit secundo: sequeretur non esse necessarium intellectum agentem.

Respondetur negando sequelam, si dentur species intelligibiles; quod si non dentur tales species, concedo sequelam. Itaque intellectus non ponitur pro abstractione quidditarum materialium à singularitatibus, quasi necessario deberent sic abstrahi ita, ut non possent intelligi ut singulares; & si hoc esset munus ipsius, non deberet poni, & male oppositum assereret *Philosophus*; sed ponendus est propter aliam rationem inferius assignandā.

15. Quaesitum an per eandem speciem repraesentetur intellectui natura communis & singularitas.

Respondetur quod sic, licet illa species se sola non sufficiat ad hoc, ut possit cognoscere illam rem, aut ut vniuersalem formaliter, aut ut singularem.

Probatur prima pars: quia per eandem speciem repraesentatur natura generica & specifica. quia illa in hac includitur: ergo & per eandem speciem potest repraesentari natura vniuersalis & singularis, natura enim vniuersalis tam bene includitur in natura singulari, quam generica in specifica.

Confirmatur: quia sicut tota illa res singularis percipitur à sensu, & est per se vnita, ita potest producere vniam speciem repraesentatiuam sui totius in intellectu, supposito quod requiratur species; aut si non requiratur species, poterit ipsa rem ut proposita per sensum internum determinate intellectum ad cognitionem sui secundum se totum.

Quomodo potest intellectus intelligere singularia.

qui conceptus esset distinctus à conceptu ipsius quatenus albedo, aut talis qualis habetur de ipso, quando non cognoscitur ut albedo, nego antecedens; qui conceptus est identificatus conceptui albedinis, transeat antecedens, & similiter distinguo consequens: quàm quatenus color conceptu distincto à conceptu albedinis, nego; identificato ipsi, transeat.

Dixi in conclusione: quando applicatur tali modo, quia potest applicari taliter, ut non causet conceptum sui secundum rationem minus vniuersalem, ut quando est valde remota, aut medium est male dispositum, tunc enim causeret speciem sui quatenus color ut sic, aut quatenus alius color, ut patet.

Dices si posset in maiori distantia ac peiori applicatione causare speciem sui quatenus color, multo magis poterit in meliori applicatione id facere.

Respondeo negando sequelam, quia sicut ex natura sua est limitata albedo, ut non possit in illa maiori distantia causare vlllo modo speciem albedinis, per quam posset videri ut albedo, cum tamen ratio albedinis sit perfectior quam ratio coloris; ita etiam potest ex natura sua esse limitata, ut in applicatione qua producit speciem, qua repræsentetur ut albedo, non possit producere speciem, qua repræsentetur ut color.

CONCLUSIO III.

Per diff. 21. Quando cognoscitur res cognitione confusa per discursum medianibus effectibus & operationibus, aliquando cognoscitur prius secundum rationes minus communes, aliquando secundum magis communes. Hæc in re debet esse communis; quia aliquando res producit operationes, ex quibus solum possit colligi quod habet cōceptum magis commune, ut quando homo producit sensationes externas, ut visionem; aliquando vero producit operationes, ex quibus colligi potest ratio minus communis, ut quando discurret; ergo aliquando prius cognoscitur secundum alteram.

Ex hoc patet, quādo Scotus absolute dicit in cognitione confusa prius videri conceptum minus vniuersalem, ipsum limitandum ad cognitiones, quæ habentur de rebus sensibilibus absque discursu, & de cognitionibus intuitiuis, quæ immediatè causantur ab obiecto.

QVÆSTIO III.

Vtrum intellectus indigeat speciebus intelligibilibus.

IAm diximus in superioribus dari species in aliquibus sensibus materialibus externis, & in sensibus etiā materialibus internis, earumque naturā & causas indagauimus. Nunc de anima rationali eiusque potētia intellectiua tractantes oportet videre, an eodē modo dentur species aliqua obiectorum, quæ intelliguntur ab intellectu, quibus medianibus efficienter producat intellectiōnes rerum, quas intelligit; sicut visus mediante specie visibili videri colorem ac lucem: si enim dentur huiusmodi species, dabuntur species intelligibiles, tales enim species appellamus intelligibiles; si vero non dentur, non dabuntur species intelligibiles.

CONCLUSIO I.

Ratio non suadet species impressas nelli ibidem; quorum vterque tamen tenet etiam probabiliter alteram partem. Est etiam Thomistis, Theophrastis, Occami, Nominalium, & Baconis, qui communiter citantur; & in eam inclinat Arriaga contra Thomistas recentiores magis communiter.

*Probat*ur principaliter; quia non sunt multiplicanda entia sine necessitate: sed nulla est necessitas specierum intelligibilium: ergo non dantur.

*Probat*ur minor soluendo rationes quibus aduersarij probant necessitatem earum.

Prima probatio est, quia quodcumque obiectum intelligitur, prius debet esse præsens potētia secundū rationem illā, secundum quam intelligitur, antequam intelligatur: sed intelligitur secundum rationem vniuersalem

lem, & non potest esse præsens intellectui, antequam intelligatur, secundum rationem vniuersalem, nisi secundum speciem: ergo debet dari species.

*Probat*ur minor quoad secundam partem, quia neque secundum se, neque secundum quod relucet in phantasmate potest esse præsens quoad conceptum vniuersalem antequam actu intelligatur; sed non potest esse præsens secundum vllam aliam rationem antequam intelligatur, nisi secundum se, vel secundum quod relucet in phantasmate, vel secundum speciem: ergo si non sit præsens secundum se, vel secundum quod relucet in phantasmate, debet esse præsens secundum speciem.

*Probat*ur maior: quia secundum se & secundum quod relucet in phantasmate, est natum repræsentare se ut singulare: ergo ut sic non est natum repræsentare se ut vniuersale; neque enim secundum eandem rationem potest se repræsentare ut singulare, & ut vniuersale: quia vniuersale & singulare sunt opposita: non potest autem idem secundum eandem rationem repræsentare se secundum oppositas rationes.

23. *Contra* hanc rationem positue facit, quod quacunque ratione idem obiectum siue secundum se, siue secundum quod relucet in phantasmate, potest producere in intellectu siue se solo, siue concurrente intellectu aut possibili, aut agente, speciem repræsentantem se quoad esse vniuersale & quoad esse singulare: eadem ratione possit producere absque specie siue se solo, siue cum intellectu cognitionem repræsentantem se quoad esse vniuersale & singulare: eadem enim est difficultas utrobique.

Quod si diceretur cum Thomistis non intelligi obiectum sub ratione singulari; neque ab ipso produci speciem, quæ sic ipsum repræsentet, minor esset difficultas, quia dicendum esset obiectum singulare natum repræsentare se potentiis materialibus sub ratione singulari, posse repræsentare se potētia intellectiua per modum vniuersalis, & sic idem non repræsentaret se eidem potētia secundum oppositas rationes.

Respondeo ergo in forma negando minorem cum maiori suæ probationis, ad cuius aliam probationē distinguo consequens: secundum eandem rationem realiter loquendo, nego consequentiam: secundum eandem rationem formaliter loquendo, concedo consequentiam. Itaque eadem omnino res includens in se rationes formales diuersas, potest determinare intellectum ad cognitiones diuersas, v.g. secundum rationes vniuersales potest determinare ipsum ad cognitionem sui quoad rationes illas vniuersales; & secundum rationes singulares ad cognitionem sui, quoad rationes particulares, accedente maxime negotiatione intellectus, sine qua negotiatione non potest producere species vniuersales, & particulares.

24. *Secunda probatio* est etiam ex *Doctore*: quia obiectum neque secundum se, neque secundum quod relucet in phantasmate potest mouere voluntatem: ergo neque intellectum.

*Probat*ur sequela: quia ideo nequit in voluntatem, quia immaterialis, aut quia est libera; non quia libera, quia alias non posset moueri ab intellectu: ergo quia immaterialis: sed etiam intellectus est æque immaterialis: ergo nequit pati à phantasmate.

Respondeo negando sequelam cum sua probatione; sed ratio potius est, quia voluntas subordinatur immediate intellectui, & huius ratio est non quia est immaterialis quomodocumque, sed quia est appetiua immaterialis; vnde quemadmodum appetiua materiali, correspondet cognoscitiua materialis: ita appetiua spiritali, & immateriali correspondet cognoscitiua immaterialis, atque ideo nequit moueri obiectiue & moraliter à cognoscitiua materiali: quod etiam totum colligitur aut experientia aut autoritate.

Alia probationes Scoti solum concludunt quod intellectus non possit pati à phantasmate, aut obiecto materiali tanquā à causa totali. Sed hoc nō sufficit ad improbandam Conclusionē, quia dici potest, quod non patitur

ab

Ratio non suadet species impressas nelli ibidem; quorum vterque tamen tenet etiam probabiliter alteram partem. Est etiam Thomistis, Theophrastis, Occami, Nominalium, & Baconis, qui communiter citantur; & in eam inclinat Arriaga contra Thomistas recentiores magis communiter.

ab ipsis tanquam à causa totali, sed tanquam à partiali.

25. *Tertia probatio* est quod anima separata recordatur rerum quas cognovit in corpore; sed hoc non posset facere mediatis phantasmatibus, quæ dependent à corpore, neque mediatis obiectis, quia omnia illa obiecta non proponuntur ipsi secundum se, ergo mediatis speciebus.

Hoc argumentum est pure theologicum, quia ex principiis theologicis solum constat animam post separationem recordari rerum, quas gessit in corpore; unde non est contra conclusionem quæ solum asserit non constare vlla ratione naturali quod detur species. Sed neque theologicè etiam convincit, quia posset dici quod Deus infundat animabus species, quibus mediatis possint earum rerum recordari, sicut dicunt *Thomistæ* Angelis infundi species ab initio suæ creationis.

Dicitur, non esse recurrendum ad Deum absque necessitate; non esse autem necessitatem recurrere ad ipsum ad producendas illas species, si dicerentur remanere post separationem animæ à corpore species hic acquisitæ.

Contra: sicut non est recurrendum ad Deum sine necessitate, ita non sunt multiplicanda hic entia sine necessitate; ergo non magis debet recurri ad species pro hoc statu, quam ad Deum in statu separationis.

Præterea debet recurri ad Deum, vel ad aliquam aliam causam pro excitatione specierum harum præ illis; ergo tam bene posset recurri ad illum pro productione aut infusione specierum.

26. *Probatio quarta* est, quod intellectus sit ex se indifferens ad cognitiones omnes; ergo debet determinari ad has, quas iam habet, potius quam ad alias, per aliquam causam, sed non per aliam, quam per species.

Respondeo negando subsumptum: posset enim determinari sufficienter per phantasmata illa, sine quibus nequit intelligere pro hoc statu; & quæcumque causa potest excitare has species præ illis, illa eadem causa potest sine illis speciebus excitare has cognitiones præ illis.

Nec valet dicere phantasmata esse corporalia, & propterea ea non posse determinare intellectum, qui est spiritualis, ad cognitionem spirituales.

Quia licet non possent determinare illum per modum causæ totalis, nihil obest quo minus possint determinare ipsum per modum causæ partialis.

Quod confirmatur maxime, quia possunt concurrere ad determinationem intellectus agentis, qui est spiritualis, ad productionem speciei intelligibilis; ergo similiter possunt determinare intellectum possibilem non obstantem spiritualitate sua ad cognitionem.

27. *Nec valet etiam dicere*, quod intellectus possibilis, & operatio sit magis spiritualis, quam intellectus agens, ac species intelligibilis.

Tum quia difficulter potest ostendi in quonâ consistat maior illa spiritualitas; tum quia quamvis esset magis spiritualis, adhuc tamē nulla est ratio cur phantasmata non possent concurrere ad determinationem potentie magis spiritualis, si possunt cōcurrere ad determinationem potentie, quæ sit vllō modo spiritualis: quamvis enim quemadmodum aliqua causa posset cōcurrere ad determinationem vnius potentie materialis, quæ non posset cōcurrere ad determinationem alterius potentie materialis, ut sonus potest concurrere ad determinationem auditus, non vero ad determinationem potentie visus: ita etiā aliquid posset cōcurrere ad determinationem vnius potentie spiritualis, quæ non posset ad determinationem alterius; tamen si non constet, quod ita sit de phantasmatibus respectu intellectus possibilis tam bene, quam respectu intellectus agentis; potius fauendum est principio de non multiplicandis entibus, quam dicendum gratis, quod non possint determinare tam bene intellectum possibilem, quam agentem.

28. *Probatio quinta* est ex *Arriaga* à posteriori; quia quando intellectus cognoscit voluntatem odio habere aliquid, aut amare illud, aut seipsum cognoscere aliquid, vel ante cognovisse; non cognoscit illud per discursum quemadmodum cognoscit Deum aut Angelos, quos in se non experitur; ergo non cognoscit illa per species ma-

teriales, quia hæ non concurrunt ad cognitiones rerum spiritualium, nisi mediante discursu: ergo cognoscit illa per species spirituales.

Sed facile respondetur primo, inde sequi ad summum necessitatem specierum intelligibilium ad aliqua obiecta, non ad omnia, cum tamen ad omnia intelligenda, eas requiri teneant aduersarij.

Respondetur secundo negando consequentiam, & ad probationem dicendum quod vel intelligat illa obiecta per discursum; vel species materiales possunt cōcurrere ad intelligenda obiecta spiritualia absque discursu.

Confirmatur hoc: quia non intelligit illa obiecta absque dependentia à phantasmatibus; sed si sit aliqua dependentia à phantasmatibus, bene potest esse dependentia quantum ad concurrendum ad illas cognitiones immediate: ergo non est necessario recurrendum ad species intelligibiles.

29. *Sexta probatio* est eiusdem à priori: quia non potest voluntas spiritualis moveri ad volendum ex cognitione materiali; ergo intellectus non potest moveri ad intelligendum absque determinatiuo spirituali: sed non est aliud determinativum spirituale præter speciem impressam; ergo requirit speciem impressam intelligibilem.

Respondeo negando consequentiam: & ratio disparitatis est quod voluntas sit subordinata intellectui, ut colligitur ex omnibus illis principiis, ex quibus colligitur, quod non possit ferri, nisi in cognitum: intellectus autem non subordinatur alteri potentie spirituali; sed potius materiali, ut patet experientia, unde quamvis voluntas nequeat determinari, nisi per intellectum, qui est potentia spiritualis; intellectus non debet determinari per aliam potentiam spirituales, neque consequenter per alium actum spirituales.

Confirmatur: quia ideo voluntas nequit determinari ad volendum, nisi supposita intellectione spirituali, quia subordinatur potentie spirituali; sed intellectus non subordinatur potentie spirituali; ergo non debet determinari per actum spirituales.

Confirmatur secundo, quia certum est intellectum determinari à phantasmatibus materialibus ad species intelligibiles, quamvis voluntas non possit determinari ab vllis obiectis materialibus; ergo similiter posset determinari ad cognitiones; &c. ergo præterea, non est eadem ratio de intellectu, ac de voluntate quantum ad hoc.

30. Posset adduci alia probatio, ex *Complutensib. disp. 1. de anima sect. 2.* Dantur aliquæ operationes intellectus antecedenter ad phantasmata; sed illæ operationes non possunt fieri per phantasmata; ergo debent fieri mediatis speciebus.

Contra hanc doctrinam facit primo, quod gratis, & contra communem consensum, & experientiam asserat dari actus illos independentem à phantasmatibus.

Deinde quæro, an illæ species, quæ concurrunt ad huiusmodi actus præuios, producatur à phantasmatibus aliquibus prioribus, nec ne. Si non: ergo idem posset dici de cæteris speciebus. Si sic: potest intellectus uti specie acquisita per phantasia non recurrendo ad ipsam, potest uti cæteris similibus speciebus, & sic non necessario esset recursus ad phantasmata; saltem nisi quādo ipsemet intellectus imperat phantasmata, quod est absurdum. Præterea falsum est dari actus intellectus imperantes phantasmatibus. Vide alias impugnationes huius doctrinæ in Commentario meo ad quæst. 6. disp. 3. primi sentent. num. 22.

31. Alias probationes *Thomistarum* impugnauit supra agendo de speciebus impressis sensibilibus.

Alij probant positivè conclusionem alio modo; quia si darentur species in intellectu, deberet semper intelligere obiecta illarum specierum; sed hoc est falsum, ut patet experientia; ergo non dantur tales species.

Probatur maior: quia nihil aliud requiritur ut intellectus intelligat, quam quod habeat speciem intelligibilem obiecti intelligendi.

Respondent aduersarij negando maiorem cum sua probatione, & dicunt præter species requiri ut excitetur species.

At certe difficile est intelligere quomodo ex pluribus speciebus, quæ in eodem intellectu indivisibili, inhaerent immobiliter, una præ altera excitari possit, aut quid sit illa excitatio speciei: & deinde ut supra dixi, quidquid aliud sufficit ut excitetur species, sufficit ad determinandum intellectum ad cognitionem absque specie.

Probatur præterea etiam positivè Conclusio: si darentur species in intellectu, intelligeret absque dependentia à phantasmatibus: hoc est falsum, ut omnes fatentur, & patet experientia: ergo non dantur species.

Probatur sequela maioris: quia non potest assignari vlla ratio cui intellectus non intelligat independenter à phantasmatibus, nisi quia phantasmata requiruntur ad eum determinandum; nec absque illis haberetur aliud sufficiens determinativum; atqui si darentur species in intellectu, illæ essent sufficienter determinativæ ipsius.

Hæc probatio pendet à solutione quæstionis quintæ, in qua examinabitur ratio necessariæ connexionis intellectus ad phantasmata.

Objectiones, quæ contra hanc Conclusionem adduci possunt, sunt probationes supra impugnatae quibus solent Doctores probare necessitatem specierum.

CONCLUSIO II.

32. Si darentur species intelligibiles impressæ producuntur ab intellectu, & consequenter datur intellectus agens, qui non esset asserendus si non darentur species intelligibiles; tamen intellectus non est causa totalis effectiva specierum, sed concurrat etiam cum ipso sensus internus.

Hæc colligitur ex Doctore 1. distinct. 3. q. 18. n. 3. videtur communis: & probatur prima pars; quia illæ species sunt spirituales, cum subiectentur in intellectu spirituali: ergo debet esse aliqua causa spiritualis, quæ illas producat effectivè vel partialiter, vel totaliter: sed non est vlla talis causa assignabilis præter intellectum: ergo.

Probatur secunda pars: quia per intellectum agentem intelligitur potentia illa spiritualis, quæ potest producere species huiusmodi ad propositionem obiectorum corporeorum: ergo si species huiusmodi producatur ab vlla facultate animæ effectivè, dabitur intellectus agens.

Hinc probatur tertia pars: quia si intellectus agens sit facultas productiva huiusmodi specierum, si superflua sunt species & propterea non sunt asserenda, superflua etiam intellectus agens ut agens, & consequenter non debet asseri.

Probatur denique quarta pars, quam videtur negare Suarez 4. de anima cap. 2. quia certum est intellectum non posse producere unam speciem potius quam aliam, nisi determinetur ad hoc à phantasia: sed non potest explicari bene, quomodo phantasia determinaret, nisi concurrendo physice cum ipso ad producendam speciem: ergo sic concurrat.

33. Dices, posse determinari intellectum à phantasia per hoc, quod proponat ipsi obiectum circa quod possit habere intellectionem, sicut determinatur voluntas per intellectum ad volitionem sine concursu effectivo ad illam; sed solum quatenus proponit ipsi obiectum circa quod versetur.

Contra, quia voluntas identificatur realiter intellectui, & eo ipso, quo intellectus intelligit obiectum, voluntas etiam realiter ipsum intelligit, atque adeo potest moveri ab ipso: sed phantasia & intellectus sunt potentia realiter distinctæ, neque eo ipso quo phantasia intelligit obiectum, intellectus ipsum intelligit aut realiter, aut formaliter: ergo per phantasiam non potest proponi ipsi sufficienter per modum obiecti, circa quod posset operari, sicut voluntati potest proponi obiectum per intellectum; & consequenter non est eadem ratio de voluntate & intellectu quantum ad hoc.

Dices secundo, posse phantasiam requiri & sufficere tanquam conditionem sine qua non, & qua posita intellectus haberet producere species, quas alias producere non posset.

Contra, quia non potest explicari quomodo posset habere rationem conditionis, & ex altera parte nihil impedit quod habeat rationem causæ; univèrsaliter autem

quotiescumque aliquid requiritur ad effectum necessario & potest habere rationem causæ, non potest autem explicari quomodo possit habere rationem conditionis, debet dici requiri per modum causæ, & non per modum conditionis.

Confirmatur hæc pars Conclusionis, quia secundum Augustinum & Authores communiter, ab obiecto & intellectu paritur notitia; quod de obiecto motivo intelligendum: sed hoc esset falsum, nisi phantasia mediante suo actu concurreret physice ad speciem intelligibilem, & ea mediante ad intellectionem, si detur species intelligibilis: ergo sic concurrat.

CONCLUSIO III.

34. Species intelligibiles semel acquisitæ & conservatæ aliquamdiu, nunquam deperduntur. Hæc est conformior communibus principiis contra Gabrielem, & Almainum, qui existimant eas si non exeant in actum paulatim destrui.

Probatur, quia nulla forma permanens & absoluta destruitur nisi per destructionem subiecti, aut introductionem formæ contrariæ, aut remotionem causæ conservativæ: sed species sunt formæ absolutæ, & non destruitur intellectus, qui est subiectum earum, nec introducitur unquam in ipsum forma ipsi contraria, nec enim habet contrarias formas; si enim speciei albedinis, v.g. vlla forma esset contraria maxime speciei nigredinis: hæc autem simul compatiuntur in intellectu, ut patet: nec etiam remouetur causa conservativa, siue illa dicatur solus intellectus (ut posset dici secundum aliquos, quia quamvis non esset sola causa productiva, posset tamen esse sola conservativa; multi enim effectus conservantur ab aliquibus causis, à quibus non producantur, ut patet in igne & calore) siue quæcumque alia; quæcumque enim assignabitur semper inveniatur eodem modo applicata, quando liceret destrui, aut desinere species, quo erat, quando conservabatur.

Obicitur fundamentum Almaini & Gabrielis: experientia constat nos obliuisci rerum, quas antea cognovimus, nisi repetamus sæpe memoriam ipsarum: sed hoc non posset esse, si non perderentur species: ergo deperduntur.

Respondetur communiter negando minorem: id enim accidere posset absque specierum intelligibilium iactura, ex eo, quod deperderentur species phantasticæ ipsis correspondentibus, à quibus in suis operationibus dependent.

Sed contra hoc: quia eadem difficultas videtur de deperditione specierum phantasticarum: quamvis enim hæc posset deperdi per corruptionem subiecti, tamen non quoties obliuiscimur rerum, corrumpitur subiectum, alias obliuisceremur simul omnium rerum: nā certe verissimile est species phantasticas omnes reperiri in eodem subiecto, unde si expeditio vnius speciei deperditur subiectum, debent omnes prorsus simul deperdi.

Melius ergo dicitur, quod, quemadmodum licet quando primo committimus aliquid memoriæ habentur ad primam lectionem species istius rei tamen in intellectu quam in phantasia, & tamen non possumus recordari statim ipsius rei, nisi sæpissime legamus aut repetamus illud, non defectu speciei, sed ex eo, quod non proponantur aut excitentur istæ species subito illo ordine: ita etiam obliuio rerum ante cognitaram oritur non ex defectu specierum sufficientium, aut ex parte intellectus, aut ex parte phantasiae; sed ex defectu excitationis earum secundum illam rationem, secundum quam naturæ essent causare recordationem. Quænam autem sit causa illa, quæ excitat species eo ordine quo excitantur, & unde oriatur, quod quando volumus recordari alicuius rei, aliquando subito recordemur, aliquando vero diutissime hæreamus, & postea cum nihil minus cogitamus, occurrat nobis; mihi videtur esse ex difficilioribus naturæ arcanis, & æque currit, siue admittantur species, siue non admittantur.

Quæres, an species intelligibiles conserventur à solo intellectu.

Videri posset quod sic, quia nulla alia causa conservativa cum ipso concurrere assignari posset, & quia quamvis alia

Species intelligibiles semel acquisite & aliquamdiu conservatæ nunquam deperduntur.

An intellectus sit causa totalis conservativa specierum.

Si darentur species intelligibiles, datur intellectus agens.

causa concurrat necessario ad productionem earum, non tamen est necesse ut illa causa concurrat ad conseruationem; ut patet in calore qui conseruatur in aqua sine igne, quamuis sine igne in illo non producat.

Hoc tamen non obstante, mihi videtur insistendum in principiis positis p. 2. disp. 9. num. 45. & dicendum quod intellectus non possit esse causa totalis conseruationis speciei, quia si esset haberet virtutem adæquatam ipsam efficiendi pro illo instanti quo conseruaretur; sed hoc falsum: ergo.

Probatur minor; quia si posset ipsam totaliter producere pro illo instanti, posset etiam pro primo instanti; & necessario etiam produceret, quia est causa naturalis, quod est absurdum.

Probatur vltima sequela, quia ideo potest & debet in instanti quo conseruatur, intellectus ipsam conseruare, quia in illo instanti habet in actu primo virtutem ex qua pro illo instanti egredi possit ista species: sed eadem ipsa virtus est in omni instanti, in quo est intellectus, & non impeditur pro vltimo instanti magis, quam impeditur pro instanti conseruationis: ergo deberet egredi ab illa ista species pro primo instanti.

Quæ sane ratio mihi probat nullam causam posse conseruare rem per se directè, quæ nõ possit rem producere, & consequenter quamcumque causam adæquatam conseruationem posse esse productiuam rei conseruativæ.

Confirmatur autem vltius: quia conseruatio rei non est nisi continuata productio eius, nec inter actionem qua conseruatur & illam qua producit, est vlla prorsus differentia, si sint duæ actiones, quam quod vna præsupponat alteram, quod conuenit ipsi accidentaliter tantum, sicut conuenit secundo filio præsupponere primum filium: ergo causa illa quæ sufficit ad conseruationem sufficit ad productionem, si æque bene applicetur, non minus quam causa potens producere secundum filium sufficit ad productionem primi filii. Quod si dicatur esse eadem actio, quæ sit conseruatio & productio: ergo quemadmodum poterat egredi pro hoc instanti ab intellectu, poterat etiam pro primo, si tam bene applicabatur pro primo, ac applicatur pro hoc secundo, pro quo habet denotationem conseruationis.

Confirmatur secundo, quia si non posset actio productiua egredi à causa, à qua egredi posset conseruativa, maxime quia productio adiunget causam ad hoc, ut egredere ab ipsa conseruatio, siue conseruatio dicatur esse actio distincta, siue non, sed hoc est falsum: ergo. Probatur minor, quia pro illo instanti pro quo est conseruatio, non est actio productiua, ut productiua, nec aliqua dispositio ab ipsa relicta, nec aliqua causa per ipsam producta, nec aliquid prorsus ab illa vltimo modo depēdens est in instanti conseruationis ad conseruationem deseruiens, quod non esset etiam si non esset illa actio: ergo illa actio non potest iuuare ad hoc, ut actio quæ est conseruatio, egrediat ab agente; absurdum enim videtur quod illud quod non est, possit iuuare ad producendum aliquid pro instanti, pro quo non est, nisi in illo instanti esset aliquid ratione ipsius, quod non esset alias ad productionem conducent.

Dicitur quod actio illa fuerit, est necessarium ad hoc, ut sit conseruatio formaliter pro instanti conseruationis, quamuis actio illa nõ sit in illo instanti, nec aliquid quod alias non esset: ergo quod non est, potest deseruire ad aliquid habendum pro instanti, pro quo non est, quamuis nihil sit in illo instanti, quod alias non esset.

Contra, quia licet requiri possit aliquid non existens ad denominationem aliquam desumptam ab ipsius non existentia, in quo non est vlla difficultas; tamen non potest requiri ut aliquid positum, non dicens necessario illam denominationem sit pro illo instanti: sed actio conseruativa licet dicat formaliter denominationē desumptam ab actione productiua pro instanti præterito, tamen secundum se, quoad esse suum positum non necessario dicit illam denominationem: ergo licet non posset haberi cum illa denominatione absque actione præterita, potest tamen secundum se esse absque illa actione, quod est intentum conclusionis. Itaque existimo species intelligibiles

semel productas conseruari in intellectu à causa aliqua superiori, ut à Deo vel Angelis.

Cætera quæ ad naturam specierum intelligibilium spectant, ex dictis de speciebus sensitiuis facile resolui possunt. Solum hic aduertendum, quod quando dicitur intellectus agens spiritualizare obiectum corporeum reducens in phantasmate, per illud nihil aliud intelligi debet, quam quod producat speciem qua representari possit illud obiectum spiritualiter, per cognitionem scilicet intellectiuam, quæ spiritualis est.

QVÆSTIO IV.

De distinctione intellectus agentis & possibilis, & utrum uterque in anima separata & Angelis reperiantur.

36. *P*atet ex dictis intellectum agentem esse facultatem illam, quæ producit speciem intelligibilem, eamque dari, si dentur tales species, quas propterea dari supponendum est in hac quæstione, quæ alias non posset esse in controuersia. Per intellectum vero possibilem seu patientem intelligitur facultas animæ, qua mediante potest cognoscere per cognitionem spiritualem; ad cuius productionem deseruiunt species intelligibiles, quæ producuntur per intellectum agentem. Dicitur autem possibilis seu patients, non quod non agat producendo effectiue cognitionem, tam bene, quam intellectus agens agit producendo speciem intelligibilem; sed quod intelligat formaliter per receptionem cognitionis in se.

CONCLUSIO I.

Intellectus agens & possibilis non distinguuntur realiter. Hæc colligitur ex *Scoto* expresse in 1. disp. 3. quæst. 8. n. 3. ubi de viroque intellectu tanquam de realiter indistinctis agit, & est conformis principiis ipsius in aliis locis passim, ut mirum sit *Complutenses* inferius citandos ipsum citare pro opposito, & quidem in illo ipso loco iam adducto. Eam tenent præterea *Maïor*, *Abulenſis*, *Niphus*, *Suar.* *Conimbricens.* contra *Thomistas* communiter, quos citant & sequuntur *Complutenses*, disp. 20. de intellectu agente, num. 10.

Probatur primo, quia identificantur realiter animæ, ut patet ex dictis supra disp. 1. quæst. 11. ergo & inter se identificantur: quæ enim realiter identificantur vni tertio in creatis, sine dubio realiter identificantur inter se.

Probatur secundo, quia quamuis non identificantur animæ, nulla esset necessitas illos inter se distinguendi realiter; non sunt autem multiplicanda entia sine necessitate: ergo. Maior patet, quia si esset aliqua necessitas, maxime, quia haberent diuersos actus, quandoquidem actus intellectus agentis esset species impressa, & actus intellectus possibilis esset intellectio seu cognitio: sed ad hoc non sunt distinguendi, quia vna & eadē potentia realiter potest habere diuersos actus, & habere diuersas denominationes; vnam quatenus esset principium vnius actus & aliam quatenus esset principium alterius, & hoc maxime verum est quando illi actus haberent subordinationem talem, ut vnus esset requisitus ad alterum, ut contingit in proposito, quia species intelligibilis est necessaria ad producendam cognitionem: propterea enim ponitur.

CONCLUSIO II.

37. Intellectus agens & possibilis distinguuntur formaliter ex natura rei. Hæc est communis inter *Scotistas*.

Probatur, quia non implicat dari aliquem intellectum, qui possit cognoscere obiectum, & non possit producere speciem impressam: ergo conceptus intellectus agentis & possibilis, possunt separari ab inuicem non minus quam conceptus animalis & rationalis: sed conceptus sic separabiles distinguuntur formaliter, ut patet ex dicendis in disputatione de distinctione formali: ergo intellectus agens & possibilis, quia tales, distinguuntur formaliter.

Quod si omnis intellectus agens deberet necessario esse possibilis, & e contra, difficulter posset probari distinctio formalis ex natura rei eorum; nam diuersitas actuum vix sufficit; alias posset quis dicere, quod darentur duo intelle

Intellectus agens & possibilis non distinguuntur realiter.

Distinguuntur formaliter.

intellectus possibiles distincti formaliter, unus qui est apprehensiuus obiecti per simplicem apprehensionem, alter qui est iudicativus; cur enim potius deberent assignari duo intellectus respicientes speciem intelligibilem & cognitionem, quam duo intellectus respicientes simplicem apprehensionem & iudicium?

CONCLUSIO III.

38. *Non solum intellectus possibilis, sed etiam intellectus agens, ut agens reperitur in anima separata, & Angelis.* Hæc quoad primam partem de intellectu possibili est certa apud omnes, quia alias non intelligerent Angeli, aut animæ separata.

Secunda pars de intellectu agente est Doctoris in 4. dist. 45. quoad animam separatam; & in 2. dist. 3. quest. 11. quoad Angelos: quem præter suos sequuntur probabiliter Conuincens. tract. de Anima separata, & Suar. lib. 6. cap. 6. contra D. Thom. 1. part. quest. 89. & quest. 55. art. 2. cum suis.

Probat, quia alias nec Angeli, nec animæ separata possent intelligere res absentes, præteritas aut futuras, nihil enim posset eos ad hoc determinare, nisi ponantur in illis species: sed si ponantur in illis species, debet poni aliqua causa productiua illarum ex parte Angeli & animæ: illa vero causa est intellectus agens: ergo habent intellectum agentem.

Dices, ipsamet obiecta, quæ determinare possunt illos ad producendas illas species, posse producere eas tanquam causas totales: ergo falsum est subsumptum.

Contra, quamuis id posset dici quando obiecta essent spiritualia, tamen nequit dici quando obiecta sunt materialia: materiale enim nequit esse causa totalis formæ spiritualis.

Dices secundo, species rerum infundi Angelis, & animabus à Deo, non vero acquiri ab ipsis: virtute actiua propria, & consequenter falsum esse subsumptum.

Contra primo: quia non est recurrendum ad Deum, tanquam ad causam totalem alicuius effectus, nisi quando non potest assignari causa secunda, quæ possit ad ipsum concurrere.

Contra secundo: quia sicut recurritur ad Deum, tanquam ad causam totalem productiuam specierum intelligibilium Angelorum, & animarum separatarum: ita posset dici quod ille pariter causaret species intelligibiles animæ coniunctæ, & sic non esset ponendus intellectus agens in anima coniuncta.

39. *Probat secundo conclusio, & infirmatur ulterius recursus ille ad Deum, quod cõfugiant aduersarij: est perfectionis in anima, & Angelis, habere intellectum agentem: ergo si ponatur in anima coniuncta, debet poni in Angelis, & anima separata; absurdum enim videtur maiorem perfectionem in ratione intellectiui esse in anima coniuncta, quam separata, ac Angelis, præsertim quoad rationem aliquam independentem à corpore.* Probat antecedens: est perfectionis in cognoscitio habere virtutem non solum productiuam cognitionis, sed illius, sine quo cognitio haberi non possit, verbi gratia, speciei intelligibilis, ut videtur evidens: ergo est perfectionis in eo habere intellectum agentem.

Confirmatur: imperfectio, ad quam supplendam intellectus agens ponitur in hominibus, reperitur in Angelis, & anima separata: ergo debet in illis poni ad eam tollendam non minus quam in hominibus.

Probat antecedens: quia illa imperfectio est determinatio, quam habet ad intelligendum ex se absque speciebus intelligibilibus: sed æquæ Angelus, & anima sunt sic indeterminati, ac anima coniuncta, aut homo: ergo.

Confirmatur secundo: quia intellectus agens ex dictis est identificatus intellectui possibili, & animæ: ergo remanet necessario in anima separata. Quod si etiã diceretur cum Thomistis, intellectum agentem esse accidens realiter distinctum ab intellectu possibili, & animæ: adhuc haberetur intentum, quia illud accidens est proprietas animæ sequens ex natura ipsius, ac pullulans ab ipsa, non vero adueniens ipsi ab extrinseco: ergo deberet pullulare ab ipsa in statu separationis: neque enim coniuncto ad

corpus habet aliquem influxum in illam pullulationem.

40. *Obijcies: intellectus agens requireretur solum in anima separata, & Angelis ad producendas species rerum materialium: sed non possunt Angeli, aut animæ separata acquirere species rerum materialium: ergo frustra poneretur in illis intellectus agens sub denominatione intellectus agentis.*

Probat minor: quia res materiales non possunt determinare intellectum, nisi mediantibus phantasmatibus, qualia non sunt in Angelo, aut anima separata, ut patet.

Confirmatur hoc, quia si anima posset acquirere species rerum materialium absque corpore, aut phantasmatibus, frustra vniretur corpori, sed hoc est absurdum: ergo.

Confirmatur secundo: quia si posset immediate acquirere species rerum materialium etiam in corpore existens, deberet illas acquirere quando applicantur: est enim causa naturalis determinata ad omnem effectum producendum, quem potest producere quando debet applicatur.

Respondetur, negando minorem cum sua probatione: sicut enim ipsamet phantasmata, quamuis materialia sint, possunt intellectum spirituale determinare ad suam speciem spirituale: ita etiam res corporales possent hoc facere absque phantasmatibus.

Ad primam confirmationem respondeo, negando sequelam: vniretur enim corpori ad habendas cognitiones sensitivas, & cognitiones intellectuales dependentes à cognitionibus sensitiuis, quæ cognitiones fortassis sunt distinctæ speciei à cognitionibus, quas haberet in statu separationis, ut postea dicetur amplius.

Ad confirmationem secundam respondeo, negando etiam sequelam: quia sicut non debet habere species infusas à Deo in statu coniunctionis, quas secundum aduersarios haberet in statu separationis; ita etiam non debet posse acquirere tales species in statu coniunctionis, quamuis posset eas acquirere in statu separationis.

Et si queratur, unde oriatur impedimentum: Respondeo ex ordinatione Dei nolentis eodem modo concurrere cum anima in statu separationis, & coniunctionis; quæ ordinatio fortassis habita est ad puniendum peccatum originale, ut postea dicam amplius.

Aduerte autem hic, me non negare, quin Deus Angelis, & animabus separatis plures species infundat; quia ad habendum subito in instanti creationis, tam varias rerum cognitiones in Angelo, quam tribuuntur ipsi, non posset sufficere actiuitas intellectus agentis ad producendas omnes species ad illas cognitiones necessarias; neque enim obiecta illa omnia secundum se realiter applicabantur ipsi. Sed quod contendo est, Angelos habere intellectum, quo possent acquirere species, si Deus non infunderet; & existimo etiam de facto Angelos, præsertim malos, dum versantur inter nos, acquirere sibi species multarum rerum, quas non infunderat illis Deus, quia non erat necessarium ex vlllo capite, ut eas iis infunderet.

41. *Quæres, an intellectus agens sit perfectior possibili:*

Respondetur communiter, si consideretur intellectus possibilis, ut est productiuus intellectus, eum sine dubio esse perfectiorem, quia intellectus, quam potest producere est perfectior quam species intelligibilis, quæ sola ab intellectu agente, quæ talis est, potest produci. Si vero consideretur intellectus possibilis, ut receptiuus intellectus, est imperfectior, quia agere est perfectius, quam pati. Verum quantum ad hanc secundam partem, res nõ adeo certa est, quæ prima facie videri possit: nam quamuis agere, ut sic, perfectius sit quam pati, aut recipere; tamen agere aliquid particulare non necessario est perfectius, quam recipere aliquid aliud particulare; existimo enim quod sit maioris perfectionis in anima posse recipere visionem beatificam, quamuis ad eam non concurreret efficienter, quam posse producere calorem, siue in se, siue in alio, si talis facultas competeret ipsi. Et similiter existimo dicendum in proposito, quod maioris perfectionis sit in intellectu posse recipere cognitiones obiectorum, etiam si non haberet facultatem eas efficiendi, quæ posse producere

Intellectus agens reperitur in anima separata & Angelis.

An intellectus agens sit perfectior possibili.

producere speciem intelligibilem; unde si essent duo intellectus realiter distincti, & separati, quorum unus esset productivus speciei intelligibilis, & non receptivus cognitionis, alter vero receptivus cognitionis. & non productivus ipsius; hic illo longè perfectior censendus esset; præsertim cum habet intelligere formaliter per hoc quod habeat in se receptam cognitionem, nec ad hoc requiratur per se, quod producatur productio ab ipso met cognoscente, ut postea dicam: nec ullus est qui non mallet se cognoscere formaliter, & posse formaliter cognoscere, quam producere speciem intelligibilem, aut eam posse producere. Itaque concludo, intellectum possibilem esse perfectiorem intellectu agente non solum, ut habet virtutem productivam cognitionis, sed etiam virtutem receptivam eius, præsertim talem, ut per receptionem eius possit formaliter intelligere.

QVÆSTIO V.

Utrum intellectus humanus, & Angelicus distinguantur specie.

42. **E**X suppositione, quod intellectus identificetur realiter animæ, & Angelis in nostra sententia, non potest esse dubiū, quin realiter sint distincti specie, sicut Angelus, & anima, quibus identificantur. Unde quæstio solum potest esse de ipsis formaliter loquendo: bene enim potest fieri quod aliquæ formalitates, quæ realiter distinguuntur specie, formaliter tamen non sic distinguantur: sic enim animalitas in homine, & bruto realiter distinguuntur specie; & tamē formaliter sunt eiusdē rationis.

CONCLUSIO I.

Probabilis est quod intellectus Angelicus, & humanus distinguantur specie. Hæc est Doctoris in 2. dist. 1. quæst. ult. Quamvis oppositum etiam proponat ibidem, ut probabile. Est etiam D. Thom. 1. p. q. 79. art. 2. & longè magis communis apud alios auctores hic, & in materia de Angelis.

Probatur à Thomistis: quia intellectus Angelicus habet distinctum obiectum adæquatum ab intellectu humani obiecto adæquato: sed potentia habentes distincta obiecta adæquata distinguuntur specie: ergo.

Probatur maior: quia obiectum adæquatum motuum, præsertim intellectus humani, est quidditas rei materialis: tale vero non est obiectum adæquatum motuum intellectus Angelici, sed aliquid aliud magis late patens.

Verum hæc probatio supponit maiorem, quam supra impugnavi quæst. 1. & ex dictis in illa quæstione patet, circa nihil posse versari intellectum Angelicum, circa quod non posset versari humanus, quantum est ex natura sua: unde per ordinem ad obiecta nequeunt distingui.

Probatur primo: quia intellectus Angelicus non est diffusivus, secus vero est de humano.

Hæc etiam probatio, supponit veritatem antecedentis quod falsum est secundum Scotistas: de quo in materia de Angelis.

43. *Melius probatur conclusio primo:* quia intellectus humanus potest habere & habet de facto cognitiones aliquas distinctas rationis ab omnibus, quas potest habere intellectus Angelicus, nempe cognitiones rerum quatenus proponuntur in phantasia, ut quæstione sequenti magis apparebit.

Probatur secundum: quia perfectior substantia in ratione intellectui debet habere perfectiorem potetiam correspondentem illi rationi, quam imperfectior, alias non esset perfectior; sed substantia Angelica est perfectior in ratione substantiæ intellectui quam anima vel homo, & potentia correspondens illi rationi est intellectus: ergo debet habere perfectiorem intellectum.

Probatur tertio, quia intellectus humanus ex se potest intelligere res omnes independentes à phantasmatis sicut Angelicus, vel non potest: Si non potest, certum est ipsum esse distinctæ speciei ab Angelico, qui potest. Si potest, ergo quandoquidem præterea potest intelligere res ut phantasticè propositas, nisi esset aliqua differentia vel in cognitione Angelica, vel in modo ipsam acquirēdi,

sequeretur intellectus humanum est perfectiorē quā est Angelicus, quandoquidem & posset intelligere quæcumque posset Angelicus secundum eandem rationē quoad substantiam, & modum cognitionis, & præterea alias cognitiones distinctas habere, quas non posset Angelus, sed hoc est absurdum: ergo debet esse differentia inter utraque cognitionem, vel quoad substantiam, vel quoad modum ipsam producendi, vel acquirendi: sed si sit talis differentia, eo ipso sequitur quod sint distinctæ speciei.

Confirmatur, quia potentia sensitivæ externæ hominis, & bruti distinguuntur specie: ergo & potentia intellectus hominis & Angeli, à paritate rationis.

Confirmatur secundo, quia si non distinguerentur specie intellectus Angelicus ab humano, sequeretur hominem esse longe perfectiorem Angelo, quia haberet perfectiones intellectuales tam perfectas, & præterea haberet alias perfectiones plures, quales non haberet Angelus, nempe corporeas, sed hoc est absurdum.

44. *Obijci:* si essent distinctæ speciei, deberent esse inæqualis perfectionis, & Angelicus deberet esse perfectior, sed hoc est incōveniēns: quia inde sequeretur quod cognitio Angelica esset diversæ speciei, & maioris perfectionis quam humana potest esse, & cōsequenter quod visio beatifica Christi & Divæ Virginis esset speciei imperfectioris, quam visio beatifica Angeli.

Respondetur concedendo maiorem, non ex eo, quod inæqualitas in perfectione inter aliqua sequatur necessario ex distinctione specifica ipsorum, sed propter secundam & tertiam probationem conclusionis. Nego vero minorem cum sequela probationis: nam quamvis intellectus ipsorum sint distinctæ speciei, non necessario cognitiones sunt distinctæ speciei, quia possunt habere distinctionem specificam ex alio capite quam per ordinem ad diversitatem specificā cognitionum, per hoc scilicet, quod unus intellectus posset plura simul cognoscere, quantum est ex natura sua: aut per hoc, quod citius aut expeditius, aut clarius posset cognoscere, quam alter intellectus.

Deinde, quamvis cognitiones ab illis provenientes deberent esse distinctæ speciei & inæqualis perfectionis sicut ipsimet intellectus, & consequenter cognitio Angelica deberet esse perfectior quam humana, etiam Christi, quantum est ex natura potentiarum, tamē de facto Deus posset supplere per lumen gloriæ, aut alia auxilia imperfectionem intellectus Christi præ intellectu Angelico, & si id faceret, Christus posset habere cognitionem etiam specie perfectiorem quam esset cognitio Angelica.

QVÆSTIO VI.

Unde oriatur dependentia intellectus à phantasmatis.

45. **I**ntellectum nostrum pro hoc statu dependere à phantasmatis patet & autoritate Philosophi 3. de anima, text. 12. & communi consensu Doctorum, & etiam experientia, qua constat quod impedito organo phantasia non intelligamus rectè, ut patet in phreneticis, dormientibus, & infirmis. Sed valde prorsus difficile est assignare rationem huius dependentiæ; quæ difficultas ut magis appareat, & melius solui possit, varij dicendi modi proponendi sunt.

Aliqui dicunt rationem esse quod non possit intelligere absque speciebus, & quod non possit species habere nisi à phantasmatis.

Contra, quia hinc solum sequeretur quod dependeret à phantasmatis, quantum ad acquisitionem specierum, non vero quod dependeret ab iis quantum ad usum earum: nam quemadmodum ipsa potentia sensitiva interna dependet à sensibus externis, quoad acquisitionem specierum, iis tamen habitis potest habere cognitionem sensitivam per eas, cessantibus potentiis externis: eodem modo potentia intellectiva posset habere dependentiam à phantasia in ordine ad acquirendas species, quamvis iis habitis possit per illas intelligere sine ulteriori dependentia à phantasia, aut eius operatione.

Præterea

Intellectus humanus, & Angelicus distinguuntur specie

Præterea intellectus per species potest intelligere absque dependentia à phantasia in statu separationis: ergo in statu coniunctionis idem poterit facere, nisi ostendatur aliqua ratio ob quam impediatur.

Quod si dicatur phantasiam semper requiri, ut una species præ alia exciteretur.

Contra est, quod quemadmodum ex ipsis speciebus phantasticis una species præ alia excitatur absque operatione potentiatarum, à quibus species acquirerebantur, ita etiam una species intelligibilis potest excitari præ alia absque dependentia à phantasia, à qua species illæ abstraherentur.

Deinde quemadmodum ex pluribus speciebus animæ separatæ una præ aliis excitari possit, cur similiter non possit dici de anima coniuncta?

46. Secundo teneri posset iuxta principia *Auicennæ*, rationem istius necessariæ connexionis esse, quod species intelligibiles debeant in esse & fieri à phantasmatibus, & consequenter intellectus sicut non potest operari absque speciebus, non potest operari absque dependentia continua à phantasmatibus, à quibus dependent illæ species.

Contra hanc sententiam facit primo, quod omnes, qui admittunt species intelligibiles, uno excepto *Auicenna*, teneant eas non dependere in conservari à phantasmatibus, quod & probat *Doct̃or* in 1. d. 2. q. 6. contra eundem pluribus rationibus à me explicatis ibidem. Quarum præcipua mihi videtur, quod phantasia habet virtutem conservandi suas species independentem à sensibus externis, sine quibus eas producere nequit: ergo & intellectus debet habere virtutem conservatiuam suarum specierum independentem à phantasia.

Contra secundo, quia intellectus non ita dependet in operationibus suis ex natura sua à phantasia, aut speciebus dependentibus in fieri, & conservari à phantasia, quin possit intelligere absque talibus speciebus ac phantasia, ut patet in statu separationis, in quo non habet tales species nec phantasiam: ergo manet adhuc difficultas, cur in statu coniunctionis non possit habere tales operationes absque dependentia à phantasmatibus, licet haberet dependentiam à phantasmatibus quoad alias operationes, iuxta principia *Auicennæ*.

Contra tertio, quia si species intellectus dependerent in fieri, & conservari à phantasmatibus, sequeretur quod non requirerentur species illæ, quia ipsamet phantasmata, sicut sufficerent ad illas species, & semper deberent applicari quoties applicantur illæ species, ita etiam possent determinare ad cognitiones correspondentes illis speciebus, & semper sufficienter ad hoc applicarentur: ergo frustra ponerentur species intelligibiles; quod est contra *Auicennam*.

47. Tertio posset dici rationem conversionis necessariæ intellectus ad phantasmata oriri ex eo, quod non dētur species intelligibiles, ut probabilius supra docui *quest. 3*. Si enim huiusmodi species non dētur, nihil aliud poterit sufficere ad determinandum intellectum præter phantasmata: sed quoties operatur, debet adesse determinatum ipsius ad operandum: ergo non potest unquam operari absque phantasmatibus.

Hæc *sententia* optime saluat rationem necessariæ conversionis ad phantasmata quantum ad operationes, quas de facto in nobis experimur. Sed non saluat cur intellectus non possit acquirere species tales, & habere operationes tales, quales haberet in statu separationis sine dependentia à phantasmatibus.

D. Thom. 1. p. q. 84. art. 7. dicit rationem huius necessariæ conversionis esse, quod quidditas rei materialis sensibilis sit obiectum proprium intellectus coniuncti: sed talis quidditas debet necessario in aliquo indiuiduo materiali existere: ergo non potest complete intelligi nisi in tali indiuiduo, sed non possumus ipsam cognoscere ut sic, nisi per sensum, quia intellectus non fertur in singulare: ergo non potest intellectus intelligere aliquid quin sensus operetur.

48. Hanc doctrinam, quæ reuera insufficiens est, impu-

gnat *Doct̃or* tribus rationibus à me explicatis in 1. dist. 3. *quest. 6.* & hic etiam breuiter impugnatur primo: quia non assignatur ratio cur intellectus coniunctus non possit habere tales operationes, quales habet separatus, quodcumque demum dicatur esse obiectum ipsius: sed illæ operationes essent independentes à phantasmatibus: ergo non ostenditur ratio, cur non habeat aliquas operationes pro hoc statu absque conversione ad phantasmata; quamvis ostendatur ratio, cur conuertat necessario ad phantasmata ad habendas illas operationes, quas nos experimur semper esse cum tali dependentia.

Secundo, quia intellectus intelligit quiddid percipit phantasia: ergo si phantasia intelligat singulare, intellectus etiam illud intelligit, & certe si sola phantasia perciperet singulare, non magis perfectè intelligeret intellectus quidditatem rei materialis intellecta singularitate, quam non intellecta: ergo perceptio phantastica rei singularis ut singularis, non iuuat ut intellectus magis complete quidditatem rei materialis intelligat, quam si non perciperetur, & sic corrui fundamentum *D. Thomæ*.

Tertio, quia non obstante quod quidditas rei materialis sit necessario in aliquo singulari, Angelus & anima separata ipsam intelligunt: quæro ergo an intelligant illud singulare, in quo existit. Si intelligant: ergo similiter posset intellectus coniunctus ipsum intelligere, & sic etiam corrui fundamentum *D. Thomæ*. Si non intelligant, tum quæro an cognoscant illam quidditatem complete. Si sic: ergo potest complete cognosci non cognito singulari, in quo existit, contra *D. Thomam*. Si non: ergo nec intellectus coniunctus debet ipsum complete cognoscere: & ergo ulterius quemadmodum intellectus separatus potest, non cognito singulari, cognoscere quidditatem illam sine dependentia à phantasmatibus, similiter dici potest de intellectu coniuncto.

Quarto denique, quia non bene sequitur quod aliquid non possit intelligi non intellecto alio, ex eo, quod à parte rei necessario debeat existere in illo alio, ut patet infinitis exemplis, quæ superfluum esset proponere, cum sint obuia.

CONCLUSIO I.

49. Ratio necessaria conversionis intellectus ad phantasmata, quantum ad cognitiones, quas de facto habet, est quod non dētur species intelligibiles, vel si dētur quod sint determinate ad producendum cognitionem rei, secundum quod relucet in phantasmate, aut proponitur per phantasiam. Ratio vero cur non possit habere alias cognitiones independentem à phantasmatibus, quas posset habere in statu separationis est ordinatio Divina, quæ ordinatio verisimiliter habita est in pœnam peccati originalis. Hæc conclusio est conformis *Doct̃ori* in 2. d. 3. q. 6. ac doctrinæ à me ibidem traditæ.

Probatur prima pars: quia ut supra dixi, non dantur illæ species, & ex suppositione, quod non dētur, debet ex hoc ipso capite recurri semper ad phantasmata tanquam determinatiua intellectus ad has cognitiones potius quam ad illas.

Probatur secunda pars: quia quamvis dētur species illæ, possent esse talis naturæ, ut non sint natæ producere cognitionem, nisi talem, quæ ex natura sua intrinseca petat obiectum proponi per phantasiam, sicut voluntas est nata producere volitionem, quæ petit obiectum proponi per intellectum. Quod si hoc ita esset, necessario deberet intellectus semper conuertere se ad phantasmata: quod autem ita sit de facto colligitur ex eo, quod nō possit ex suppositione specierū ostendi, quomodo melius saluetur iuxta naturam rerum illa necessaria cōversio intellectus ad phantasmata, quam ita dicendo; sed melius est saluare illam iuxta rerum naturas, quam recurrendo ad *Deum*, quod potest commodè saluari: ergo.

Probatur denique tertia pars: quia non potest assignari ex quo alio capite illa impotentia oriatur: non enim ex coniunctione animæ cum corpore: tum quia intellectus Beatorū sic intelligit res non obstat coniunctione illa: nec hoc debet adscribi elevationi alicui particulari, quæ fieret in illo statu: tum quia non potest ostēdi quomodo coniunctio,

coniuncto cum corpore posset impedire tales operationes; quæ etiam ratio probat quod id non oriatur ex statu viæ; quia status viæ non ponit aliquid physicum, sed solum carentiam perfectionum, quæ superadduntur in statu patriæ, quæ carentia nihil facit ad propositum.

50. *Obijcies* contra secundam partem: si species de facto acquiruntur mediantibus phantasmatis essent determinatæ ad producendas cognitiones representatiuas obiectorum relucens in phantasmatis solummodo, sequeretur quod species hic acquiruntur non remanerent in anima separata, aut saltem quod non haberent aliquas operationes in illo statu, & consequenter quod ex recordationibus, quas habet anima separata, non possint colligi tales species.

Respondet primo, concedendo totum, nec id est inconueniens: quamuis enim recorderetur rerum gestarum in corpore, ut constat ex Euangelio in historia Epulonis: tamen illa recordatio posset oriri ex speciebus à Deo infusis.

Respondet secundo, posset negari sequela: nam quamuis illæ species posset determinare ad cognitiones terminatas ad obiecta, ut in phantasmatis proposita: posset tamen præterea determinare ad alias cognitiones, quibus eadem obiecta cognoscerentur alio modo: & non determinarent ad illas pro hoc statu propter illam ipsam rationem, propter quam intellectus ipse non potest habere tales cognitiones, siue mediantibus illis, siue mediatis aliis speciebus, nimirum ob pœnam peccati originalis, ut dicitur in tertia parte conclusionis. Videantur dicta in commentario supra citato, ubi hæc res fusiùs tractatur.

Cur pueri, amens & dormientes non sint capaces rationis.

51. *Quæres*, unde oriatur quod pueri, amens, & dormientes non discunt, nec habeant cognitiones rationales sufficientes ad hoc ut voluntas eorum possit habere operationes bonas, & malas moraliter. Ratio dubitandi est, quod quandoquidem homines pro illis tribus statibus habeant operationes phantasticas, & quidem satis perfectas in somno; nihil vero aliud videatur requiri ut determinetur intellectus agens ad species impressas, si dentur, & intellectus patiens ad intellectiones, quam quod obiectum phantasticè proponatur: videtur sequi quod necessario debeat habere operationes rationales, & consequenter discunt: ex alia vero parte supponitur quod pueri ante determinatos annos non habeant usum rationis, nec amens, dum sunt tales; quod etiam supponitur de dormientibus, quibus propterea nulli actus, quos exercent, siue boni, siue mali, adscribuntur aut laudi, aut vituperio.

Quod ad pueros attinet, posset dici quod ipsi ante illos annos, quibus dicuntur ad usum rationis peruenire, propterea non habeant illum usum, quia organum phantasticum eorum non est dispositum sufficienter, ut possit producere tam perfectas operationes phantasticas, quam esset necessarium ut determinaretur intellectus ad cognitiones rationales; nam sine dubio posset impediri usus rationis hoc modo, & non constaret quin sic impediat; unde debet dici quod ita fiat, nisi alia melior via reperiatur.

Posset dici etiam, quod quamuis operationes phantasticæ sint etiam in pueris satis perfectæ, & generet etiam in parte intellectiva species intelligibiles, & cognitiones sibi proportionatas non tamen propterea sequitur quod habeant usum rationis; quia non potest intellectus statim ex quibuscumque speciebus discurre; sed indiget multis speciebus, & applicatione particulari illarum tali vel tali modo; non habent autem pueri ante aliquod determinatum tempus tot species, quot ad hoc requirerentur, nec proponuntur illo particulari modo: quemadmodum enim in addiscenda lingua aliqua progreditur quis paulatim, & licet habeat in se species multorum vocabulorum, non potest tamen statim iis omnibus uti tempore opportuno, sed ad hoc requirit usum & praxim: ita etiam in usu specierum posset contingere in intellectu.

52. *Rursus*, quemadmodum adulti non statim acquirunt, sed paulatim aliquam scientiam, & sunt aliqui conceptus obiectiui, qui non nisi cum difficultate ab ipsis

percipi possunt, licet haberent omnes species simplices phantasticas ad hoc requisitas; ita etiam potest contingere quod pueri non haberent conceptus illos obiectiuos cognitos qui requirerentur ad cognitionem boni præsertim honesti, & mali ipsi oppositi; ex hoc autem sequeretur quod non habent usum rationis quantum ad propositionem requisitam ad hoc, ut agerent bene, vel male moraliter, quamuis haberent usum rationis sufficientem ad agendum libere; quod si hoc ita esset, quando dicitur communiter, quod non habeant usum rationis ante determinatos annos, v.g. septennium, aut circiter, hoc commode posset intelligi non de usu rationis quocumque, sed de usu rationis sufficienti ad bene, & male agendum.

Posset denique provenire ille defectus in pueris ex illo principio, ex quo provenit in dormientibus, de quo statim.

Quod ad amens attinet, & idem est de ebriis, & iis qui ob alias indispositiones perdunt usum rationis, defectus ille posset provenire ex principio illo iam dicto, ex quo provenit in dormientibus; & posset ulterius provenire ex eo quod per indispositiones organi, & partium interiorum confundantur species phantasticæ, sic ut non proponantur intellectui debito modo.

Præterea, quandoquidem potentia phantastica sit diuisibilis, qua parte includit organum corporeum, fieri posset quod operatio phantastica debeat in aliqua determinata parte produci, ut determinetur intellectus, in qua parte tum produci non possit propter indispositiones illarum infirmitatū, licet in aliqua alia parte producantur. Posset denique fieri quod amens, ebrii, & similes infirmi propter suas indispositiones non habeant tam perfectas operationes phantasticas, quam requireretur ut posset determinari intellectus, sicut supra dictum est de pueris.

53. *Maiores difficultates est de dormientibus*, in quibus operationes phantasticæ sunt perfectissimæ, & ut patet experientia, videntur proponi tam sufficienter ad determinandum intellectum ad cognitionem boni & mali, quam in vigilia.

Ego certe non inuenio ullam sufficientem causam, ex qua in huiusmodi impediri possit ratio, nisi recurrendo ad aliquam causam occultam; nec id magis mirum est, quam quod non possit repetiri causa, ex qua oritur quod aliquando hæc species hoc ordine, aliquando aliæ occurrant; aliquando quando volumus recordari alicuius rei, etiam adhibita magna diligentia, id facere non possumus, aliquando vero possumus sine ulla difficultate.

Addendum, quod dubitari possit, an verum sit, quod hic supponitur, nempe dormientes non habere usum rationis; nam quantum ad experientiam potius videtur oppositum, videtur enim nobis discurre in somno, & fugere quandoque malum, quandoque ipsum prosequi. Nec aliquid contra hanc experientiam magis opponi posse videtur, quam quod inde sequeretur quod voluntas peccare posset inter dormiendum, & quod motus aliqui inordinati, quos tum videmus experiri in nobis, essent peccaminosi, non solum quatenus in vigilia culpabiliter applicaretur causa, ex qua oriri possent, sed secundum se directè; quod videtur esse contra sententiam communem Theologorum, & praxim fori confessionalis, in quo non habentur à Confessariis huiusmodi motus secundum se considerati pro peccatis.

Ad hoc autem dici posset, quod in somno duo genera motuum inordinatorum considerari possint: vnum eorum qui non dependent à voluntate sic, ut ipsos impedire possit, ut sunt delectationes partis sensitivæ, & maxime pro illo statu, in quo voluntas nequit applicare potentias externas somno ligatas ad eos sedandos; & huiusmodi motus non deberent esse peccaminosi in somno excitati, quamuis voluntas, & intellectus essent expediti ad actus suos habendos, nisi quatenus voluntas libere complaceret in eis; sicut nec quando in vigilia, repugnante voluntate, quandoque causantur. At alij motus sunt illi qui essent in ipsamet voluntate, ut volitio vindicandi se de inimico, complacentia de delectationibus sensitivis excitatis in potentiis sensitivis, & huiusmodi alij. Et dici posset, quod si quando experiremur in nobis tales actus, aut

An dormientes habeant cognitiones intellectivas.

818 De ANIMA. De Potentia Intellectiua,

videremur nobis illos experiri in somno, quod debemus illos habere pro peccatis: nec hoc est contra praxim fori confessionalis, nam qui sunt timorata conscientia, solent confiteri tales motus, etiam cum non sunt certi, quod eos habeant, ad maiorem securitatem, & quia difficile est cognoscere postea in vigilia, an habeatur vere in voluntate inter dormiendum tales motus voluntarii, propterea non habetur pro peccatis certis, & fortassis de iis intelligi posset illud Psal. 18. *Ab occultis meis munda me Domine*; non minus quam de iis quae tradidimus obliuioni; sicut & etiam illi motus, quos habemus in vigilia, de quibus dubitamus an peccata sint, necne. Sed de hoc nihil concludo; sed solum propono rem alii decernendam.

QVÆSTIO VII.

De natura intellectionis, seu cognitionis intellectiua.

Aduertendum hic ante omnia, idem omnino seruata proportione resoluendum de natura reliquorum sensitiuorum, & appetitiuorum, quod resoluitur de intellectione; quia eadem prorsus est ratio de omnibus. Licet vero hanc quaestionem tam exacte, quam potui in commentario meo ad 1. dist. 3. quaest. 6. examinarim; tamen ne tam principalis pars in hoc etiam tractatu desit, eandem iterum hic repetam, seruata non solum eadem doctrinae substantia, sed verbis etiam maiori ex parte, & paucis superadditis ad maiorem veritatis confirmationem.

Prima sententia est, intellectionem consistere in receptione speciei intelligibilis impressae. Hæc est *Godfredi* quoad 1. 4. *Egidij* quoad 3. quaest. 12. & *Suessani* lib. 5. de intellectu, cap. 9.

Secunda sententia est, eam esse veram actionem de prædicamento actionis, per quam nullus terminus producat; ita sentiunt de intellectionibus intuitiuis, quas beati habent in patria de Deo, *Caiet.* 1. part. quaest. 27. cum *Ferrar.* & *Capreolo*, qui eandem sententiam tribuit *Aureolo* 1. dist. 2. quoad omnes intellectiones. Sed *Aureolus* nihil tale habet, & potius in 1. dist. 35. videtur tenere primam sententiam.

Tertia sententia est, quod sit qualitas de prædicamento qualitatis, per nullam actionem de prædicamento actionis, sed seipsa producta, distincta à verbo mentis. Sic *Auerſa* quaest. 75. de anima, sect. 3.

Quarta sententia est, eam consistere formaliter in actione de prædicamento actionis, per quam tamen semper aliqua qualitas distincta producat, quæ sit verbum mentis. Hanc sequuntur *Conimbric.* 3. de anima, cap. 8. quaest. 3. art. 3. *Montesinus* 1. 2. dist. 3. quaest. 5. *Fonseca*, *Gonzales*, & alij.

Quinta sententia est *Hurtadi* hic dist. 6. subsect. 1. *Suarium*, & alios, sed immerito, pro se citantis, & existimantis intellectionem consistere formaliter in actione de prædicamento actionis, passione de prædicamento passionis, & qualitate per eas producta: ita ut illa tria sint de essentia, & ratione formali intellectionis.

Sexta sententia est *Complutensium* hic dist. 21. quaest. 3. tenentium eam consistere in qualitate seipsa producta absque actione distincta, & quæ sit tamen realiter distincta à verbo mentis.

Septima denique sententia est, quod consistat formaliter in qualitate, quæ qualitas producat per actionem distinctam non minus, quam calor, aut frigus, & similia. Hæc est *Doctores* in 1. dist. 3. quaest. 6. & suorum communiter.

CONCLUSIO I.

34. *Cognitio intellectiua non consistit formaliter in receptione speciei intelligibilis.* Hæc est communis omnium reliquarum sententiarum contra primam.

Probari solet auctoritate *Augustini* 9. de Trinit. cap. ult. dicentis quod à cognoscente, & cognito pariatur notitia: ergo non consistit formaliter in receptione speciei intelligibilis impressae.

Hæc quidem auctoritas probat, quod non consistat in illa receptione formaliter, nec etiā verisimile est aduersarios id velle. Sed non videtur probare, quod non consistat in ipsa specie impressa recepta in intellectu, quod il-

lis sufficit. Quod autem hoc non probet, suadet, quia species impressae producantur ab intellectu, & obiecto, ut relucente in phantasmatibus: ergo quamuis notitia consisteret formaliter in illa specie, adhuc pareretur notitia ab obiecto, & cognoscente.

Nilominus locus ille facit ad propositum, quia *Augustinus* loquitur vniuersaliter de omni notitia creata non solum humana, sed etiam Angelica: sed si notitia omnis consisteret in specie recepta, omnis notitia non pareretur à cognoscente, quia omnes species non producantur ab intellectu; nam intellectibus Angelorum, vel omnes species, ut tenent *Thomistae*, vel certe plurimae infunduntur à solo Deo: ergo cum omnis cognitio pariatur secundum *Augustinum* à cognoscente, non debet consistere in specie impressa recepta, quod est intentum.

Probat secundo ratione; quia non dantur species impressae in aliquibus potentiis materialibus, ut dictum est suo loco, in quibus tamen reperiuntur cognitiones sensitiuæ; nec etiam dantur probabiliter in ipsa potentia intellectiua pro hoc statu: ergo cognitio non consistit in speciebus receptis, sed in aliqua alia qualitate distincta rationis.

Probat tertio, supponendo dari species impressas intellectiuas, quæ remanent aliquando in intellectu, sine eo quod intelligat per illas; quæ supposito admittitur ab aduersariis, & alias non esset cum ipsis, nisi quaestio de nomine; nam illud, quod ipsi vocarent speciem impressam, esset quod nos vocamus intellectionem, seu speciem expressam. Hoc ergo supposito, sic argumentor: Dantur in intellectu species rerum multarum, quas non intelligit, ut est evidens: ergo ab illis speciebus receptis non habet intelligere formaliter; quia si ab illis receptis haberet formaliter intelligere, aut si intellectio consisteret formaliter in illis receptis; nunquā posset illas habere receptas, quin formaliter per illas intelligeret, quia nunquam potest habere intellectionem formalem in se, quin formaliter intelligat, præsertim nisi per alias intellectiones nimium diuertatur, quod non necessario contingit in proposito, quia intellectus potest plures species habere, quando nihil intelligit, & quando consequenter per nullam intellectionem distrahitur, ut patet in dormientibus.

Hoc argumento coguntur aduersarii concedere intellectionem non consistere in quacunque receptione speciei, seu non sufficere, ut intellectus formaliter intelligat, quod habeat in se species impressas receptas; sed vterius aliqui requirunt aliquem conatum potentiae intellectiuae, seu aliquam attentionem ipsius.

Sed contra, quia non potest potentia habere conatum, aut attentionem iam, quam ante non habuit, nisi aliquid habeat iam, quod ante non habuit: ergo quando potentia habens species receptas de non intelligente fit intelligens, & de non conante, aut attendente fit conans, aut attendens, debet esse aliquid in ipsa, quod ante non fuit, sed si admittatur aliquid aliud, in illo potius collocanda est intellectio, quam in specie recepta: ergo intellectio non consistit in specie recepta.

Aureolus in 1. dist. 35. respondet alio modo ad tertiam probationem, requiri quidem aliquid aliud ultra speciem receptam, nempe quod obiectum appareat.

Sed contra, quia obiectum habet apparere formaliter per ipsam cognitionem: ergo si ultra speciem receptam requiratur apparere obiectum; requireretur ultra speciem receptam cognitio, & consequenter cognitio non consistit formaliter in specie impressa recepta.

Confirmatur: quia non potest intelligi, aut explicari, quomodo obiectum, quod ante non apparuit etiam habita specie impressa recepta, postea appareat potentiae, nisi dicatur aliquid esse in potentia, quod ante in ipsa non fuit: ergo ita dicendum est.

35. *Obyerunt* aduersarii, primo, auctoritatem *Philosophi* 3. de anima, cap. 2. ubi dicit: *Vnus quidem est actus sensibilis, & sensitiuus, esse autem alterum.* Quibus verbis intendit actum realem sensibilis obiecti esse eundem cum actu reali sensitiuae potentiae: sed actus realis sensibilis obiecti est species impressa: ergo illa est actus potentiae sensitiuae: sed

sed actus potentia sensitiva est sensatio eius: ergo sensatio eius est species impressa in ipsa recepta, & consequenter intellectio, quæ est sensatio intellectus, consistet in specie intelligibili in ipso recepta.

Respondet Ruvius supra cum *D. Thoma in Commentario istius loci*, Philosophum loqui non de unitate reali utriusque actus sensibilis, & sensitivi, sed de unitate subiecti istius actus, ita ut sensus sit, quod tam actus sensitivi quam actus sensibilis habeant idem subiectum, nempe potentiam sensitivam; cum quo tamen stat illos actus esse distinctos realiter.

Verum, quidquid sit de hac responsione, quæ, si verba respiciuntur, omnino dura est; sicut esset durus modus loquendi, dicere quod actus calefactivi, & siccativi esset unus, quando producerent siccitatem, & calorem in eodem subiecto.

Respondeo aliter, concedendo dicta *Aristotelis* in sensu formali, & realitatem siue loquamur de specie impressa, illa potest dici actus sensitivi, quatenus ipsum perficit & complet in ordine ad producendam sensationem; & est actus sensibilis, quatenus ab illo producitur; siue loquamur de specie expressa, seu sensatione, illa etiam est actus sensibilis, quatenus ab illo producitur; vel immediate, vel mediante specie sua: & est pariter actus sensitivi, non solum quatenus ipsum actuatur, & perficit, sed etiam quatenus ab ipso procedit effectivè. Minorem autem distinguo, actus sensibilis est species impressa tantummodo, nego: actus eius est illa species, sed non tantum, concedo. Et similiter distinguo consequens. Distinguo etiam subsumptum illud: Actus potentia sensitiva est sensatio eius. Omnis actus eius est sensatio, nego: aliquis actus, concedo, & nego consequentiam.

Obijciens secundo, intellectus intelligit quando fit similis obiecto, sed fit similis obiecto per hoc quod recipiat speciem intelligibilem impressam: ergo per hoc intelligit.

Respondeo, distinguendo maiorem, quando fit similis obiecto per similitudinem expressam eius concedo; per similitudinem impressam, nego. Distinguo etiam minorem, fit similis per hoc, quod recipiat speciem impressam similitudine expressa, nego; impressa, concedo: & nego consequentiam.

Et si queratur, cur esse similem uno modo sufficiat potius quam altero?

Respondeo id colligi ex fundamentis nostræ conclusionis per quæ patet non sufficere ad hoc, ut intelligat intellectus, quod recipiat speciem impressam, atque adeo non sufficere ad hoc ut intelligat, quod habeat similitudinem quæcumque, quam possit dare ipsi ista species in ipso recepta.

CONCLUSIO II.

59. Intellectio nulla neque abstractiva, neque intuitiva consistit in actione vera, & proprie dicta de prædicamento actionis, per quam nulla terminus producat. Hæc est communissima sententia Philosophorum, ac Theologorum contra secundam sententiam.

Probatur primo ex Doctore supra §. Præterea actionis: & §. Quod autem non sit actio: quia omnis actio de prædicamento Actionis, debet habere terminum per ipsam productum: ergo implicat dari actionem de prædicamento Actionis, quæ talem terminum non habet, & consequenter intellectio non potest consistere in tali actione.

Probatur antecedens, quia per hoc distinguitur prædicamentum Actionis à cæteris prædicamentis omnibus, nec ullus alius conceptus actionis, ut sic, assignari potest, quo distinguitur ab illis, quam quod dicatur esse determinatio actualis, essentialiter faciens causam activam producentem actu aliquid: ergo essentialiter dicit ordinem ad terminum per illum producendum.

Probatur hoc ultimum antecedens, quia alias non posset assignari quomodo distingueretur ab aliqua specie qualitatibus.

Dices, actionem distingui posse ab omni specie qualitatis per hoc quod esset determinatio actualis ad terminum.

Contra, vel intelligis hoc de termino ut sic, abstrahendo à termino per eum productum, vel de termino productum: si secundum dicis, habemus intentum: si primum, contra

est, quia sic omnis determinatio actualis ad terminum, esset de prædicamento actionis, quod patet esse falsum, nam ubi intrinsecum est determinatio ad terminum, & tamen non est de prædicamento actionis.

Probatur secundo conclusio contra Caietanum, quia intellectio ut sic, potest dari absque termino per eam productum, ut ipse asserit, quia admittit aliquam intellectionem absque termino productum: ergo & omnis. Probatur consequentia, quia qua ratione intellectus per aliquam intellectionem sine termino per eam productum posset intelligere, eadè ratione posset per omnem: ergo nulla deberet habere terminum productum; ideo enim deberet aliqua habere, quia alias per eam non posset intelligere intellectus.

Probatur antecedens, impugnando disparitatem, quam assignat *Caietanus*, dicens propterea intellectionem intuitivam sufficere absque termino productum, qui esset verbum mentis, seu species expressa: quia tum obiectum ipsum secundum se est realiter præsens intellectui; species autem requiritur tantum, quando non est sic præsens, ut per eam constituatur præsens intentionaliter.

Contra hanc disparitatem, quia præsentia quæcumque obiecti, quæ requiritur in quacumque cognitione, est præsentia præcedens ipsam cognitionem: ergo per nullam cognitionem debet produci aliquid, quo constituitur illo modo præsens.

Confirmatur: præsentia realis obiecti quando requiritur ad aliquam cognitionem, debet præsupponi ipsi cognitioni: ergo præsentia intentionalis debet præsupponi cognitioni, ad quam requiritur ad ponendum obiectum illo modo præsens.

Contra eandem disparitatem secundo: quando ipsum obiectum est præsens, videtur non per seipsum formaliter, sed per ipsam cognitionem sine termino productum per illam: ergo sic etiam posset videri, quando esset absens, quamvis nihil produceretur.

Probatur consequentia, quia non esset potior ratio cur obiectum absens posset videri mediante termino productum per cognitionem, quam mediante ipsamet cognitionem, si per cognitionem posset videri quando esset præsens.

57. *Dices*, cognitionem debere terminari ad aliquid præsens; unde quando obiectum non est præsens realiter, debet esse præsens intentionaliter, ut terminet cognitionem; sic autem esse non potest præsens, nisi producat species expressa per cognitionem.

Contra, quia producta specie expressa, obiectum absens realiter fit præsens intentionaliter ita sufficere, ut possit terminare intellectionem, & ut vere cognitio actu terminetur ad illud: ergo, quamvis non produceretur illa species distincta à cognitione, posset esse sic præsens.

Probatur consequentia, quia si aliquid impediret, maxime quia ut esset intentionaliter, seu intelligibiliter præsens, & dum abesset realiter, requireretur præsentia realis alicuius, in quo contineretur intelligibiliter, & ad quod terminaretur realiter cognitio: sed absque specie expressa producta per cognitionem haberetur aliquid tale præsens realiter: ergo si cognitio in illo casu posset sufficere, ut intellectus videat, poterit semper.

Probatur minor, quia species impressa, quæ est gerens vicem obiecti, est sic præsens, & nihil impedit quo minus possit supplere omne illud, ad quod poneretur species expressa producta per cognitionem: ergo, &c.

58. *Dices*, speciem impressam non esse similitudinem expressam obiecti, & formalem, sed virtutalem tantum, & propterea eam non sufficere.

Contra, quia si id quod dicitur similitudo expressa, & formalis, non dicatur esse actualis cognitio obiecti (ut communiter dicitur esse) hoc gratis dicitur.

Deinde tam convenit ipsi esse talis similitudo, quam speciei, aut qualitati ulli productæ per cognitionem.

Denique non est ratio cur requiratur similitudo expressa, aut formalis, si species impressa, aut ipsa cognitio non sit talis.

Dices secundo, per speciem impressam fieri obiectum præsens, tanquam principium intelligendi, non vero tanquam obiectum.

222 2 Contra

Contra, quia si potest fieri præsens, tanquam obiectum per speciem cognitione productam, nihil impedit quominus sic dicatur fieri præsens per speciem impressam: utrumque enim munus non repugnat speciei impressæ. Quemadmodum enim ipsum obiectum, quando est realiter præsens, habet utrumque munus respectu cognitionis intuitivæ, ita etiam speciei impressæ potest competere utrumque munus respectu cognitionis abstractivæ. Et sane per hoc, meo iudicio, convincitur esse superfluum speciem ullam, quæ produceretur per cognitionem, si vnumquam cognitio potest sufficere ad cognoscendum absque specie producta per ipsam: unde prædicta disparitas, & sententia Caietani in ea fundata, nec probabilitatem quidem habere videtur.

59. *Contra illam disparitatem, & sententiam tertio*, quia pro illo priori, quo antecedit cognitio speciem, seu qualitatem illam in absentia obiecti productam, intellectus est cognoscens; absurdum enim videtur esse cognitionem in intellectu pro aliquo instanti, quin per ipsam pro eodem cognoscat: ergo non requiritur aliqua qualitas posterior ipsa cognitione, ut dicatur cognoscens, & consequenter nullo modo requiritur talis qualitas distincta à cognitione, & per ipsam producta, neque in absentia, neque in præsentia reali obiecti.

Quartum denique contra Caietanum facit, quod si intellectus sit actio de prædicamento actionis ut debet esse, si per eam vnumquam producitur verbum mentis, semper debet necessario habere terminum productum; actualis enim determinatio alicuius ad aliud semper debet esse talis, ut patet ex doctrina communi de relationibus & modis.

Fundamentum aduersariorum esse potest, quod intellectus sit actio immanens, & operatio, & quod distinguatur ab actione transiente, per hoc quod transiens relinquit opus post se, & consequenter habeat terminum; immanens vero non relinquit opus post se, & consequenter non habet terminum. Quod discrimen utriusque desumitur ex Philosopho 9. *Metaphysicæ*. 19. dicente: *Quorum non est aliud opus præter actionem, in ipsismet actio, ut visio in vidente, speculatio in speculante, & vita in anima*: ergo intellectus non habet terminum per ipsam productum.

Respondio primo hinc sequi contra Caietanum, quod nunquam habeat terminum productum.

Respondio secundo, concedendo totum: sed inde non sequitur quod consistat in actione de prædicamento Actionis non habente terminum per ipsam productum. Itaque si capiamus actionem immanentem pro ipsa intellectione, seu specie expressa, quam intellectus in se producit: illa quidem non habet terminum productum, nec est de prædicamento Actionis: si vero per actionem immanentem intelligamus actionem, per quam agens illam speciem producit, illa habet terminum, & est de prædicamento Actionis, ut patet. Cætera fundamenta proponemus infra, contra nostram sententiam.

CONCLUSIO III.

60. *Intellectus non consistit in qualitate quæ seipsa producitur ab intellectu sine actione media: & si esset talis qualitas à parte rei, adhuc quod haberet rationem, est impertinens ad rationem ipsius, quatenus intellectus est.* Prima pars est communis contra tertiam sententiam, quam probabilem censet Suarez & Hurtado: secunda vero pars est nullius, quod sciam.

Probatur prima pars, quia si seipsa ingrederetur ab intellectu absque ratione distincta, non posset produci absque concursu intellectus à solo Deo, nec qualitas illa, quæ est in vno intellectu, posset poni in illo intellectu: sed hoc videtur falsum, quia nulla prorsus apparet aut assignari potest ratio tam necessaria connexionis inter intellectum & illam qualitatem absolutam, quæ est similitudo expressa obiecti, ratione cuius non posset produci à solo Deo absque concursu intellectus, aut transmitti ab vno intellectu ad alium intellectum.

Confirmatur hoc: quia quamvis aliquæ formæ seipsas egrediantur à suo obiecto, ut actio, tamen hoc ideo fit, quia alias daretur processus in infinitum, nisi sisteretur in aliqua tali, & sequeretur manifesta contradictio, si

illa forma in qua sisteretur, poneretur in rerum natura absque illo obiecto, ex quo egrederetur. Quæ contradictio potest colligi ex natura ipsius & fine, ad quem ponitur: sed in proposito nostro non sequeretur processus in infinitum ex eo, quod qualitas illa, quæ est intellectus, producat media alia actione, & non dicatur egredi seipsa: neque ex natura ipsius quatenus intellectus est, aut finis, ad quem ponitur, potest colligi, quod sequeretur vlla contradictio, si poneretur extra subiectum, aut si mutaretur ab vno subiecto in aliud: ergo non debet dici quod seipsa egrediatur à suo subiecto.

Confirmatur secundo, quia calor non egreditur seipso ab igne, aut ab vlllo alio subiecto, à quo producitur: ergo nec intellectus. Antecedens admittitur ad aduersarios. Probatur consequentia: quia ideo dicitur de intellectione, quod egrediat seipsa, quia alias multiplicarentur entia sine necessitate: & ideo multiplicarentur entia sine necessitate, quia non est implicancia, quod intellectus seipsa absque actione superaddita egrediat, aut producat ab intellectu: sed eodem modo posset dici, quod non sit implicancia, quod calor seipso egrediat, à quocumque subiecto, à quo producitur: ergo posset dici, quod egrediat seipso; aut si hoc non dicitur non potest dici quod intellectus seipsa egrediat.

61. *Dices*, calorem produci de facto in subiecto, à quo non potest egredi effectiue, v.g. in aqua, quæ non videtur habere virtutem effectiuam caloris: ergo non egredit seipsa effectiue ab omni suo subiecto, & si non egrediat ab omni, non debet ab vlllo.

Contra, quia sicut potest recipi in subiecto aliquo, à quo effectiue producatur media actione ut admittunt aduersarij, licet etiam posset recipi in alio subiecto, à quo effectiue non producitur: ita etiam, posset seipsa egredi ab aliquo subiecto, licet ab alio subiecto, in quo reciperetur, non posset recipi.

Contra secundo, quia calor ille qui egredit seipso à subiecto à quo efficitur, non producitur in subiecto à quo non efficitur, sed alius calor: sed ex eo, quod alius calor sic producatur, non sequitur quod productus à suo subiecto non egrediat seipso.

Dices, illos calores esse eiusdem rationis, & consequenter, sicut alius calor poterat produci in subiecto à quo non efficitur, ita posset etiam quicumque calor in illo produci.

Contra, quia calores non magis sunt eiusdem rationis, quam intellectiones eiusdem obiecti, ex eodem motiuo: sed hoc non obstante secundum aduersarios intellectus proveniens ab vno intellectu non potest provenire ab altero, quia scilicet seipsa egreditur ab vlllo intellectu: ergo similiter posset dici, quod quamvis calores essent eiusdem rationis, tamen calor egrediens ab vno subiecto, non posset poni in alio, & posset æque dici quod hoc proveniret ex diversitate individuali istorum calorum, quemadmodum dicitur de intellectionibus.

62. *Dices*: accidentia absoluta Eucharistica, quæ subiebatantur ante in pane, & physice ab ipso producebantur, manent absque pane: ergo non egrediebantur seipsis à pane, quia si egrederentur sic, non possent absque pane conservari: sed eadem ratio est de ipsis, ac de calore, & quibuscumque aliis similibus accidentibus absolutis: ergo non debet dici quod calor seipso egrediat ab vlllo subiecto.

Contra, si secludamus mysterium Eucharistiæ, eandem rationem habemus dicendi, quod illa accidentia egrediebantur seipsis, ac id dicendi de qualitate, quæ est intellectus: ergo quantum ad rationem naturalem æque deberemus dicere quod intellectus posset, vel non posset conservari absque suo subiecto, ac de illis qualitatibus: & ergo ulterius si ex mysterio Eucharistiæ habemus, quod illæ qualitates possent conservari absque subiecto, ex quo emanant, aut producuntur, & consequenter, quod non egrediantur seipsis, sed media actione, eodem modo debemus id colligere de qualitate intellectionis: quotiescumque enim quantum ad rationem naturalem id dicendum est de pluribus, si aliquid præter rationem naturalem miraculosè contingit circa vnum, debet dici simile quid miraculosè posse contingere circa reliquas: &

Intellectus non consistit in qualitate seipsa produca.

& hinc optime deducitur, quod si frigus possit cōseruari miraculose absque subiecto, idē dicendum sit de calore.

Probat̃ur secundo, quia si qualitas intellectiōis seipsa produceretur à potentia, illa qualitas, quæ à sola potētia procedit, non posset procedere ab habitu & potentia, nec qualitas procedens à potentia, & habitu simul concurrentibus posset procedere à sola potentia, sed hoc est absurdum, quia sic habitus requireretur ad suos actus simpliciter, & non tantum ad melius esse.

63. *Respondet ad hoc Auerſa* dupliciter: primo concedendo sequelam, & negando minorem, ac admittendo sequelam probationis.

Verum, quandoquidem Philosophi communiter existimant inconueniens esse, quod habitus naturalis requiratur simpliciter ad actus suos, nisi constet oppositum aliqua vrgenti ratione, non debet asseri: non habet autem *Auerſa* talem rationem.

Deinde non apparet vlla differentia inter actus quorum vnus procederet à potentia & habitu, & alter à sola potentia, ratione cuius vnus essentialiter postularet provenire ab habitu, & alter non.

Præterea, si esset talis differentia, actus qui procederet à sola potentia, non deberet producere habitum illum, qui esset determinatus ad producendum alterum actum diuersæ rationis à seipso.

Respondet secundo negando sequelam, quia licet actus vitalis seipso egrediatur à potentia vitali, tamen non debet seipso egredi ab aliis causis: vnde potest eadem qualitas, quæ seipsa egreditur ab intellectu, aliquando provenire ab habitu, aliquando sine habitu.

Contra, quia quotiescumque est actio totalis sufficienter productiva alicuius effectus, non debet poni alia actio respectu ipsius in vlla causa: sed si qualitas intellectiōis seipsa producit ab intellectu, & specie sufficienter, quoties sic producit, ponitur actio totalis sufficiens, & necessario producit, nimirum ipsamet qualitas, quæ seipsa habet rationem actionis totalis, quandoquidem seipsa debeat tum necessario egredi, nulla alia posita actione: ergo non debet poni alia actio ad ipsam terminata. Sed quotiescumque habitus posset ad ipsam concurrere, debet intellectus, & species sic proponi, vt ipsa necessario deberet seipsa egredi, quamuis non esset habitus: ergo non debet poni actio aliqua correspondens habitui, nec potest poni naturaliter, quia superflueret; nec etiam supernaturaliter in sententia *Scoti* negatis duas causas totales posse dari respectu eiusdem effectus, aut vnā totalem, & alteram partialem.

60. *Fundamentum præcipuum Auerſe*, & aliorum aduersariorum est, quod non repugnet qualitatē illam seipsa egredi, & quod si non diceretur sic egredi, multiplicarentur entia sine necessitate: ergo id dicendum est.

Confirmatur: quia id dicendo saluatur differentia inter qualitates vitaliter productas, & nō productas vitaliter, nimirum quod illæ seipsis producantur, hæ vero nō ita.

Respondet negando antecedens, tam enim id repugnat, quam calorem sic egredi, & non magis multiplicarentur entia sine necessitate, asserendo illam qualitatem produci mediante actione distincta, quam id asserendo de calore.

Ad confirmationem respondeo talem differentiam non debere poni inter qualitates vitaliter productas, & non productas vitaliter: & propterea ad saluandam illam differentiam non debet dici, quod actus vitales seipsis producantur.

Doctrina
Complu-
tensium.

Complutenſes Carmelitæ conuenire videntur cū *Auerſa* disp. 21. de anima q. 4. vbi dicunt dictionem non esse aliam operationem ex æquo distinctam ab intellectu, sed esse ipsamet intellectiōem cum modo quodā, seu formalitate modalis superadditam, quem modum, seu formalitatem ponunt non vt producatur ipsamet intellectio, sed potius vt intellectio producat verbum. Pro qua doctrina citant plures auctoritates *D. Thomæ*.

Sed in primis si tanti res esset, facile esset ostendere nullo modo fauere ipsis dictas auctoritates.

Deinde postea ostendimus, quod dicunt de verbo pro-

ducto per intellectiōem, quæ esset qualitas absoluta, male fundari.

Tertio denique quod asserunt dictionē non distingui ex æquo ab intelligere, sed solum esse modum quemdā ipsi superadditum, si per hoc intelligunt, quod non habeat tantam distinctionē ab intellectu ex hypothesi quod intellectio producat verbum, quantum habet actio vlla à sua causa, omnino falsū est; quia est eadem ratio ponendi æqualem distinctionem actionis à sua causa vel subiecto, ac dictionis ab intelligere, vt discententi patet.

Rursus quamuis intelligere produceret verbum, tamē dictio, quæ esset productio, non deberet esse modus ipsius intelligere, sed ipsius verbi, in *Thomistarum* sententia, qui ponunt actionem ex parte termini.

65. Sed examinemus etiam rationes, quas adducunt ad probandam hanc suam doctrinam. Itaque *probant primo* verbum procedere ab intelligere, & consequenter dictionem, quæ dicitur verbum, non esse distinctam ab intelligere, seu intellectu: verbum procedit à notitia rei intellectæ: ergo ab intelligere.

Probat̃ur antecedens primo, quia hoc ipso, quo nihil intelligatur, nihil potest intellectualiter dici: ergo verbum procedit ab intelligere.

Secundo, quia præcisè per hoc, quod producatur verbum, habet res intellectu esse intellectæ: ergo verbum procedit ex notitia rei intellectæ.

Tertio, quia de ratione verbi mentalis est, quod procedat ab intellectu, tanquam terminus suæ operationis; sed operatio adæquata intellectus est notitia rei intellectæ.

Quarto denique, quia Verbum diuinum procedit ex cognitione essentiae diuinæ: ergo verbum creatum procedit ex aliqua cognitione.

Respondeo negando antecedens: nam potius verbum est ipsa notitia rei cognitæ.

Ad primam probationem, nego consequentiam; quia nō ideo nihil dicitur, si nihil intelligitur, quod id quod dicitur procedit ab intelligere, sed quod id quod dicitur, sit ipsamet intellectio.

Ad secundam probationem, nego etiam consequentiam ideo enim res intellectæ habet esse talis præcisè, per hoc quod producatur verbum; quia ipsum verbum est intellectio.

Ad tertiam probationem distingo maiorem; tanquam terminus suæ operationis, quæ est dictio, seu actio productiva intellectiōis, & notitiæ genitæ, concedo; tanquam terminus operationis, quæ est qualitas, nego maiorem. Distinguo etiam minorem, operatio quæ est qualitas, concedo: operatio quæ est dictio, seu actio de prædicando acto actionis, nego.

Ad quartam probationem, distingo antecedens, tanquam ex ratione formali producendi, nego: tanquam ex aliqua perfectione præsupposita necessario, transeat; & nego consequentiam; quia ad verbum creatum non debet præsupponi notitia, neque tanquam ratio formalis, neque tanquam perfectio necessatio competens supposito ante productionem verbi.

Probant secundo dictionem esse modificationem intellectiōis, quia per hoc, quod intellectio producat verbum, non infertur specialis aliqua habitudo intellectiōis ad obiectum: ergo talis productio addit modificationem tantum, & non nouam speciem intellectiōis.

Respondeo negando antecedens; quia per hoc, quod producatur verbum, colligitur quod sit distincta speciei ab intellectu non producente, cum illa, quæ non producit, debeat esse abstractiua; altera, quæ producit, intuitiua: abstractiua autem cognitio sine dubio distinguitur specie ab intuitiua. Deinde si concederetur totum, non sequeretur quin dictio distingueretur tantum ab intelligere, quantum vlla actio à suo subiecto, vel causa.

Probat̃ur secunda pars conclusionis: quia quamuis seipsa egrederetur illa qualitas, hoc tamen non esset necessarium, vt intellectus per illam intelligeret: nam si per impossibile non egrederetur seipsa, sed produceretur ab intellectu actione distincta, adhuc intellectus intelligeret per illam: ergo quod sic egrediatur est impertinēs

Ad intel-
lectionem
imperti-
nens est
quod seip-
sa egre-
datur.

ad rationem formalem ipsius, quatenus intellectio est.

Confirmatur per dicenda conclusionem sequenti.

CONCLUSIO IV.

66. *Intellectio non consistit formaliter in actione sola, per quam intellectus producit qualitatem illam in se, quam habet quando intelligit; neque actio illa, aut passio est de ratione formali intellectiois, sed sola qualitas est intellectio formaliter loquendo.*

Probatur prima pars, quod scilicet non consistat in sola illa actione, ex Doctore 8. Quod autem non sit actio. Intellectio est ultima perfectio intelligentis, qua intellectus est: ergo non consistit in actione productiva termini. Antecedens patet, quia eo ipso, quo intelligeretur intellectus reductus ad actum secundum perfectum intellectiois alicuius obiecti, quamvis nihil aliud intelligeretur aduenire ipsi, intelligeretur ultimam compleri in ordine ad tale obiectum.

Probatur consequentia, quia nulla actio de predicamento Actionis productiva termini, potest esse, aut intelligi ultima perfectio rei cuius est; quia omnis talis essentialiter ordinatur ad terminum per eum producendum, qui terminus si perficiat agens, erit potius ultimata perfectio eius, quam ipsamet actio ad ipsum ordinata, ut patet; si vero non perficiat agens, tunc nec actio erit perfectio agentis, sed potius erit perfectio illius, quod recipit terminum productum, aut ipsiusmet termini producti, si producat in seipso.

67. *Quod si dicatur intellectioem, aut alios actus immanentes non posse esse ultimam perfectionem agentis per se, quandoquidem per ipsos producantur habitus.*

Respondet Doctor primo, ex hoc ipso probari, quod intellectio non possit esse actio, quia actus immanentes non sunt productiones habituum, eo modo, quo actio de predicamento Actionis est productio sui termini, quandoquidem sæpe habeantur, cum non producantur habitus (ut cum habitus est summe intensus, aut cum actus est longe remissior, quam habitus ante acquisitus, secundum aliquos) & semper haberi possent, si Deus nunquam vellet concurrere ad productionem habitus, sed producantur habitus per modum principiorum actionum, aut dispositionum, habentium virtutem productivam, aut dispositionem in actu primo. At actio de predicamento Actionis est productio tantum sui termini, & non est causa productiva eius: ergo si actus immanentes producantur habitus, non sunt actiones de predicamento Actionis.

Confirmatur actio de predicamento Actionis est relatio secundum veriorum sententiam, aut modus secundum recentiores; sed nec relatio, nec modus potest habere virtutem productivam qualitatis realis, qualis est habitus: ergo si actio immanens producit habitum non potest esse actio de predicamento Actionis.

Respondet secundo, habitum non posse esse terminum intrinsecum, ad quem per se ordinatur intellectio, tum quia, ut dictum est, intellectio potest haberi sine habitu sequente; tum quia ipsimet habitus ordinantur ad aliam intellectioem, & tandem sistitur in aliqua intellectioe, quæ non indigeat habitu; unde potius intellectio est ultimus terminus, & ultima perfectio intellectus, quæ habitus: cuius etiam indicium est, quod si posset haberi intellectio perfectissima, & perfectissimo modo sine habitu, sufficienter perficeretur intellectus per illam: sed si haberetur habitus perfectissimus, & perfectissimo modo, sine intellectioe, non sufficienter perficeretur intellectus: ergo intellectio potius est ultima perfectio, quæ habitus.

68. *Probatur secundo quoad eandem partem, quia si ipsamet actio de predicamento Actionis esset intellectio, nullum haberet effectum qualitas sequens: sed est absurdum ponere aliquam qualitatem absque aliquo munere, vel effectu: ergo cognitio non consistit formaliter in illa actione.*

Probatur sequela, quia nullus effectus tribui potest ipsi, nisi in ordine ad constituendum intellectum intelligentem; sed hoc habet formaliter ab intellectioe.

Dices intellectioem non posse esse sine illa specie, quæ est terminus eius, & consequenter esse necessariam illam qualitatem, ut sit intellectio.

Contra, quia hinc sequeretur non esse necessariam qualitatem illam, nisi in ordine ad hoc, ut habeatur ista actio, quæ est formaliter intellectio: & non habente aliud munus; sed hoc est absurdum: ergo nulla responsio.

Probatur subsumptum, quia uniuersaliter potius actio est in ordine ad terminum, & ad hoc, ut sit terminus, quæ terminus in ordine ad hoc ut sit actio: unde si terminus non esset proficiuus, nec actio esset proficiua: ergo terminus debet habere aliquem effectum distinctum ab hoc, quod est terminare actionem, aut adesse, ut sit actio.

Probatur tertio conclusio quoad omnes partes: quia ipsamet qualitas secundum se est similitudo expressa obiecti, & conceptus formalis ipsius; sed nihil prorsus requiritur ad rationem formalem intellectiois, præter illud quod requiritur formaliter ad illam similitudinem, & conceptum: actio autem, & passio licet requirantur ad ponendam illam qualitatem in esse, tamen non requiruntur tanquam quid formaliter pertinens ad illam similitudinem: ergo non sunt intellectio, nec de ratione formali intellectiois, & consequenter sola qualitas illa est intellectio.

69. *Probatur quarto, quia de ratione formali intellectiois, ut sic, non est actio, ut patet in intellectioe diuina: ergo nec de ratione formali intellectiois creatæ.*

Probatur consequentia, quia nihil debet dici esse de ratione intellectiois in particulari supra id, quod est de ratione intellectiois, ut sic, nisi quod sufficit ad determinandam intellectioem in particulari ab omni alia intellectioe, quæ comprehenditur sub intellectioe, ut sic; sed quæcumque intellectio particularis sufficienter distinguitur à quacumque alia intellectioe absque eo, quod dicatur includere tanquam rationem formalem constitutivam sui actionem illam, aut passionem ipsi correspondentem: ergo non debet ipsam includere.

Probatur quinto, quia nihil prorsus impedit, quo minus illa qualitas redderet intellectum formaliter intelligentem, quamvis non produceretur ab intellectu vlla ratione, modò uniretur ipsi per inhaesionem, ut postea dicitur amplius: ergo illa actio non est intellectio, nec de ratione formali intellectiois, quia si esset, non posset intellectus esse intelligens absque illa.

70. *Ut autem vitetur questio de nomine, quæ posset esse hic, aduertendum, intellectum intelligere nihil aliud esse, quam quod percipiat obiectum sensibiliter tali modo, quo sentimus nos percipere obiecta illa, quæ dicimus nos intelligere: nec aliquid prorsus requiritur ad intellectioem, præter id quod requiritur ad hoc. Vis ergo huius rationis consistit in hoc, quod nihil impediat quo minus ab illa qualitate sola habeat intellectus intelligere hoc modo.*

Ideo autem aduertere hoc, quia aliquis posset accipere ly intelligere pro eo quod esset intellectioem in se producere, & ly intellectio pro conceptu producto ab intellectu, ita ut non solum significaret conceptum, sed etiam ipsius productionem; & in hoc sensu intelligere diceret formaliter actionem, & actio esset de conceptu formali intellectiois; & qui negaret intellectioem hoc modo capi posse, solum haberet questionem de nomine cum illis qui id assererent. Ad vitandum ergo hanc questionem, & æquiuocationem, in qua etiam peiorem sane partem habent, qui asserunt intellectioem hoc modo capi posse, & ad examinandam questionem, quæ posset esse de re, aduerte per intellectioem intelligi à me, & ab omnibus debere intelligi in questione præfata, illud à quo formaliter habet intellectus percipere obiectum sensibiliter modo supra explicato.

Obijcies pro Conimbricensibus. Intellectio est assimilatio quædam inter intellectum, & obiectum, ratione cuius Philosoph. 3. de anima, text. 16. ait intellectum in actu, id est, intellectum actu intelligentem, fieri ipsam rem cognitam. Et inde etiam August. 14. de Trinitate. 17. dicit visione beatificata intellectum perfecte assimilari Deo, iuxta illud 2. Ioan. 3. Cum apparuerit, similes ei erimus, quia videbimus eum sicuti est: ergo per intellectioem Dei necessario producenda est similitudo expressa Dei, & consequenter

ter intellectio est productio talis similitudinis.

Respondeo negando consequentiam, sed potius sequitur, quod ipsamet intellectio sit expressa Dei similitudo; id enim magis conueniet prædictis authoritatibus.

Obijciens secundo pro *Hurrido*. Intelligere est quoddam pati, ex Philosopho supra: ergo includit passionem formaliter.

Respondeo negando consequentiam, quia eatenus solum dicitur quoddam pati, quia est denominatio formalis proueniens à forma intrinseca; non vero ex eo, quod intellectio, à qua oritur illa denominatio, debeat includere formaliter passionem, magis quam calor includit.

Obijciens tertio pro eodem. Intellectio est vita in actu secundo: ergo includit actionem, per quam qualitas illa producit.

Probatur consequentia, quia vita in actu secundo est id, quod facit viuens in actu primo viuere formaliter in actu secundo; sed vel actio, qua producit illa qualitas, est quæ hoc facit, vel certe includitur in eo, quod id facit: ergo illa actio, vel est intellectio, vel includitur in ratione formali intellectiois.

Respondeo negando consequentiam cum minori suæ probationis; quia quamuis non esset illa actio, modo esset illa qualitas, redderetur illud, quod erat viuens in actu primo, viuens in actu secundo. Verum quidem est, quod per actionem illam de facto reddatur viuens in actu primo, viuens in actu secundo, sed causaliter tantum, & effectiue, quatenus scilicet per illam producit qualitas illa quæ est vita in actu secundo, & quæ formaliter facit viuens in actu primo esse viuens in actu secundo; non vero per actionem redditur viuens in actu secundo formaliter ita, quod ipsamet per communicationem formalem sui faciat ipsum viuens in actu secundo. Itaque sicut, licet per productionem caloris in se aliquid sit calidum, tamē illa productio non est de intrinseca ratione caloris, nec constituit illud subiectum calidum formaliter loquendo, secundum omnes: ita licet per productionem qualitatis in se intellectus redderetur intelligens, & viuens in actu secundo, tamen illa productio non debet esse de intrinseca ratione intellectiois, aut vite in actu secundo, quia est eadem prorsus ratio de utroque.

72. *Obijciens quarto*, Philosophus 10. *Ethicorum*, cap. 3. ait: *Nec enim virtutis operationes qualitates sunt, neque felicitas; sed operationes virtutis, & felicitatis sunt actiones immanentes intellectus, & voluntatis: ergo tales actiones non sunt qualitates, & consequenter intellectio non est qualitas.*

Confirmatur, quia idem Philosophus 9. *Metaphys.* 9. & 1. *Magnum moralium* ult. diuidit veram, & propriam actionem in transeuntem, & immanentem: ergo utraque est vera actio de prædicamento Actionis, & consequenter intellectio, quæ est secundum omnes actio immanens, erit de prædicamento Actionis, non Qualitatis.

Respondeo primo Philosophum non tam asseruisse, quā supposuisse ex sententia eorum, quorum ibi argumentum respondebat operationes virtutis non fuisse qualitates, & tamen fuisse bonas; ut inde ostenderet non valere rationationem eorum inferentium, quod voluptas non esset bona, quia non erat qualitas: nam cum operatio virtutum secundum ipsos fuisset bonum quid, quamuis non esset qualitas; voluptas etiam posset esse bonum, licet non esset qualitas.

Respondeo secundo, quamuis absolute vellent illas operationes non esse qualitates, id intelligendum de qualitatibus diu, & perseveranter permanentibus in esse, aut de qualitatibus conservatiuis, aut corruptiuis.

Ad confirmationem dico, duo reperiri in potentiis vitalibus atque operantibus, quæ possent vocari actus immanentes; vnum est ipsa dictio, per quam producit species expressa; alterum est ipsa species expressa. Si ergo de prima loquamur, concedo actionem ut sic, de prædicamento Actionis diuidi vniuocè in immanentem, & transeuntem; & has utrasque propterea esse proprias actiones de prædicamento Actionis. Si autē loquamur de secundo, quod vocatur actio immanens, nego actionem ut sic, di-

uidi vniuocè in immanentem, & transeuntem; & consequenter nego immanentem debere esse de prædicamento Actionis.

Vnde in forma distinguo antecedens, loquendo de actione immanenti, quæ est actus potentie vitalis; diuidit actionem ut sic, in actionem immanentem, & transeuntem diuisione vniuoci in vniuocata, nego, & vniuoci in æquiuocata, vel analogi in analogata, concedo antecedens, & nego consequentiam.

73. *Et si quæras*, an actus vitalis sit proprie dicta actio.

Respondeo esse questionem de nomine, & ad propositum præsens sufficere quod non sit proprie dicta actio de prædicamento actionis, siue secundum alium conceptum sit proprie dicta, siue non. Sed quia probabile est, quod ratio, cur vocetur actus immanens actio seu operatio, est propter proportionem, quam habet specialē cum actione de prædicamento actionis; quæ proportio consistit in hoc, quod quemadmodum actio de prædicamento actionis est in ipsomet agēte (ut *Scotista* tenent) & depēdet in esse & fieri ab ipso, ut agens est, & habet virtutem actionem, estque determinatio illius ad aliud: Hinc probabilius censeo actum immanentem non vocari proprie actionem, quia quæ analogicè & propter proportionem quam habent cum alia re, dicuntur talia, non proprie sic dicuntur, alias prætā dicerentur proprie ridere, dum florent, contra omnes.

Obijciens secundo, sequeretur quod intellectio esset terminus productus per actionem intellectus, sicut calor est productus per calefactionem. Sed hoc est absurdum, quia illa actio intellectus esset intellectio, esset enim actus potentie intellectiue.

Confirmatur primo, quia ad actionem non datur actio: ergo intellectio non producit per actionem, & consequenter erit actio de prædicamento actionis.

Confirmatur secundo, quia per intellectioem producit verbum mentis; ergo est actio de prædicamento actionis.

Respondeo negando minorem cum sua probatione: neque enim esset actus intellectus, sed potius actio intellectus. Quod si etiam dicenda esset actus intellectus, tunc falsum esset quod omnis actus intellectus esset intellectio; sed solus iste actus ipse esset talis, qui esset qualitas.

Ad primam confirmationem, distinguo antecedens, ad actionem de prædicamento actionis, concedo; ad actionem de prædicamento qualitatis, nego antecedens & consequentiam: quia intellectio est actio de prædicamento qualitatis.

Ad secundam confirmationem dico, nobis nō facere difficultatem, quia negamus antecedens: intellectio enim est ipsum verbum, quoties habetur verbum in intelligente: *Complures* autem faceret difficultatem illa confirmatio, concedentibus intellectioem produci verbum, sed nobis pro ipsis respondendi cura non est sumenda.

QVÆSTIO VIII.

A quo producat illa qualitas intellectiois.

CONCLUSIO I.

74. **D**E facto illa qualitas producit ab intellectu. Hæc est communissima inter omnes qui illam admittunt, tam eos, qui dicunt quod seipsa egrediatur effectiue ab intellectu, quam eos etiam qui dicunt quod producat per actionem à se distinctam.

Probari solet, quia alias non esset actus vitalis nec immanens, quia ad huiusmodi actus requiritur quod producantur à principio in quo recipiuntur.

Verum hæc probatio non sufficit, quia si ad actum vitalem & immanentem requiratur quod producantur à suo subiecto, æque incertum erit intellectioem esse actum vitalem ac immanentem, ac ipsum produci ab intellectu, vnde in hac probatione obscurum per æque obscurum probatur.

Deinde quidquid sit de ratione actus immanens, pos-

Actio
quæ est
intellectio
non conuenit
vniuocè cum
actione
illa de
prædicamento
actionis.

Intellectio
de facto
est producta
ab intellectu.

fer habere rationem actus vitalis, quamvis non produceretur nec peteret etiam produci ab intellectu, sicut intellectio diuina habet rationem actus vitalis absque tamen productione, aut producibilitate, quod confirmabitur vterius per dicenda.

Probat aliter, quia dum intelligimus, attendimus obiecto cum quodam conatu, & inde fit quod fatigemur ex nimia speculatione; sed illa attentio & conatus nequit explicari absque actione potentiae.

Verum meo iudicio neque haec etiam probatio sufficit. *Primo*, quia Deus ipse attendit obiectis, quae intelligit absque productione vlla, per ipsammet intellectiorem improductam quam habet: ergo similiter posset intellectus creatus attendere obiectis intellectis per ipsammet intellectiorem formaliter, siue illa producatur ab ipso, siue non, modo ipsi inhæreat: ergo ex attentione non colligitur sufficienter productio.

Deinde neque ex conatu illo, ex quo fatigatur, potest colligi illa efficientia, quia ille conatus & fatigatio non oritur ex efficientia intellectus: ergo ex alio capite oritur: sed illud aliud caput posset adesse absque efficientia: ergo ex conatu illo & fatigatione non colligitur efficientia illa.

Probat antecedens, quia intellectus producit species intelligibiles secundum omnes admittentes ipsas, easque conseruat semper in se effectiue, & tamen per hoc non fatigatur, neque adhibet conatum aliquem ex quo sequeretur ista fatigatio: ergo ex efficientia non sequitur ille conatus qui fatigat.

Confirmatur hoc, quia non est rationabile quod ex productione & conseruatione vnius intellectiorem pro vna hora, fatigetur potentia magis quam ex productione & conseruatione tot mille specierum impressarum, quas habet: ergo si non habet fatigari per cognitionem, id non oritur ex productione cognitionis, sed ex natura ipsiusmet cognitionis, vel ex alio aliquo capite: sed eadē natura intellectiorem esset, quamvis non produceretur, & similiter posset esse quodcumque aliud caput, ex quo illa fatigatio oriri posset absque illa productione: ergo ex productione non oritur fatigatio, & consequenter ex fatigatione non potest bene colligi illa productio.

Si quæras autem, unde oritur illa fatigatio, vel conatus ille fatigatus.

Respondeo, quod si daretur in Angelis & anima separata, oritur formaliter ab ipsamet cognitione, quæ respectu intellectus finiti & limitati habet fatigare, si diu conseruetur. Si vero non datur in illis, quod mihi magis placet, tum non oritur ex cognitione formaliter, sed ex alteratione aliqua physica corporis orta ex cōcursu spirituum vitalium ac animalium ad phantasiam, seu sensum internum dum conseruatur illa cognitio.

Dices, Scotus 1. d. 3. q. 7. n. 17. probat ex conatu potentiae, & attentione, quod habeat actiuitatem: ergo contra ipsum est negare quod id colligi possit.

Respondeo negando antecedens in sensu præciso & formali. Itaque ex attentione quam habet potentia de nouo, colligitur quod aliquid habeat de nouo, & ex probatione statim proponenda optime colligitur illud nouum produci à potentia; & hoc tantum vult Scotus.

Melius ergo probatur conclusio, auctoritate Augustini, qua probata est prima conclusio quæstionis præcedentis & præterea quia illa qualitas, per quam intelligit intellectus, debet produci ab aliqua causa secunda, neque enim ad Deum debet recurri semper ad productionem ipsius: sed non est vlla causa, cui potius productio ipsius debeat ascribi, quam intellectui: ergo.

Probat minor, quia nulla causa alia potest assignari præter phantasmata & species impressas; sed non potest produci à phantasmatis solis, quia est spiritualis & perfectior phantasmatis; neque producit à speciebus intelligibilibus solis, tum quia hæc probabiliter non dantur, tum quia sunt imperfectiores cognitione; quæ etiam ratio probat, quod non producatur à phantasmatis, & speciebus simul sumptis.

Confirmatur, quia esse productum cognitionis, est perfectio quæ nulla ratione disconuenit intellectui: ex-

go debet dici, quod ipsi cōueniat.

Confirmatur secundo: ex eo colligimus quod aqua producat in se frigus postquam semel est calefacta; quia videmus frigus in ipsa produci, & non apparent aliæ causæ secundæ, à quibus producatur; nec est inconueniens quod illa virtus actiua tribuatur aquæ ad acquirendam perfectionem tam conuenientem sibi, quam est frigus: sed has omnes rationes habemus ad probandum quod intellectus producat in se intellectiorem: ergo.

CONCLUSIO II.

76. *Intellectus solus non est causa illius qualitatis, sed cum eo concurrat phantasma, vel immediate si non dentur species impressæ intelligibiles, vel his medianibus, si dentur.* Hæc etiam est communis.

Probat, tum quia representationes speciales tam diuersorum obiectorum, quæ intelliguntur, non possunt refundi in ipsum intellectum, qui est eiusdem rationis, tanquam in causam totalem; tum quia sine dubio requiruntur vel ipsa phantasmata, vel species eorum, ad determinandum intellectum ad has cognitiones, potius quàm illas: sed ex suppositione quod requirantur, potius debet dici, quod requirantur per modum causæ partialis effectiue quam alio modo: ergo.

Dices: non magis requiritur species aut phantasma ad intellectiorem, quam obiectum propositum ad volitionem: sed ex hoc non sequitur quod obiectum propositum requiratur, tanquam causa partialis effectiua ad volitionem: ergo neque ex illo, quod obiectum aut phantasma aut species concurrant ad intellectiorem.

Et si dicas quod non possit ostendi quomodo possit requiri phantasma aut species, nisi per modum causæ efficientis, quandoquidem habeant determinare potentiam, & non proponuntur ipsi obiectiue ante ipsammet cognitionem; nam per cognitionem formaliter proponuntur; possit vero ostendi quomodo obiectum propositum requiratur ad volitionem, quamvis non concurrat effectiue; quia scilicet supposito quod non proponatur, iam voluntas habet obiectum circa quod possit versari actus eius, si ipsam velit producere.

Contra, quia quamvis hoc possit tollere quo minus prima apprehensio dicatur causari à solo intellectu, tamen manet adhuc difficultas de iudicio supponente apprehensionem: nam sicut dicitur de voluntate, quod non debeat ab obiecto proposito tanquam à concausa effectiua; sed tanquam à termino sine quo propositum non posset habere volitionem: ita posset dici de intellectu respectu intellectiorem iudicariæ.

Hæc difficultas tolleretur, si teneretur quod voluntas non esset causa totalis sui actus. Quæ sententia mihi satis probabilis est. Tolleretur etiam, si diceretur quod intellectus esset causa totalis iudicij. Sed supposita sententia communiori, de qua postea in disputatione de voluntate, & quod intellectus non sit causa totalis vltimus sui actus;

Respondendum est intellectum non prærequirere apprehensionem obiecti, aut obiectum propositum solum per modum conditionis sine qua non, aut obiecti circa quod debet habere actum; quia non est inconueniens quod debeat ab obiecto etiam tanquam à causa partiali; & quia quandoquidem non possit esse causa totalis apprehensionis, quæ est actus imperfectior quam iudicium, non videtur quod possit esse causa totalis iudicij.

CONCLUSIO III.

77. *Licet intellectus conaturaliter loquendo petat produci ab intellectu, potest tamen absque concursu effectiui intellectus produci à solo Deo.* Hæc quoad primam partem est communissima, & quoad secundam est Scotistarum omnium cum Doctore variis locis, quos sequitur Arriaga, non solum contra eos, qui dicunt eam esse qualitatem seipsa productam ab intellectu, & eos, qui dicunt quod consistat in actione, aut quod includat actionem essentialiter: sed etiam contra Vasq. 1. 2. dist. 9. *Quum hic*, & alios, qui nobiscum tenent, quod sit qualitas producta per actionem distinctam, & non includentem essentialiter actionem.

Probat

Probaturs prima pars, quia non potest assignari vlla alia causa sufficiens, à qua connaturaliter posset produci absque concursu intellectus: & quia quotiescumque producit, debet intellectus esse praesens & applicatus sufficienter ad ipsius productionem: ergo petit connaturaliter ab ipso produci, nam quando aliquis effectus producibilis ab aliqua causa nunquam producit nisi in circumstantiis, in quibus illa causa est sufficienter applicata ad eius productionem, debet dici quod exigit connaturaliter ab illa causa produci: si enim non exigeret, posset aliquando naturaliter produci in circumstantiis, in quibus illa causa non esset applicata sufficienter.

Solum contra hanc conclusionem potest obici, quod *Doctor in 2.* asserat intellectum unum posse producere intellectionem in intellectu alterius merè passivè se habentis: ergo naturaliter potest produci intellectio non concurrente intellectu intelligente.

Sed quidquid sit de illa doctrina, quæ mihi semper visa est difficilis, & mente *Doctoris*, quam in tractatu de Angelis in alio sensu explicavi.

Respondeo iam sufficere ad hanc partem conclusionis, quod nunquam producatur intellectio, nisi concurrente aliquo intellectu efficienter: hoc autem admittitur etiam in prædicta doctrina.

Actio
causæ
eius non
potest
produci,
aut egredi
à solo
Deo.

78. *Probaturs secunda pars* contra illos alios, qui non tenent nostram sententiam de natura intellectionis per illa principia, quibus improbaui ipsorum sententiam, & probaui nostram; neque enim alio modo impugnari possunt, cum certum sit, si eorum sententia esset vera, intellectionem non posse produci à solo Deo, actio enim causæ secundæ non potest à solo Deo produci, aut emanare, nec aliquid, quod seipso egreditur instar actionis à causa secundæ, quia sequeretur manifesta contradictio, nempe quod esset, & non esset actio causæ secundæ, & quod emanaret, & non emanaret seipso à causa secundæ: sequeretur enim quod esset actio, & quod emanaret seipso ex hypothesi: ex alio vero capite, quod esset absque causa secundæ, sequeretur, quod non emanaret seipso, quia quod sic emanat, nequit esse quin sic emanet.

Probaturs eadem pars contra alios qui tenent nostram sententiam de natura intellectionis; quia Deus potest supplere quamcumque causalitatem effectivam causæ secundæ se solo, efficiendo quidquid efficitur à causa secundæ, quia hoc arguit perfectionem in ipso, nec aliā ob causam potest se solo producere calorem, & similia, quæ aduersarij fatentur ab ipso solo produci posse.

Confirmatur intellectus non habet vllam causalitatem respectu illius qualitatis, quæ est intellectio, nisi effectivam, & materialem extrinsecam, talem scilicet, qualem habet subiectum respectu accidentis in se subiectati; & ex eius potentia educitur; sed Deus potest huiusmodi causalitates supplere, ut patet in exemplo de calore, quem potest producere absque subiecto.

Deinde quamvis non posset supplere causalitatem illā materialem, non inde sequitur quia possit supplere causalitatem effectivam intellectus: neque enim illæ duæ causalitates habent necessariam connexionem in eodem subiecto, ut patet ex eo, quod multa habent materialem absque efficienti, ut constat in materia prima, respectu formarum substantialium, & in aqua respectu caloris, & in oculo respectu speciei visibilis impressæ.

Probaturs secundo: quia Deus potest facere quidquid non implicat contradictionem; sed quod ille solus producat effectivè qualitatem intellectionis in intellectu merè passivè se habente, non implicat contradictionem: ergo.

Probaturs minor, quia si implicaret, maximè ex eo, quod esset, & non esset actus vitalis, aut immanens, quod esset quidem ex hypothesi, quod non esset ex eo, quod actus talis provenire debeat à potentia, cuius est actus; sed ex hoc non implicat, tum quia si non possit esse actus vitalis, aut immanens nisi necessario deberet provenire à principio intrinseco, in quo subiectaretur, non deberet esse actus vitalis, aut immanens, nec est aliqua ratio unde colligatur esse talis, & ex fundamentis conclusio-

nis colligeretur sufficientissimè oppositum; tum quia quamvis requireretur, quod sic produceretur, id non deberet requiri de potentia absoluta, sed sufficeret quod connaturaliter exigeret sic produci, quamvis supernaturaliter posset alio modo produci, tum denique, quia posset habere rationem actus vitalis per hoc quod per eum perciperet intellectus obiectum; ad hoc autem est impertinens quod ita producatur, ut supra dictum est.

80. *Obijcies*: per hoc per intellectus intelligat, potest colligi quod sit vivens in actu primo, & quod distinguatur à non viventibus: sed hoc esset falsum nisi produceret intellectionem: ergo necessario in omni casu debet producere intellectionem.

Probaturs minor, quia vivens in actu primo, per hoc distinguitur à non viventibus, quod possit producere in se aliquam perfectionem ultra illam, quam connaturaliter petit pro instanti suæ productionis; ergo si per hoc, quod habeat intellectionem, in quocumque casu colligatur vivere, debet producere intellectionem in omni casu.

Respondeatur distinguendo maiorem: colligi potest quod sit vivens in actu primo secundum conceptum communem ipsi & viventibus omnibus creatis, nego maiorem; secundum conceptum communem, ipsi & omnibus viventibus cognoscitivis, concedo maiorem; & similiter distinguo minorem: sed falsum posse colligi inde quod vivat secundum conceptum communem omnibus viventibus creatis, concedo minorem: secundum conceptum communem solis viventibus cognoscitivis, nego minorem, & consequentiam.

Ad probationem minoris distinguo antecedens: vivens in actu primo secundum conceptum communem omnibus viventibus creatis, transeat antecedens: secundum conceptum vitæ solis & omnibus viventibus cognoscitivis communem, nego antecedens, & similiter distinguo consequens.

Dices: homo habet vivere ut intelligens est, utroque conceptu: ergo debet producere intellectionem.

Respondeo distinguendo antecedens: ut intelligens est intellectione à se producta, transeat antecedens: intellectione à se non producta, nego antecedens. Itaque per hoc quod homo intelligat præcisè, habet vivere vita communi Deo & omnibus viventibus cognoscitivis; per hoc autem, quod habet producere in se illam intellectionem quæ non debetur ipsi pro instanti generationis, & est tamen perfectio ipsius, habet vivere vita communi ipsi & omnibus viventibus creatis. Quando autem ex his duabus rationibus una ab altera separatur, tum vivit secundum conceptum separatam.

QVÆSTIO IX.

An intellectio possit produci extra omne subiectum, & in alio subiecto quam in intellectu.

CONCLUSIO I.

81. *Potest produci extra omne subiectum.* Hæc est conclusio formis principiis *Scotisticis* duarum præcedentium conclusionum, & *Probaturs*, quia non habet vllam dependentiam ab vllō subiecto, nisi in genere causæ efficientis & materialis extrinsecæ: sed illæ dependentiæ possunt suppleri à Deo, ut patet in accidentibus Eucharisticis, quæ non obstante quod dependant à suo subiecto efficienter & materialiter in genere causæ materialis extrinsecæ, conseruantur à solo Deo.

Probaturs secundo, quia non potest assignari aliqua implicantia.

CONCLUSIO II.

Potest intellectio poni in alio subiecto quam intellectu de potentia absoluta, ut in voluntate, quatenus hac distingueretur realiter ab intellectu, & etiam in lapide, si non repagnet hoc ipsi ratione spiritualitatis. Quam limitationem addo ut abstrahatur à difficultate alia, an forma spiritualis possit inherere subiecto materiali: quæ difficultas est distincta à præsentī difficultate, quia hic agimus de repugnantia speciali, quam haberet intellectio quatenus est actus immanens.

Potest
poni in
alio sub-
iecto quā
intellectu.

immanens & vitalis: & sensus conclusionis est, quod ex hoc capite non repugnat ipsi, quicquid sit, an repugnet ipsi ex aliis capitibus, sed neque ex spiritualitate etiam id repugnare ipsi docui in *Physica*.

Probaturs conclusio, quia non repugnat ipsi poni extra omne subiectum, ut conclusione precedenti ostensum est: ergo neque repugnat ipsi poni in alio quocumque subiecto; quia tam est contra rationem vitalitatis, & inuentiæ ipsius poni extra omne subiectum quam in alieno subiecto: ergo si potest extra omne, potest in alieno.

Confirmatur, quia non potest ostendi aliqua repugnantia: ergo Deus id potest facere ex principio vulgari, quod Deus possit facere quicquid non implicat contradictionem. Antecedens ostenditur soluendo implicantias, quas solent aduersarij adferre.

82. *Prima est*, quod non implicet intellectionem dicere ordinem essentialem ad suum subiectum, sic ut non posset in alieno produci, sicut Vbi dicit ad rem vbiatam: si autem diceret talem ordinem; sine dubio implicaret eam poni in alieno: & licet etiam non haberetur implicancia, cor non diceret talem ordinem, tamen potius debet dici quod eum habeat, quia sic euadetur facile difficultas proponenda paulo post, quomodo scilicet voluntas aut lapis non possint intelligere.

Respondetur negando maiorem: cum enim sit forma omnino absoluta, potius censendum est, quod implicet eam dicere talem ordinem, tum quia sic magis saluatur quomodo sit absoluta, tum quia alia forma absoluta, de quibus est eadem ratio, non dicunt talem ordinem: tum quia dicendo illum, magis relinquitur in potestate diuina ipsam producere vel non producere, pro ut placuerit in hoc, vel illo subiecto: tum denique quia vel non sequeretur voluntatem aut lapidem intelligere, si intellectio produceretur in ipsis, ut statim dicam: vel certe id non esset inconueniens.

83. *Secunda implicancia est*, quam iam tetigi, quod sequeretur voluntatem ac lapidem intelligere posse, quia effectus formalis permanens intellectionis est facere suum subiectum intelligens, & consequenter nequit esse in aliquo, cui talem effectum non tribuat.

Et si dicat quod facere intelligens est effectus formalis ipsius, non tamen respectu cuiuscumque subiecti, sed respectu intellectus tantummodo.

Contra est, quia effectus formalis primarius nihil aliud est, quam communicatio sui ipsius absque productione alicuius alterius, sed intellectio producta in oculo, aut lapide esset tam intimè communicata ipsi: & idem est de quocumque altero subiecto eius immediato, ac est de facto intellectui: ergo omnem effectum formalem, quem habet respectu intellectus, haberet respectu voluntatis, aut alterius subiecti, in quo immediatè inhaereret.

Confirmatur, effectus formalis eius significatur per intelligere, & intelligere nihil aliud est, quam habere intellectionem in se subiectatam: sicut nec esse album est aliud quam habere albedinem in se subiectatam; sed voluntas & oculus, in quo produceretur intellectio, esset habens intellectionem: ergo esset intelligens.

Confirmatur secundo, quia si poneretur albedo in celo, connaturaliter incapaci eius, celum esset album: ergo quamuis voluntas esset connaturaliter incapax intellectionis, adhuc esset intelligens, si per potentiam absolutam poneretur intellectio in illa, & idem esset de lapide.

84. *Dicitur* effectum formalem aliquando dependere ab aliqua conditione particulari ex parte subiecti, quæ conditio, si non adsit, quamuis forma sit in subiecto, non dabit illi suum effectum formalem: ergo ex eo, quod intellectio poneretur in lapide non sequeretur quod lapis esset intelligens.

Probaturs antecedens, quia effectus formalis personalitatis est facere personam, & tamen in ordine ad dandū hunc effectum exigit ex parte naturæ singularis, quam personat, conditionem intellectualitatis. Vnde quamuis personalitas diuina assumeret naturam irrationalem, non tamen faceret eum ipsa personam, sed suppositum, quia

scilicet illa natura non esset intellectualis, sicut debet esse illa, cum qua facere possit personalitas personam.

Sed contra, quia ideo personalitas non facit personam cum quacumque natura, quam afficit, quia denominatio personalitatis est denominatio extrinseca deriuata ab ipsa natura intellectuali, & non significat effectum aliquem particulare ex se præcisè conuenientem isti formæ, quæ sic vocatur; vnde non est mirum quod non habeat cōstituere personam, nisi cum natura intellectuali, à qua sola accipit istam denominationem. Quod si ista denominatio personalitatis esset intrinseca ipsimet, & significans effectum aliquem conuenientem ipsi ex natura sua, eodem modo diceretur quod deberet facere personam quacumque naturam, quam afficeret sine dependētia ab aliqua conditione particulari ex parte subiecti, sicut diceretur quod intellectio deberet facere intelligens quocumque subiectum, in quo inhaereret: per quod patet, exemplum de personalitate non facere ad propositum. Quod autem personalitas non tribuat aliquem effectum formalem à parte rei naturæ intellectuali ex se, quæ non tribuit naturæ irrationali, patet, quia nullum alium effectum tribuit naturæ intellectuali, quam ultimo complere ipsam, & facere ipsam incommunicabilem: sed sic completeret naturam irrationalem, & faceret ipsam incommunicabilem, ut patet: ergo non requirit personalitas in ordine ad effectum quemcumque, quem ex se formaliter tribuit, ullam conditionem particularem ex parte naturæ, quam afficit, vnde ex hoc exemplo

85. *Confirmatur tertio* pars negatiua præmissa, nimirum quod intellectio posita in lapide faceret ipsum intelligens: quia sicut personalitas communicat cuiusque naturæ, quam afficit, necessario effectum suum primum, qui est complere ipsam ultimam, aut facere ipsam incommunicabilem: ita etiam à pari intellectu debet communicare effectum suum formalem cuiusque subiecto, cui inhaeret, atque adeo debet facere ipsum intelligens.

Confirmatur idem quarto, quia quando quaeritur an lapis habens intellectionem esset intelligens, per ly *intelligens* non possumus intelligere intellectum habentem intellectionem, quia sic non posset esse controuersia, & quaestio esset nugatoria. Sed sensus verus & realis est, an illa forma, quæ vocatur intellectio, ex se faciat aliquid circa intellectum, quod non faciat ex se circa lapidem, si poneretur in illo. Sed videtur omnino quod non faciat, quia non facit formaliter aliquid nisi communicando se, communicat autem se lapidi, si sit in lapide, non minus quam intellectui, nec potest Deus impedire quo minus sic se communicet, si sit in ipso: vnde communiter dicitur quod Deus nequeat suspendere effectum primum causæ formalis inexistens subiecto.

Confirmatur quinto, quia non potest ostendi, cur absurdum sit lapidem intelligere, si admittatur intellectionem posse poni in eo: sed omnes merito existimant id esse absurdum: ergo non est asserendum quod intellectio poni possit in eo.

86. *Ut soluaturs hæc implicancia*, Dicendum est intellectionem non facere intelligens actu suum subiectum, nisi quatenus illud per eam percipit obiectum intellectionis; non potest autē subiectum intellectionis percipere obiectum per eam, nisi quatenus percipit aliquo modo ipsammet intellectionem: sed intellectionem non poterit percipere villo modo, nisi habeat virtutem perceptiuam per eam, vnde quamuis intellectio ponatur intrinsecè inhaerens alicui subiecto, v. g. voluntati, aut lapidi, quia tamen hæc subiecta non habent in actu primo virtutem perceptiuam per intellectionem, propterea non intelligent per intellectionem. Itaque effectus formalis intellectionis respectu cuiuscumque subiecti, in quo est inhaerens, est communicatio sui ipsius; sed hic non est à quo formaliter habet quid esse intelligens; vnde esse intelligens non est esse habens intellectionem; sed effectus formalis eius, quo constituitur aliquid intelligens, est determinatio subiecti ad percipiendum per ipsam hanc autē determinationem nequit præstare, nisi subiecto habenti virtutem

Solutur
predicta
ratio &
quaestio.

virtutem perceptiuam per illam, qualem cum solus intellectus habet, solum intellectum potest facere intelligentem, & percipientem formaliter.

Confirmatur hac doctrina: quia intellectio diuina licet intime identificetur voluntati diuinæ, non facit tamen formaliter voluntatem intelligentem; nec volitio diuina, licet intime identificetur intellectui realiter, facit intellectum volentem formaliter: nam hæc propositiones in sensu formali sunt falsæ: Intellectus diuinus vult formaliter: Voluntas diuina intelligit formaliter. Et inde sequitur Filium non posse dici produci formaliter per voluntatem, nec Spiritum sanctum per intellectum. sed huius non est alia melior ratio, quam quod voluntas non sit intellectiua formaliter in actu primo; nec intellectus volituius: ergo ut aliquid dicatur, & sit intelligens formaliter, oportet ipsum esse intellectiuum formaliter in actu primo, & natum percipere per intellectiorem, & consequenter, quamuis intellectio inhereret voluntati, non potest tamen constituere ipsam formaliter intelligentem.

87. *Confirmatur secundo*, quia Deus non dicitur formaliter intelligens ex eo, quod producat intellectiorem in se, cum reuera ipsam non producat, nec ex eo, quod habeat sibi identificatam intellectiorem, quia sic voluntas diuina posset dici formaliter intelligens; sed ex eo à priori, quia habet intellectum, & intellectiorem ipsi applicatam sufficienter: ergo ut quid dicatur intelligere, debet habere intellectum, aut esse intelligens, & ulterius debet habere intellectiorem sibi applicatam.

Confirmatur tertio, quia intellectus creatus non colligitur intelligere ex eo quod producat intellectiorem in se. *Primo*, quia ut supra dixi, quamuis Deus eam producat se solo in intellectu, intellectus intelligeret. *Secundo*, quia Deus ipse intelligit per intellectiorem non productam à se. *Tertio*, quia scimus nos intelligere experientia, cum tamen non experiamur nos producere in nobis intellectiorem effectiue, sed ad id probandum utamur operoso discursu, & adhuc fortè non demonstremus cōcursum effectiuum intellectus, idque à multis Philosophis negatur, licet minus probabiliter; ergo si maneret talis immutatio formalis, qualem sentimus, sine efficientia aliquius rei per intellectum, potuissimus colligere quod intelligeremus: sed nihil impedit quo minus talis fiat immutatio, quamuis Deus ipse suppleret efficientiam intellectus respectu intellectiorem: ergo ut intelligamus formaliter, non requiritur talis efficientia. *Quarto* denique quia intellectus producit in se speciem intelligibilem, & tamen non intelligit per illam: ergo non potest colligi quod intelligat ex eo quod producat aliquid in se.

Dices, non ex eo quod producat aliud quam intellectiorem, id colligi.

Contra, quia quæro quando producit intellectiorem, cur dicitur producere intellectiorem, & non dicitur producere intellectiorem quando producit speciem.

88. *Dices*, quia illa forma quam producit, dicitur intelligere, & producere intellectiorem, est distinctæ rationis ab ea, quam producit quando dicitur producere speciem intelligibilem.

Sed contra iterum, quia quæro vnde colligitur quod istæ formæ sunt diuersæ rationis: non ex eo quod intellectus producat aliquo modo vnam, quo non producit alteram, cum vtramque producat in se: nec etiam ex eo quod producat vnam non vitaliter, nimirum speciem impressam intelligibilem, & alteram, nempe intellectiorem, vitaliter; tum quia non satis probatur quin vtramque productio sit æquæ vitalis, nisi quatenus vna diceretur vitalis à termino, & altera non, quia non haberet talem terminum: vnde prius deberet cognosci distinctio terminorum, quæ posset colligi quod vna produceretur vitaliter, & altera non. Tum præterea, quia duæ intellectiões colliguntur distingui inter se, quamuis vtramque producat vitaliter, & simili omnino quoad omnia modo: ergo non ex productione colligitur diuersitas istarum formarum: sed ex eo colligitur diuersitas speciei intelligibilis ab intellectu, quod alio modo formaliter immutent potentiam, seu ex eo quod potentia sentiat per formam, quæ dicitur

intellectio, & non sentiat formaliter per formam quæ dicitur species intelligibilis; & ex eo colligitur diuersitas vnius intellectiões ab alia, quod sentiat potentia per vnam aliquid, quod non sentit per alteram: ergo per hoc præcisè quod sic immutaretur formaliter potentia, & sic sentiret per formam, diceretur intelligere, quamuis non produceret effectiue illam formam, & consequenter non haberet intelligere formaliter intellectus creatus per hoc quod producat effectiue intellectiorem.

Dices, non posse intellectum immutari formaliter per intellectiorem, nisi quatenus produceretur per ipsum.

Contra, quia si non habet immutari potentia per ipsammet actionem effectiuam formaliter, sed ulterius ut immutetur, requirit inhesionem qualitatis, quæ dicitur intellectio, gratis dicitur, quod sola qualitas non immutaret sic intellectum: nam non magis difficile est quod immutaret illa forma intellectum totaliter in genere causæ formalis, quam quod immutaret ipsum partialiter: ergo si debet dici, quod immutet partialiter, ut certè debet, quia alias frustra requireretur, omnino dicendum est quod immutet totaliter, & quod actio productiua intellectus requiratur tantum ut ratio formalis productiua ipsius, non vero ut conditio, aut causa partialis alio modo requisita ad determinationem intellectus. Ex quibus satis probatur propositio prima assumpta in hac confirmatione: vnde ex ea infero hanc aliam: ergo forma, quæ est intellectio, habet vim aliquam formaliter determinatiuam intellectus, sic, ut faciat intellectum percipientem, & consequenter cum non posset habere talem vim, nisi intellectus haberet in actu primo virtutem perceptiuam correspondentem, sequitur quod quamuis intellectio poneretur in voluntate, vel in lapide, non faceret illa actu intelligentia, vel percipientia.

89. Iuxta hanc ergo doctrinam intelligi, & explicari debet, quod dictum est supra n. 86. nempe quod intellectio, ut faciat intelligens actu suum subiectum, prærequirit in ipso vim perceptiuam proportionatam, quæ cum solummodo in intellectu reperitur, sequitur intellectiorem, ut faciat intelligens, prærequirere quod suum subiectum sit intellectus. Ex hac autem doctrina facile solui possunt fundamenta posita n. 83. ad probandum quod intellectio non posset poni extra intellectum in aliquo alio subiecto.

Negandum enim est, quod lapsus, aut voluntas habens intellectiorem intelligeret; & similiter negandum, quod effectus formalis primarius, quem scilicet per se primo dat intellectio, sit facere intelligens; quamuis ille sit effectus primarius, hoc est, propter quem principaliter ordinata est.

Ut hoc autem melius intelligatur: *aduertendum* formam aliquam plures posse habere effectus formales, vnum directum, & alterum indirectum.

Directus est, quem ex se positiue dat, & ad quem intelligendum non necessario intelligitur expulsio alterius formæ; & huiusmodi est facere album, facere intelligens; nec possunt à solo Deo conferri sine causis formalibus: Deus enim nequit facere aliquid album formaliter, sine albedine, nec intelligens sine intellectu; quia id implicaret, quandoquidem sequeretur, quod res alba, v.g. haberet, & non haberet albedinem.

Effectus indirectus, & qui communiter vocatur *secundarius*, est expulsio alterius formæ positiue facta per introductionem formæ expellentis in idem subiectum: & hic effectus potest fieri à Deo sine causa formali expellente: potest enim Deus expellere nigredinem à subiecto, sine introductione albedinis. Potest etiam hic effectus quandoque saltem, impediri, etiam applicata sufficienter causa formali, quia potest Deus efficere, ut non expellatur nigredo, quamuis introduceretur albedo in idem subiectum, possunt enim contraria in summo esse simul in eodem subiecto de potentia absoluta, ut modo suppono ex Physica.

90. Rursus effectus formalis primarius formæ potest diuidi in illum qui magis intenditur à natura, & ad quæ magis per se ordinatur forma, & in illum quem magis necessario

Forma
habet
plures ef-
fectus for-
males:

necessario habet semper coniunctum secum in suo subiecto. Effectus autem primarius primo modo intellectio- nis, de quo agimus, est determinatio illa formalis poten- tiæ, per quam fit, ut potentia intelligat : & hic effectus non semper concomitatur intellectio- nem, sed solum- modo quando est in intellectu : imo fortassis impediri potest etiam, cum intellectio esset in ipso intellectui, ut si esset nimium occupatus per alias intellectio- nes : de quo tamen non mihi constat quidpiam certi. Effectus primarius secundo modo intellectio- nis, & cuiusvis alterius formæ, est communicatio sui ipsius, seu ipsamet for- ma communicata subiecto inhæsitæ aut informativæ, aut unitivæ, quomodo- cumque ; unde nequit intellectio in illo subiecto esse sine hoc effectu. Per quæ facile res- ponderetur ad confirmationes prædicti fundamenti.

Ad primam enim confirmationem, nego maiorem pro secunda parte ; nam intelligere non est habere intelle- ctionem quomodocumque, sed potius percipere per intel- lectionem.

Ad secundam confirmationem, nego consequentiam : & ratio est, quia esse album nihil aliud est, quam habere al- bedinem, sed esse intelligens non est habere intellectio- nem, sed percipere per intellectio- nem habitam, quod nequit convenire nisi potentia intellectivæ. Et propter similem rationem nego sequelam tertiæ confirmationis.

Ad quartam confirmationem, concedo maiorem totam, & nego minorem ; quia facit intellectum percipientem, non vero faceret lapidem percipientem.

Ad quintam confirmationem, nego maiorem, quia nihil potest intelligere quod non potest percipere per intel- lectionem, & nihil potest percipere per ipsam, quod non sit intellectuum in actu primo, ut supra ostensum est : unde cum lapis non sit sic intellectivus, sequitur quod non possit intelligere, quamvis haberet intellectio- nem.

QVÆSTIO X.

Quid sit verbum mentis.

91. **A** Liquid, quod est in mente seu intellectu nostro, dum intelligimus, esse verbum & expresse asse- ritur à S. Augustino, & admittitur à Doctoribus commu- niter, saltem aliquando aliquid tale reperiri in intelle- ctu. Sed in controuersia est, ex pluribus, quæ reperiuntur in intellectu, dum intelligit, quidnam dicendum sit ver- bum formaliter, v. g. an actio de prædicamento Actio- nis, per quam intellectus producit qualitatem intelle- ctionis : an vero ipsa qualitas intellectio- nis, an utrumque simul : an vero detur aliquid aliud præter illa, quod sit verbum, & deinde an in omni casu, quoties intellectus intelligit, habeat verbum in se productum.

Complutenses disp. 21. q. 3. existimant verbum mentis esse qualitatem realiter distinctam à qualitate intelle- ctionis. Quam sententiam tribuunt D. Thom. 4. contra gentes c. 11. & Caietano, Nauarro, Torri, Cano, aliisque 1. p. q. 27. Deinde n. 78. tenent in intellectu Beati intelligen- tis intuitivæ Deum, non produci verbum ; sed bene in omni alia intellectio- ne præter beatam. Et pro hoc etiam D. Thomam, & plures Thomistas citant.

CONCLUSIO I.

92. Per intellectio- nem non produ- citur alia qualitas distin- cta à qualitate illa, in qua supra posuimus intellectio- nem consistere. Hæc est communissima contra Complutenses, & quos pro se citant.

Probatur conclusio facile ex dictis, quia eo ipso quo ha- bet intellectus intellectio- nem, quæ non sit præsertim actio de prædicamento Actio- nis, sed qualitas absoluta, quamvis nulla alia qualitas per ipsam produceretur, intel- lectus intelligeret : ergo chimericum est asserere ne- cessitatem alterius qualitatis.

Probatur antecedens, quia haberet omnia quæ essent necessaria ut diceretur intelligere ; haberet enim intelle- ctionem, & speciem impressam, & obiectum sufficienter applicatum : sed nihil aliud requiritur : ergo.

Confirmatur efficaciter, si esset necessitas speciei ex- pressæ productæ per qualitatem intellectio- nis, maxime ut haberetur aliquid, quod terminaret intellectio- nem, in casu quo obiectum esset realiter absens, aut materia-

le, ac propterea improprium secundum se ad ter- minandam intellectio- nem : sed vel non requiritur ali- quid quod terminet intellectio- nem realiter, vel certe sufficit ad terminandam ipsam, species impressa, in qua tam bene potest representari obiectum, supposita intel- lectione, quam potest representari in specie expressa : ergo superflue ponitur species expressa producta per qualitatem intellectio- nis.

Probatur secundo : ipsamet intellectio seu noticia genita, est verbum mentale, aut saltem species expressa & simi- litudo formalis obiecti : ergo præter eam non requiritur unquam alia species expressa, aut verbum mentale. Con- sequentiam admittent sine dubio adversarij, ne cogantur admittere, duo verba eiusdem obiecti simul requiri ad eius intellectio- nem.

Probatur antecedens, tum quia est representatio for- malis obiecti, tum quia ratione eius sumus similes obiecto ; unde in patria ubi habebimus cognitionem intuiti- uam Dei, nec produceretur aliud verbum distinctum à co- gnitione secundum adversarios, erimus tamen similes Deo ratione visionis beatæ, iuxta illud 2. Ioann. 3. Cum apparuerit, similes eius erimus, quia videbimus eum sicuti est.

93. **Obijcies.** Verbum mentale est obiectum internum intellectio- nis, supplens locum obiecti quantum ad ter- minandam intellectio- nem, quando obiectum aut est absens, secundum esse reale suum, aut est materiale : ergo distinguitur realiter ab intellectio- ne ; neque enim hæc terminari potest ad se ipsam.

Probant antecedens Complutenses, primo variis autho- ritatibus D. Thomæ.

Probant secundo, quia proprium est intellectus trahere ad se obiectum, & proprium est obiecti, & mouere ad intellectio- nem, & terminare illam : ergo secundum utra- que rationem, & ut terminatum, & ut motum debet trahi ab intellectu, quoties ipsummet obiectum non est per se unitum illi, aut sufficienter proportionatum : sed per speciem intelligibilem distinctam ab intellectu trahitur, ut motum, & ut sic solum trahitur per eam : ergo debet per aliam speciem expressam distinctam à cognitione trahi ut terminatum.

Respondetur facile, negando antecedens, & ad primam probationem ex D. Thomæ facile esset autoritates expli- care contra Complutenses, si iis moueremur. Ad secundam vero probationem transeat antecedens, & consequentia prima, & concedo subsumptum pro prima parte, nego vero ipsum pro secunda parte simul cum consequentia. Itaque, ut dixi antea, si requiritur ad intelligendum ob- iectum, ut secundum suum esse reale, aut secundum esse intentionale, quod habet in aliqua qualitate intellectu- nis, reperiatur intra intellectum, profecto nihil prorsus impedit quo minus sit intra intellectum secundum esse intentionale, per hoc quod species intelligibilis impres- sa ipsi sit intra intellectum : quemadmodum enim ipsi obiectum, si esset realiter unitum intellectui, secundum adversarios, posset & mouere ad intellectio- nem intuiti- uam, & terminare intellectio- nem intuitivam sui : ita etiã posset species impressa eius & mouere ad intellectu- nem, & terminare intellectio- nem ea ratione, qua posset species expressa id facere.

CONCLUSIO II.

94. Quotiescumque intellectus intelligit per intellectio- nem à se productam, habet in se verbum productum. Hæc est con- clusio Scoti 1. d. 2. q. 7. num. 17. & d. 27. q. 3. num. 13. quem sequuntur præter Porri- lionum, Vigerium, Scoti- stas, Suarez 1. p. tract. 1. lib. 2. cap. 11. Molina 1. p. q. 27. art. 1. Vasq. q. 12. art. 2. Ruini & Combricensis, hic, contra Complutenses supra, & etiam ex Scotistis Radam con- trouersia 10. art. 2. & Smising, disp. 6. num. 246. qui tenent non formari verbum à Beato, sed ex longe diuerso prin- cipio ab eo, quo mouentur Complutenses ; hi enim mo- uentur ex eo quod putent verbum esse qualitatem pro- ductam per intellectio- nem, & immediatè terminantem intellectio- nem ; unde quia Deus se ipso est summè in- telligibilis, & sufficienter applicatus seipso terminat intellectio-

Per intel- lectionem non produ- citur alia qualitas.

Quoties intel- lectus pro- ducit intel- lectionem non produ- cit verbum.

intellectionem beatificam immediate, & consequenter superfluit qualitas illa alia, quæ produceretur per intellectionem ad eam terminandam. *Scoti* vero prædicti non putant talem qualitatem intellectione productam unquam dari, sed propterea dicunt in intellectu beato non produci verbum, quia nihil producitur in ipso, quod sit verbum, præter ipsammet visionem beatificam; hæc autem non potest esse verbum, quia scilicet non producitur naturaliter, nec prout naturaliter opponitur supernaturali productioni, cum visio sit supernaturalis, & consequenter non nisi supernaturaliter producibilis; & consequenter non nisi supernaturaliter producibilis; nec prout opponitur libero, quia illa visio producitur per concursum effectuum, non ipsius essentia diuinæ visæ, quæ nihil ad extra realiter producit, sed voluntatis, quæ nihil facit ad extra nisi libere.

95. Probatur conclusio primò auctoritate *S. Augustini* 14. *Trinit.* 17. dicentis: Cum videbimus Deum sicut est, tunc verbum nostrum non erit perfectum. Ergo tum habebimus verbum, quod est intentum.

Respondet Smising illum locum intelligendum non de verbo, quo videtur Deus, sed de verbo, quo in Deo videtur alia distincta à Deo. Sed contra, quia quamuis posset admittere illam explicationem iste locus, tamen facilius & proprius intelligitur de verbo, quo videtur ipse Deus: ergo cum non sit ratio vrgens ad intelligendum illum alio modo, sic potius debet intelligi.

Confirmatur, quia ratio ob quam *Smising* tenet visionem beatam non esse verbum, quia scilicet non producitur naturaliter, currit etiam de aliis visionibus, quæ habentur de creaturis in verbo: ergo si ea non obstante cognitiones aliarum creaturarum sunt verba, secundum *Augustinum*, etiam visio beatifica erit verbum secundum eundem.

Probatur secundo ex eodem *Aug.* 1. *Trinit.* 10. ubi ait. Formata cogitatio de re, quam scimus, verbum est: sed quotiescumque intelligimus habemus cogitationem in nobis formatam; ergo toties habemus verbum secundum *Augustinum*.

96. Probatur tertio contra *Complutenses* quia si aliquando non producitur verbum, maxime quia verbum non est ipsa intellectio producta ab intellectu, sed qualitas alia requisita ad terminandam intellectionem quando obiectum ipsum non est seipso sufficienter terminatum ipsius, ut patet ex dictis supra, dum proponebatur ipsorum sententia: sed hoc est falsum, ut patet ex prima conclusione; ergo semper producitur verbum quando intellectus producit cognitionem in se.

Probatur quarto contra *Scotistas*, quia si aliquid impediret, maxime quia visio beatifica non producitur naturaliter; sed producitur naturaliter ex parte intellectus, quatenus naturale opponitur libero, & producitur etiam naturaliter ex parte ipsius ut illustrati lumine gloriæ, adeo, ut esset miraculum si non conferretur ipsi, non minus quam esset miraculum, si Deus non concurreret cum igne applicato ad comburendum. Probatur etiam quoad tertiam, & quartam partem, quia gratis, & absque fundamento id requireretur.

Probatur idem antecedens pro secunda parte, quia visio beatifica est connaturalis intellectui illustrato lumine gloriæ, adeo, ut esset miraculum si non conferretur ipsi, non minus quam esset miraculum, si Deus non concurreret cum igne applicato ad comburendum. Probatur etiam quoad tertiam, & quartam partem, quia gratis, & absque fundamento id requireretur.

Confirmatur, D. Virgo absolute loquendo dicitur naturaliter generasse filium, prout naturale opponitur libero, quamuis non generauerit, nisi concurrente Deo cōcursu particulari libero: ergo intellectus absolute debet dici naturaliter producere visionem beatificam, prout naturale opponitur libero, quamuis non producat ipsam, nisi concurrente libere Deo per concursum specialem. Sed non requiritur alia productio naturalis non libera ad verbum,

quæ quæ posset dici simpliciter naturalis, prout opponitur naturale libero, ergo defectu huiusmodi naturalitatis in productione visionis non habetur quod non sit verbum.

Confirmatur secundo, non magis impedit concursus supernaturalis ac liber productionem verbi, quam generationem filij; sed non impedit generationem filij, ut patet in D. Virgine, quæ non obstante quod non produxerit humanitatem Christi, nisi concurrente Spiritu sancto libere & supernaturaliter, vere tamen generavit illum, tamquam verum filium suum, ergo non obstante tali concursu intellectus posset vere & proprie producere verbum. Per hoc solum manet fundamentum *Scotistarum* quantum est ex parte rationis.

Obijciunt pro ipsis auctoritatem *Scoti* quodl. 15. ubi fusi probare videtur visionem beatificam non esse verbum.

98. *Respondeo*, cum non asserere hoc absolute, sed probabiliter disserere illam quæstionem pro vtraque parte: in locis autem citatis pro conclusione absolute videtur tenere nostram sententiam.

Obijciunt pro *Complutensibus*: quia verbum est eiusdem naturæ cum obiecto in esse representatio & cognoscibili: sed repugnat aliquid creatum esse eiusdem naturæ etiam in tali esse cum Deo: ergo repugnat verbum ipsius produci.

Confirmant, quia intellectio est qualitas valde actualis ac perfecta non indigens termino per illam producta, tanquam fulcimento & sustentaculo, sed solum, vel quia obiectum non est secundum se intra intellectum, vel non est intra illum cum sufficienti immaterialitate & actualitate, ut possit secundum se immediate terminare intellectionem: sed Deus est secundum se sufficienter intra intellectum intelligentem illum beatifice cum sufficienti immaterialitate & actualitate: ergo visio beatifica non indiget verbo per eam producta.

Respondeo Verbum non indigere esse eiusdem naturæ cum obiecto magis quam ipsamet intellectio; unde vel maior obiectionis est falsa, vel minor.

Ad confirmationem respondeo totum discursum supponere doctrinam falsam, quod verbum sit qualitas distincta à qualitate intellectionis; unde est de subiecto non supponente, nec propterea indiget alia solutione.

CONCLUSIO III.

99. Verbum creatum est ipsamet qualitas expressa cognitio. Verbum est ipsamet intellectionis, quæ formatur in nobis: nec de ratione formati ipsius est quod producatur ab intellectu.

Probatur prima pars auctoritate *Augustini*, ubi dicit formatam cogitationem ab ea re quam scimus, esse verbum.

Probatur secundo quia verbum est illud, quo intelligimus obiectum, ad hoc enim requiritur, sed illud est intellectio: ergo. *Confirmatur*, quia nihil aliud est ex omnibus, quæ sunt in intellectu, dum intelligit, quod potius debeat dici verbum, quam illa intellectio: ergo.

Probatur secunda pars, quia in descriptione verbi assignata ab *Augustino*, non ponitur quod produci debeat ab intellectu: ergo ex illa descriptione non habetur quod productio talis sit de ratione essentiali ipsius, nec aliunde id sufficienter colligitur: ergo.

Confirmatur, quia quamuis verbum creatum semper de facto producatur ab intellectu, tamen non inde sequitur quod illa productio sit de ratione formali ipsius: sicut quamuis intellectio creata semper producatur ab intellectu, ipsa tamen productio non est de intrinseca ratione eius ut patet ex dictis.

Confirmatur secundo, quia omnino gratis requireretur ad rationem verbi mentalis creati requisiti ad intelligendum quod producatur ab intelligente, & gratis dicendum quod si intelligeret intellectus obiectum per intellectionem à solo Deo in ipso productam, non haberet verbum tam perfectum, quam si ipsemet eam produceret.

100. Dico: verbum debet esse proles intelligentis, sed si non produceretur ab intelligente, non esset proles ipsius: ergo.

A a a a

Respondeo

Respondeo distinguendo maiorem: connaturaliter loquendo; hoc est sic, quod connaturaliter exigit esse proles ipsius, concedo maiorem; sic ut necessario debeat esse actualiter proles ipsius, nego maiorem; & similiter distincta minori, nego consequentiam.

Respondeo secundo distinguendo etiam, sed alio modo maiorem: accidentaliter, hoc est ex eo, quod intellectus habeat virtutem ipsum producendi, & semper sufficienter applicatur ad ipsius productionem, concedo maiorem, essentialiter, ita ut si intellectus non haberet talem virtutem, intellectio propterea desineret esse verbum, nego maiorem.

101. *Obicies primo* Scotum, qui in 1. dist. 27. q. 3. ponit in descriptione Verbi, quod sit actus intelligentie productus à memoria fecunda; ergo illa productio spectat ad rationem formalem ipsius.

Respondeo negando consequentiam: sæpe enim ponuntur in descriptionibus conditiones aliquæ, quæ non sunt essentielles, præsertim si connaturaliter competant rei descriptæ: & certe in illa ipsa descriptione Scotus addit aliâ similem particulam, nempe quod sit representans Verbum diuinum; manifestum autem est hoc non esse essentialiter verbo nostro, quia possumus ipsum intelligere absque eo, quod intelligamus quod habeat talem vim representandi, & absque eo quod cognoscamus Verbum diuinum vlla ratione; imo si per impossibile non esset Verbum diuinum, non propterea desineret intellectio obiecti esse verbum.

Obicies secundo secundum Scotum 1. dist. 27. quest. n. 21. Filius, & verbum per se significant eandem relationem licet connotent diuersa: sed filius essentialiter dicit relationem producti ad illum, cuius dicitur filius: ergo verbum debet dicere talem relationem ad intellectum, cuius dicitur verbum.

Respondeo distinguendo antecedens: Verbum æternum ac increatum, concedo; verbum creatum, nego; alias verbum creatum esse filius.

Et si quæras, cur Verbum diuinum dicat per se relationem vllam, si creatum non dicat.

Respondeo, quia verbum debet esse quid realiter distinctum ab eo, cuius est verbum, & propterea intellectio essentialis non habet rationem verbi proprie loquendo; non habet autem Verbum diuinum esse distinctum à Patre, cuius est verbum, nisi per relationem aliquam, & quia non est alia relatio, per quam distingueretur, præter generationem passiuam, quæ est filiatio ipsius, Verbum diuinum non solum dicit relationem ad Patrem, sed etiâ eandem ipsam relationem, quam dicit ut filius, Verbum autem creatum habet ex natura sua distingui ab intellectu, & consequenter non necessario dicit relationem vllam essentialiter ad hoc, ut habeat rationem verbi.

Dico: verbum & proles, seu partus mentis idem sunt: sed proles, & partus, ut sic, dicunt relationem producti ad intellectum, vnde intellectio producta à Deo solo in intellectu non esset, nec proles, nec partus: ergo verbum etiam debet dicere talem relationem.

Respondeo distinguendo maiorem: verbum, & proles, seu partus formaliter loquendo, ut proles & partus reduplicatiue, nego maiorem, Verbum & proles, seu partus specificatiue, sumendo scilicet prolem & partum pro illa entitate, quæ est proles & partus, concedo maiorem. Et similiter distinguo minorem: proles & partus, ut sic formaliter, & reduplicatiue, concedo; specificatiue, nego minorem, & consequentiam.

103. *Obicies tertio*: si Deus produceret verbum vocale in ore alienius passiuæ tantum se habentis, illud verbum quamuis esset verbum non esset verbum ipsius: ergo similiter quamuis intellectio producta à solo Deo esset verbum, non esset tamen verbum intellectus: ergo ut sit verbum intellectus debet produci ab ipso.

Respondeo negando consequentiam, quia non eodem modo loquendum est de verbo vocali, quo aliquis loquitur alteri, & significat conceptum suum, ac de verbo, quo non significat, sed intelligit, seu concipit aliquid, vnde quantum ad prius requiritur productio, quia lo-

quela, ex communi sensu intelligitur pro manifestatione facta effectiue à loquente; tamen ad secundum id non requiritur.

Hic tamen non obstatibus, si quis vellet contendere, quod verbum significaret non quamcumque intellectiōnem rei, sed intellectiōnem productam ab intelligente, sicut filius significat hominem productum ab alio homine, & partus mentis significat conceptum productum à mente; esset cum illo quæstio tantum de nomine, de qua parum est curandum. Sed conformiter ad hoc dici deberet, quod sicut filius formaliter loquendo dicit filiatiōnem, & materialiter seu connotatiue naturam, in qua fundatur: ita verbum diceret formaliter loquendo productionem ab intellectu, & materialiter, ac connotatiue intellectiōnem, quæ producitur per illam productionem ab intellectu.

QVÆSTIO XI.

Quid sit cognitio intuitiua, & abstractiua?

104. *Vo* genera cognitionum, vnum abstractiua, alterum intuitiua, omnes Theologi, & Philosophi admittunt; cum tamen pro hoc statu non possumus habere in vna potentia vtramque, nam potentia externæ solas habent intuitiuas cognitiones, & potentia internæ solas abstractiuas, ut postea magis apparebit; & hinc oritur difficultas explicandi differentiam vtriusque cognitionis spectantis ad eandem potentiam. Scotus in 2. dist. 3. q. 6. n. 6. asserit cognitionem intuitiuam esse eam qua cognoscitur res, ut præsens, & existens existentia actuali: abstractiuam vero, quæ est de re secundum quod abstracta à tali præsentia, & existentia.

Circa quam explicationem statim occurrit difficultas, quod possit aliquis cognitione abstractiua cognoscere aliquid esse præsens & existens existentia reali actuali: cognoscimus enim & per fidem, & per cognitionem naturalem ex creaturis Deum existere actualiter, & esse nobis realiter intime præsentem; & tamen secundum omnes non habemus de Deo aliam cognitionem pro hoc statu, quam abstractiuam: sed quando cum sic cognoscimus, cognoscimus ipsum, ut præsentem & existentem, sicut quando cognoscimus parietem affectum esse albedine, cognoscimus ipsum, ut album.

105. *Aliqui* ad hoc dicunt, quando dicitur cognitio intuitiua esse obiecti, ut existentis & præsentis, hoc sic intelligendum, ut sensus sit, quod debeat causari ab ipsomet obiecto, ut existente, & præsentem secundum se, & non à speciebus emendicatis ab aliis rebus; sic autem non cognoscitur Deus à creaturis pro hoc statu.

Sed contra, quia cognitio phantastica coloris causatur à colore, ut præsentem & existentem; & non est cognitio habitata per alienas species, sed per proprias, & tamen est abstractiua: ergo non sufficit prædicta differentia.

Deinde quod causetur cognitio ab obiecto, vel non causetur, perinde prorsus est: nam modo eadem cognitio intuitiua, quæ causatur ab obiecto, causaretur aliunde, non propterea desineret esse intuitiua, & si talis cognitio, qualis dicitur de facto esse abstractiua, causaretur ab obiecto, non desineret esse abstractiua, quia eodem modo vtraque cognitio repræsentarent obiectum, à quocumque causarentur, modo maneret ratio formalis intrinseca earum.

Et hinc etiam impugnatur alius modus explicandi, quo modo cognitio intuitiua debeat esse ab obiecto, ut præsens est, & existens; nempe quatenus debet causari ab ipsomet sine specie: *Impugnatur*, inquam, hoc ex iam dictis, quia si illa cognitio, quæ est intuitiua, causaretur etiam per speciem, modo haberet eandem rationem formalem intrinsecam, quam de facto habet, adhuc esset intuitiua.

Impugnatur præterea, quia visio ocularis est intuitiua, & tamen producitur mediante specie impressa, & non producitur ab obiecto immediate: ergo cognitio intuitiua non excludit concursum speciei impressæ, nec exigit concursum immediatum obiecti visi intuitiue.

Confirmatur

Confirmatur, quia posset videri essentia diuina intuitiue & tamen non potest immediate producere aliquid reale ad extra, nec consequenter causat immediate cum intellectu visionem illam sui: ergo non requiritur talis immediata, nec etiam mediata causatio visionis ab obiecto viso.

106. *Alii dicunt*, quod cognitio intuitiua est illa, quæ ex natura sua ita petit representare obiectum vt existens & præsens, vt non sit indifferens ex natura sua ad representandū ipsum, eodem modo, si non existeret aut non esset præsens; & hoc non ex eo, quod inde sequeretur quod esset falsa, aut ex alio capite, quam ex modo quo formaliter petit ipsum representare, & iuxta hoc explicat Scotum supra. Probant autem hunc modum dicendi, explicando eum. Dicitur: ex natura sua esse representatiua obiecti existentis & præsentis, vt ostendatur quod non sit indifferens nunc ad representandum obiectum vt existens, & nunc vt nō existens, ac vt inde colligatur ratio nō intuitiue cognitionis formaliter, prout distinguitur ab abstractiua, nō esse denominationem extrinsecam desumptam à præsentia obiecti, quasi eadē cognitio posset esse nunc intuitiua, præsentē scilicet & existēte obiecto, & nunc abstractiua, eo absente. Dicitur, ita vt non sit indifferens, ad representandum ipsum eodem modo ex natura sua siue existeret, siue non existeret: vt distinguitur à cognitione abstractiua, quæ cognosceretur res existens & præsens, quia illa cognitio posset representare ipsam sic, quamuis non esset existens & præsens; si per possibile, vel impossibile non esset existens & præsens. Additur denique, & hoc non ex eo, quod inde sequeretur &c. quia aliqua cognitio abstractiua posset esse talis, quæ non posset representare obiectum vt præsens & existens quin esset præsens & existens, vt cognitio fidei Diuinæ, quæ crederetur aliquis homo esse præsens aut existens, non posset ipsum sic representare, quin esset præsens & existens: sed hoc oriretur ex eo, quod alias esset falsa, eo quod fidei Diuinæ repugnet ex aliis principiis esse falsa, potius quam ex modo, quo representat obiectum. Similiter repugnaret cognitio vlla, quæ representaretur Deus vt existens & præsens esse, quin Deus esset præsens & existens, sed hoc etiam oriretur ex eo, quod si Deus non existeret & non esset præsens, sequeretur quod non existeret talis cognitio, quia repugnaret illam existere, cum sit creatura, quin creator existeret, à quo essentialiter omnis creatura dependet. Signum autē colligēdi, an, si non representaret obiectum existens & præsens, quando non existeret eodem modo, quo representaret ipsum quando esset existens & præsens, hoc oriretur ex modo quo nata est representare, si ita ipsum representaret, etiam si per impossibile existeret non existente obiecto; si vero propterea ipsum non representaret, eo non existente, quia tum ipsamet non posset existere, signum est quod non defectu representatiuitatis, quam haberet ex natura sua, sed ex aliquo alio capite oriretur quod non representaret ipsum.

Contra hanc descriptionem facit maxime, quod Deus supponatur ab omnibus intuitiue cognoscere creaturas futuras & præteritas; sed certum est, quod eodem modo & tam perfecte cognoscat creaturas iam, ac cognosceret postea quando erunt: & quod tā perfecte ac eodē modo cognoscat creaturas præteritas, quam cognouit, quādo erant; & hoc ex natura intrinseca istius cognitionis ac modi, quo habet formaliter representare illa obiecta; ergo cognitio intuitiua aliqua eodem modo potest representare obiectum quando existit ac præsens est, & quando non existit ne: præsens est; & consequenter mala est prædicta descriptio, quæ oppositū huius asseritur. Quæ etiam impugnatio valet contra alium modum explicandi cognitionem intuitiuam, quo dicitur quod sit cognitio nata terminari ad obiectum secundū esse suū reale, & non secundum esse intentionale, nam non apparet quomodo cognitio Diuina de futuris aut præteritis possit terminari ad ipsa secundum esse reale actuale; cum non habeant tale esse.

Et si dicas ea habere tale esse essentia diuina, in qua

etiam sunt præsentia existentia & præsentia realiter Deo. Contra est, quia hoc non est esse præsentia secundum se realiter, sed solum intentionaliter, quatenus scilicet sunt præsentia in aliquo, quod potest cognitionem eorum facere, non minus quam si ipsamet essent realiter præsentia.

CONCLUSIO I.

108. *Cognitio intuitiua est illa quæ representat obiectum eo modo, quo representabile est, quando cognitio terminatur ad ipsum secundum esse suum reale actuale, & non secundum esse intentionale, hoc est, secundum esse quod habet in specie aut cognitione aliqua sui.* Cognitio vero abstractiua est, quæ non representat ipsum sic, sed eo modo, quo representatur, quando cognoscitur secundum esse intentionale tantum. Hæc conclusio est Scoti supra: nam iuxta eam debet intelligi quod dicit de cognitione intuitiua, & abstractiua.

Vera descriptio cognitionis intuitiue abstractiue.

Probatur autem primo, quia non possunt hæ cognitiones melius explicari. Secundo, quia nulla est cognitio intuitiua aut abstractiua, quæ assignari potest, cui non competit hæ descriptio, & inter se sufficienter distinguuntur.

Hinc patet, cognitiones omnes quas habemus de rebus per species emendicatas ab aliis rebus, esse abstractiuas quia illæ cognitiones non sunt natæ representare rem secundum esse suum reale, sed secundum quod representatur in illis speciebus. Et ex hoc ipso capite sequitur, quod eodem ipso modo possint representare rem, siue existeret, siue non existeret, quia illæ species possent esse siue existeret, siue non existeret, sicut possunt esse illæ res ex quibus desumuntur.

Patet secundo, quod omnes cognitiones, quas habemus de Deo, Angelis, & substantiis pro hoc statu, & etiam cognitiones omnes intellectuales ac phantasticæ de quibuscunque rebus, saltem præter species & actus phantasticos, sint cognitiones abstractiue, & non intuitiue.

Patet tercio, quod cognitiones abstractiue possint esse clare, & distincte per species proprias: tales enim sunt cognitiones phantasticæ de coloribus, & cognitiones intellectuales illis correspondentes; & idem est de cognitionibus phantasticis & intellectualibus cæterorum obiectorum sensuum externorum, quæ cognoscuntur per species proprias, & non per species emendicatas beneficio discursus ab aliis rebus.

CONCLUSIO II.

109. *Cognitio intuitiua, actu representans obiectum, non potest esse, aut de potentia Dei absoluta, absque obiecto realiter existente pro illa differentia temporis pro quo cognitio ipsum representat.* Hæc est expressè contra Arriagam, qui putat cognitionem auditiuam de sono non existente in se, sed solum in sua specie, esse intuitiuam; videtur etiam esse contra alios, qui absolute dicunt cognitionem intuitiuam posse esse de potentia absoluta absque obiecto realiter præsentē. Sed quidquid sit de aliis, non est contra Scotum, quia quamuis in 4. dist. 10. quæst. 9. videatur posse colligi ex ipso, quod cognitio intuitiua possit esse absque obiecto; tamen id non debet intelligi de cognitione intuitiua actu representante.

Cognitio intuitiua actu representans obiectum nequit esse absque obiecto realiter existente.

Probatur conclusio primo ex principiis communibus Scottistarum; quia cognitio non potest esse actu representans absque respectu actualis tendentiæ ad obiectum: sed ille respectus, quem dicit cognitio intuitiua, est respectus terminatus ad obiectum secundum esse reale pro illa differentia temporis, pro qua cognoscitur: ergo nequit esse actu representans, quin obiectum sit realiter existens pro illa differentia. Probatur consequentia, quia nullus respectus potest esse absque termino realiter existente secundum illam rationem, secundum quam terminat respectum.

110. *Probatur secundo, independenter ab hac doctrina de respectu actualis tendentiæ distincto realiter à qualitate absoluta cognitionis; quæ à Scottis tantum sustentari solet; quia non potest cognitio aliqua esse actualiter*

AAAA 2

repræsen

repræsentans, nisi repræsentet aliquod obiectum: sed cognitio intuitiva nata repræsentare aliquod obiectum reale secundum aliquam differentiam temporis, non potest repræsentare aliud obiectum quam illud, quia est ad hoc determinata ex natura sua intrinseca, adeo, ut non possit alterum, non minus quàm cognitio albedinis est ita determinata ad repræsentandum albedinem, ut non possit repræsentare nigredinem; ergo non potest esse actualiter repræsentans aliud obiectum quam ipsum: sed nō potest ipsum repræsentare pro illo instanti temporis, nisi ipsū sit realiter existens pro illo instanti temporis: ergo. Probatur subsumptum; quia alias non potuissimus habere certitudinem illam de existentia reali actuali vllius obiecti intuitivè visi; sed hoc est absurdum: ergo. Probatur sequela maioris, non possumus habere certitudinem de existentia vllius obiecti visi, nisi per experientiam, vel discursum (non loquor iam de certitudine fidei, quia nō est ad propositum) non possemus autem habere certitudinē per experientiam, nisi quatenus per actum experiremur obiectum, & non possemus experiri ipsum, nisi actu existeret; neque etiam per discursum, quia discursus fundari solum posset in connexionē necessariā obiecti cum actu, aut actus cum obiecto. Probatur etiam minor: quia videtur absurdum; quod relictū simus absque vllō principio certo, quo mediante possemus pervenire ad cognitionem certam existentie rerum, quas percipimus.

Confirmatur primo, quia si potuissimus habere cognitionem repræsentantem intuitivè aliquod obiectum pro aliqua differentia temporis, absque reali existentia obiecti pro illo tempore, & si ex cognitione illa repræsentante, quam experiremur in nobis, non potuissimus colligere obiectum esse realiter existens pro illa differentia temporis, pro qua cognosceremus ipsum; tum eodem modo sentiremus, & experiremur nos affici, & quando obiectum existeret, & quando non existeret; sed hoc est absurdum: ergo.

Probatur minor: quia si id esset verum, æquè beatificaretur per visionem beatificam, siue Deus existeret ea habita, siue non existeret; eodem enim modo nos sentiremus, & eandem consolationem, & voluptatem haberemus: sed absurdum omnino est, quod potuissimus formaliter beatificari, absque reali possessione, & visione Dei secundum esse suum reale proprium: ergo.

111. *Obiicitur*: cognitio etiam intuitiva est qualitas absoluta: ergo potest conservari absque existentia reali sui obiecti quantum ad omnem dependentiam, quam habeat ab ipso, quatenus obiectum est. Sed si potest conservari absque obiecto, potest esse in intellectu absque ipso, & si sit in intellectu absque ipso, intellectus per illam erit cognoscens absque obiecto realiter existente pro vlla differentia temporis: ergo.

Respondetur primo: iuxta principia Scotistica distinguendo subsumptum: potest conservari absque illo quoad esse suum absolutum, concedo; secundum esse respectum actualis tendentiæ, nego consequentiam.

Respondetur secundo, independentē ab illis principiis negando subsumptum pro secunda parte; quamvis enim esset in intellectu, non faceret ipsum actu intelligentem, nisi existeret realiter obiectum pro illo instanti, pro quo per illam videretur existere. Vnde quamvis fortē non esset inconueniens, quod intellectio intuitiva conservaretur absque obiecto realiter existente, tamen esset inconueniens quod actualiter determinaret intellectum ad cognoscendum obiectum, nisi existeret: quam ob causam data opera dixi in conclusione, quod non possit dari cognitio intuitiva actu repræsentans obiectum absque reali existentia ipsius. Et hinc patet cognitionem intuitivam non posse esse falsam, quia non potest repræsentare obiectum aliter quam est.

112. *Respondetur posse tertio*, negando consequentiam primam, quia licet sit absoluta, dicit tamen ordinem actuale essentialē ad obiectum suum primum saltem, propter quem nequit esse absque ipso: sicut relatio licet realiter distinguatur à termino, nec producat effectivè ab ipso, ex eo tamen, quod sit ordo actualis ac

determinatio subiecti ad illum, nequit esse in subiecto, quin sit ille terminus actualiter existens.

Confirmatur hoc: quia quemadmodum relatio, v.g. vbi-cationis, est actualis determinatio vbi-cati ad locum, habens ex natura sua intrinseca constituere ipsum in loco; ita cognitio habet ex natura sua actualiter determinare intellectum ad cognoscendum; ergo non potest esse in intellectu quin constituat ipsum actu cognoscentem, sicut vbi nequit esse in subiecto quin constituat subiectum vbi-catum, & præterea sicut vbi non potest facere vbi-catum, nisi sit locus in quo sic constituatur realiter existens, atque adeo nequit esse vbi absque loco reali, ad quem terminatur; ita etiam intellectio nequit facere intelligentem secundum esse reale, quin obiectum sit existens secundum illud esse, & consequenter ipsamet nequit esse, quin illud obiectum sic existat.

113. *Dicitur*, contra hanc doctrinam, non esse eandem rationem de qualitate absoluta, ac de relativa, quantum ad necessariam connexionem cum aliquo realiter distincto: ergo quamvis relatio respiciat essentialiter terminum, ac consequenter nequeat esse absque ipso, cognitio tamen, quæ est quid absolutum, non potest ita essentialiter respicere obiectum, quin possit esse absque ipso.

Deinde si esset eadem ratio de relatione & cognitione, quantum ad hoc, sequeretur quod, quemadmodum relatio nequit esse non solum absque termino, sed etiam absque subiecto: similiter cognitio nequireret esse non solum absque obiecto, sed etiam absque subiecto, nempe intellectu, & sic falsum esset, quod diximus superius, cognitionem de potentia absoluta posse poni absque intellectu.

Respondetur tamen potest esse eandem rationem de absoluto ac relativo quantum ad necessariam connexionem cum eo, ad quod connexio est utroque ex prædicatis intrinsecis & essentialibus utriusque: est autem connexio intellectiois cum obiecto ex prædicatis suis intrinsecis, & essentialibus: vnde non potest esse absque illo, & per hoc patet ad primam difficultatem oppositam, distinguendo eius antecedens iuxta iam dicta, & negando consequentiam.

114. *Ad secundam difficultatem* responderi potest, non esse eandem rationem de intellectu ac relatione quantum ad connexionem necessariam cum subiecto, quia nō potest colligi ex prædicatis essentialibus intellectiois, quæ est qualitas absoluta, tam necessaria connexio ipsius cum intellectu, ac cum obiecto; nam posset habere rationem huius particularis actualis intellectiois, quamvis esset indifferens ad inhærendum pluribus intellectibus, & quamvis posset poni extra omnem intellectum; sed non posset habere rationem huius particularis intellectiois, si esset indifferens ad omne obiectum, ut patet: & ratio est quia licet esset actualis intellectio particularis, non necessario seipsa deberet facere intellectum intelligentem, nisi vni-retur intellectui, vni autē ipsius posset esse realiter distincta, sicut est vni calor. non haberet autem dependentiam ab aliqua vni-one à se distincta ad hoc, ut faciat intellectum intelligentem obiectum, & consequenter seipsa formaliter deberet ipsum facere intelligentem obiectum absque aliquo realiter distincto; sed quotiescumque aliquid seipso habet facere aliquid absque dependentia ab aliquo realiter distincto, necessario debet facere illud, & necessario omnia debent esse, sine quibus nō posset illud facere: ergo necessario debet existere obiectum, si existat intellectio in intellectu, modo intellectio faciat seipsa intelligentem absque vni-one aliqua sui ad obiectum: & consequenter non est eadem ratio necessaria connexionis intellectiois cum intellectu, ac cum obiecto.

Quod autem non habeat intellectio dependentiam ab vni-one aliqua distincta, qua vni-retur obiecto, admittit absque re-
omnes, præter Scotistas, qui ponunt respectum actualis tendentiæ. Et probatur: quia si sola cognitio posita in intellectu absque vni-one superaddita ad obiectum, non sufficeret ut intellectus per eam intelligeret, tum posset intellectus habere cognitionem in se, quin cognosceret, &

& posset consequenter de non cognoscente fieri cognoscens per aduentum solius respectus tendentia, aut vnionis illius, quæ superadderetur: sed hoc est absurdum: ergo non requiritur talis vnio superaddita. Probatur minor: quia si per aduentum respectus solummodo redderetur de nouo cognoscens, posset dici quod ipsemet respectus esset cognitio actualis, & sic quod cognitio non esset forma absoluta, contra hypothese[m] totius huius quæstionis, & dicta in superioribus.

115. *Dices* respectum illum non posse dici cognitionem, quia ille solus non sufficeret in intellectu, nisi præsupponeret qualitatē absolutam cognitionis, quæ potius vocari debet cognitio, quam ille respectus.

Contra, quia si ille respectus potest sufficere, vt qualitas illa absoluta, quæ ante non repræsentabat, repræsentet actui obiectum, cur non posset sufficere, vt intellectus, qui ante non intelligebat, intelligeret?

Dices, quia non est cognitio, & quia non potest aduenire intellectui absque alia forma priori absoluta.

Contra, quia hoc est petere principium: quæro enim cur non esset cognitio, aut cur non posset immediate aduenire intellectui.

Propter hanc ultimam doctrinam visa mihi fuit semper difficilis doctrina communis *Scotistarum* de respectu attingentia actualis, quam ponunt in cognitionibus supra entitatem absolutam ipsius speciei expressa, quæ tamen doctrina, vel ab ipso[rum] autoritate probabilitate habet, & fundamentum magnum etiam in ratione, quia scilicet non apparet, quomodo forma absoluta posset se sola determinate subiectum suum ad aliquid realiter distinctum per modum vnionis; nam talis determinatio videtur esse relatiua, non minus quam quæcunque alia, denominatio autem relatiua actualis non videtur posse provenire à forma absoluta, alias omnes relationes actuales possent dici formæ absolutæ.

116. Ego vero de hac re non fero sententiam; sed solum propono vtriusque partis difficultatem, & fundamentum, ab aliis expectans resolutionem.

Supposito autem, quod detur huiusmodi relatio attingentia ultra cognitionem absolutam; quæri potest an sit extrinsecus, vel intrinsecus adueniens.

Respondetur ex suppositione doctrinæ probabilis, quæ proponit *Doctor* 3. dist. 14. q. 2. de scientia Christi quod nimirum per eandem visionem absolutam, qua videt essentiam diuinam, posset de nouo alia & alia obiecta secundaria videre, propter aduentum solius relationis attingentia, quæ produceretur à Deo in illa scientia, non posse esse dubium quin relatio attingentia sit extrinsecus adueniens non enim resultat necessario inter scientiam & obiectum, alias semper resulteret, & non adueneret de nouo inter illa; relatio autem intrinsecus adueniens necessario resultat inter sua extrema.

Quod si illa doctrina non sit vera, sed relatio actualis attingentia necessario concomitatur cognitionem, existentem & præsentem obiecto secundam illam rationem, secundum quam natum est attingi à potentia per cognitionem, tum illa relatio erit intrinsecus adueniens.

Quinam autem ex his duobus modis dicendi de natura istius relationis sit verior, remitto ad Tractatum de scientia Christi ac visione beatifica: in quo etiam examinandum relinquo, quid sit cognitio comprehensiva, quod ab aliquibus hic tractatur.

Contra, quia qua ratione quis posset dicere memoriā nostram esse sensitiuam, posset etiam dicere quod cognitiones nostræ sint tales, sed hoc est absurdum.

Deinde ex Scriptura habetur quod anima separata à corpore habeat memoriā, vt patet *Luca* 16. *Filius recorde quia fecisti bona*: sed illa anima non habet memoriā sensitiuam, vt patet: ergo intellectuā. *Præterea*, non potius debet attribui nobis intellectus, & cognitiones intellectuæ, quam memoria & recordationes intellectuæ.

CONCLUSIO II.

Memoria intellectuā non distinguitur realiter ab intellectu, sed bene formaliter. Prima pars est communis cum *D. Thoma* 1. par. q. 79. art. 7. contra *Rub.* in 2. dist. 14. quæst. 2.

Probatur, quia nulla est necessitas multiplicandi realiter duas potentias; quarum vna esset memoria altera intellectus: nec enim aliquid impedit quo minus eadem potentia exerceat actus vtriusque.

Confirmatur, quia intellectus secundum omnes *Doctores* & veritatem potest intelligere rem existentem vt existentem, futuram, vt futuram, & possibilem vt possibilem: ergo poterit cognoscere præteritum, vt cognitum à se & consequenter poterit cognoscere rem præteritam cognitā à se vt talem; sed hoc est munus memoriæ: ergo intellectus non distinguitur realiter à memoria.

Probatur secunda pars, quia non implicat dari intellectum, qui solum possit intelligere, & non recordari: ergo intellectus distinguitur formaliter à memoria à parte rei.

118. *Obicitur* contra primam partem: *S. Aug.* 10. de Trinit. cap. 11. distinguit tria in anima nostra, memoriā scilicet, intellectum, & voluntatem, & communis vñs tenet quod anima intellectuā habeat tres potentias scilicet, iam enumeratas.

Confirmatur: quia communiter dicitur, quod anima nostra sit imago Trinitatis, & quod illa imago consistat in hoc, quod quemadmodum in Trinitate sunt tres personæ & vna essentia: ita in anima vna essentia & tres potentia.

Respondet Sanctum Augustinum per memoriā, intellectum, & voluntatem non intelligere potentias, sed tria munera seu actus diuersos: per memoriā enim intelligit actum memoriæ, scilicet recordationem: per intellectum, intellectionem: & per voluntatem, volitionem: qui tres actus bene possunt provenire ab vna reali potentia. Similiter communis modus loquendi, vel debet intelligi de tribus potentiis formaliter distinctis, vel de tribus potentiis æquialenter, quatenus scilicet anima habet vnam potentiam, qua mediante potest tres actus dissimiles producere, quemadmodum si haberet tres potentias.

Ad confirmationem respondeo, sicut ad *Augustinum*, quod illa similitudo sit accipienda secundum actus, & non secundum potentias; vel si secundum potentias sumenda sit, debet intelligi quoad potentias formaliter, non realiter distinctas: & sic etiam posset intelligi *S. Augustinus* & quicumque alii *Patres* istum numerum insinuant in potentiis Animæ.

QVÆSTIO VLTIMA.

An detur memoria intellectuā.

CONCLUSIO I.

117. *Datur memoria intellectuā.* Hæc est communis. *Probatur* quia experimur nos recordari rerum præteritarum: ergo datur memoria qua id possumus facere.

Dices quidem hinc colligi optime quod habeamus memoriā, non tamen intellectuā, quia posset quis dicere quod recordemur per memoriā sensitiuam.

DISPUT. VII.

De Voluntate.

Ic v t præter cognitionē sensitiuam, quæ competit hominibus ratione animæ, qua sensitiua est, datur in illis appetitus sensitiuus ipsi correspondens; ita etiam præter cognitionem spirituale[m] & rationalem, quæ vocatur intellectus, datur appetitus spiritualis & rationalis ipsi correspondens, vt omnes fatentur, & patet experientia. Hic ergo appetitus vocatur voluntas, de qua iam agimus.

Aaaa 3

QVÆSTIO

Datur
memoria
intellectuā.